

POLSKIE TOWARZYSTWO ENTOMOLOGICZNE
POLISH ENTOMOLOGICAL SOCIETY

ISSN 0138-0737

**WIADOMOŚCI
ENTOMOLOGICZNE**
(ENTOMOLOGICAL NEWS)

XIX, 3-4

POZNAŃ

(2000) 2001

WSKAZÓWKI DLA AUTORÓW

● „Wiadomości Entomologiczne” zamieszczają oryginalne artykuły materiałowe, artykuły przeglądowe, dyskusyjne, notatki faunistyczne i krótkie doniesienia naukowe, których głównym podmiotem są owady, artykuły metodyczne, historiograficzne (w tym biograficzne), recenzje prac entomologicznych, polemiki, sprostowania itp. oraz sprawozdania, komunikaty i inne materiały kronikarskie z zakresu szeroko pojętej działalności entomologicznej. Prace publikowane są w języku polskim. Oryginalne prace materiałowe mogą być w uzasadnionych przypadkach drukowane w języku angielskim, z polskim streszczeniem w pełni prezentującym założenia i wyniki pracy oraz objaśnieniami tabel i rycin także w języku polskim. Możliwość nieodpłatnego publikowania w „Wiadomościach Entomologicznych” mają tylko pełnoprawni członkowie Polskiego Towarzystwa Entomologicznego.

● Objętość artykułów nadesłanych do druku nie powinna przekraczać objętości równoważnej 290 wierszom po maksymalnie 65 znaków (około 10 stron znormalizowanego wydruku (maszynopisu), włączając w to tabele i ryciny). Artykuły przekraczające ustaloną objętość mogą być przyjęte jedynie po złożeniu przez autora pisemnej deklaracji, o pokryciu kosztów edycji objętości ponadnormatywnej. Krótkie doniesienia, recenzje, sprawozdania (za wyjątkiem sprawozdań ze Zjazdów PTEnt.), komunikaty i materiały kronikarskie nie powinny przekraczać 2 stron znormalizowanego wydruku. Redakcja zastrzega sobie prawo skracania tekstów recenzji, sprawozdań, komunikatów i materiałów kronikarskich oraz poprawiania usterek stylistycznych i dotyczących nazewnictwa, bez uzgodnienia z autorem.

● Osoby nie będące członkami Polskiego Towarzystwa Entomologicznego mają prawo drukowania swoich prac tylko za pełną odpłatnością kosztów edycji.

● Wydruki należy nadsyłać w dwóch egzemplarzach, załączając obowiązkowo dyskietkę 3,5" z plikami przesyłanych tekstów (oddzielną dla każdego z nadsyłanych artykułów). Zaleca się stosowanie edytora tekstów Word dla Windows i zapisywanie plików w formacie .rtf. Teksty (a w szczególności ich pliki na dyskietce) nie mogą zawierać żadnych wyróżnień edytorskich (wersalików pisanych przy użyciu klawisza [Shift] lub [CapsLock], podkreśleń, pogrubień, wcięć wykonanych tabulatorem czy spacją itp.). Dopuszczalne są jedynie, zastosowane w odpowiednich miejscach wyróżnienia czcionki (np. kursywa dla łacińskich nazw taksonów, kapitaliki dla nazwisk), wykonane w ł a ś c i w y m i funkcjami edytora Word dla Windows. Tabele powinny być sporządzone w formie tekstu, w którym rzędy oddzielone są „twardym” przeniesieniem [Enter], a kolumny tabulatorem [Tab]; przebieg linii tabeli i ewentualnie ich grubość można zaznaczyć wyłącznie na wydruku, długopisem lub ołówkiem (dotyczy to w szczególności tabel sporządzanych w edytorze innym niż Word dla Windows). Nadesłany tekst powinien zawierać:

- tytuł pracy w języku polskim, pod nim w języku angielskim;
- pełne brzmienie imienia i nazwiska autora(ów) pod tytułem angielskim, pod nazwiskiem dokładny adres (w przypadku krótkich doniesień, recenzji, sprawozdań i komunikatów, imię i nazwisko autora wraz z miejscowością należy umieścić na końcu pracy);
- abstrakt w języku angielskim, zawierający maksymalnie zwięzłe przedstawienie zawartości pracy (we wszystkich oryginalnych pracach naukowych za wyjątkiem krótkich doniesień);
- key words (słowa kluczowe) w języku angielskim nie przekraczające dwóch wierszy znormalizowanego wydruku (w przypadku wszystkich oryginalnych prac naukowych, w tym krótkich doniesień);
- po głównym tekście artykułu, streszczenie w języku angielskim (polskim, w przypadku prac napisanych w języku angielskim), o objętości nie przekraczającej ok. 1 strony znormalizowanego wydruku, zawierające przedstawioną w zwięzły sposób treść i wyniki pracy (nie dotyczy to krótkich doniesień, materiałów kronikarskich, recenzji, polemik itp.)

● Rysunki i wykresy (ryciny) należy wykonać czarnym tuszem na kalce technicznej lub białym papierze. Przyjmowane są także ryciny wykonane techniką komputerową w formatach: *.cdr, *.tif, *.jpg, *.gif, *.bmp. Fotografie powinny być czarno-białe, kontrastowe, wykonane na papierze błyszczącym. Na marginesie wydruku tekstu można zaznaczyć ołówkiem miejsca, na których mają być umieszczone ryciny, fotografie i tabele. Ryciny muszą być zblokowane, przy czym liczba bloków winna być ograniczona do koniecznego minimum, a ich wielkość (w przypadku rycin wykonanych tuszem) nie powinna przekraczać formatu A3. Ryciny,

POLSKIE TOWARZYSTWO ENTOMOLOGICZNE
POLISH ENTOMOLOGICAL SOCIETY

**WIADOMOŚCI
ENTOMOLOGICZNE**
(ENTOMOLOGICAL NEWS)

XIX, 3-4

POZNAŃ

(2000) 2001

Redakcja

Lech BUCHHOLZ (zastępca redaktora naczelnego), Marek BUNALSKI,
Jerzy M. GUTOWSKI, Janusz NOWACKI (redaktor naczelny),
Paweł SIENKIEWICZ (sekretarz)

Tłumaczenia, oraz weryfikacja tekstów w języku angielskim: Beata M. POKRYSZKO

Projekt graficzny znaczka wykonał Tomasz MAJEWSKI

Copyright © by Polskie Towarzystwo Entomologiczne
Poznań 2001

ISSN 0138-0737

Wydano z pomocą finansową Komitetu Badań Naukowych

Adres redakcji
ul. Dąbrowskiego 159, 60-594 Poznań, tel. (061) 848-79-19

Wydanie I. Nakład 500 + 50 egz. Ark. druk. 6. Ark. wyd. 7.

Druk ukończono w marcu 2001 r.

Skład i druk: PRODRUK, ul. Błażeja 3, 61-611 Poznań, tel.: (061) 822 90 46.

TREŚĆ

Bernard STANIEC – Nowe i rzadkie gatunki kusakowatych (<i>Coleoptera: Staphylinidae</i>) na Podlasiu, Wyżynie Lubelskiej, Roztoczu i Nizinie Sandomierskiej	135
Bernard STANIEC – <i>Stenus pseudoboops</i> PUTHZ, 1966 (<i>Coleoptera: Staphylinidae</i>) – gatunek nowy dla fauny Polski	143
Stanisław KNUTELSKI – <i>Dorytomus majalis</i> (PAYKULL, 1800) w Karpatach Polskich oraz inne nowo poznane dla fauny Kotliny Nowotarskiej gatunki ryjkowców (<i>Coleoptera: Rhynchitidae, Brentidae, Curculionidae</i>)	149
Edward BARANIAK, Anna MAZURKIEWICZ, Krzysztof PAŁKA – Nowe stanowiska interesujących gatunków <i>Microlepidoptera</i> w Polsce	161
Janusz SOSIŃSKI – <i>Colostygia austriacaria</i> (HERRICH-SCHÄFFER, 1856) (<i>Lepidoptera: Geometridae</i>) – nowy dla fauny Polski gatunek motyla	169
Karol ZUB, Adam WAJRAK – Obserwacje wędrujących larw muchówek z rodziny <i>Sciaridae</i> (<i>Diptera</i>) w Polsce	171
Aleksandra GRABARKIEWICZ, Bożenna JAŚKIEWICZ – Wpływ ochrony chemicznej roślin motylkowatych na występowanie drapieżnych muchówek bzygowatych (<i>Diptera: Syrphidae</i>)	179
Krótkie doniesienia: 257 <i>Aeshna subarctica</i> WALKER, 1908 w dolinie Biebrzy (<i>Odonata: Aeshnidae</i>) – A. BÖNSEL; 258 <i>Ichneumonidae</i> (<i>Hymenoptera</i>) wyhodowane z larw i poczwerek <i>Cydia funebrana</i> TREIT. (<i>Lepidoptera</i>) w okolicach Poznania – H. PIEKARSKA-BONIECKA; 259 Nowe stanowiska rzadkich gatunków z rodzajów <i>Hylaeus</i> FABRICIUS, 1793 i <i>Ceratina</i> LATREILLE, 1802 (<i>Hymenoptera: Apoidea</i>) – T. PAWLIKOWSKI; 260 O znamionku różowcu <i>Megastigmus rosae</i> BOUČEK, 1971 (<i>Hymenoptera: Torymidae</i>) wyhodowanym z owoców <i>Rosa</i> sp. – M. SKRZYPCZYŃSKA; 261 Nowe stanowiska <i>Rhinomacreridae</i> (= <i>Nemonychidae</i>) (<i>Coleoptera</i>) w Polsce – P. STACHOWIAK; 262 <i>Lignyodes enucleator</i> (PANZER, 1798) (<i>Coleoptera: Curculionidae</i>) – gatunek w ekspansji w Polsce – J. KANIA, T. MOKRZYCKI, J. SZYPUŁA, M. WANAT; 263 Nowe stanowisko <i>Dorcatoma substriata</i> HUMMEL (<i>Coleoptera: Anobiidae</i>) w Polsce oraz uwagi na temat bionomii tego gatunku – J. BOROWSKI; 264 Nowe stanowiska rzadkich gatunków <i>Cerambycidae</i> i <i>Buprestidae</i> (<i>Coleoptera</i>) w Polsce – M. WELNICKI; 265 Nowe dane o występowaniu trzech gatunków <i>Carabidae</i> (<i>Coleoptera</i>) w północnej Polsce – W. RIZUN, T. RIEDL; 266 Interesujące chrząszcze (<i>Coleoptera</i>) odłowione w okolicach Hrubieszowa – A. BYK; 267 Nowe dane o dwóch gatunkach kusakowatych (<i>Coleoptera: Staphylinidae</i>) w Wielkopolsce – J. LUBAWA, R. LUTEREK, A. MAZUR; 268 <i>Entomoscelis suturalis</i> WEISE, 1882 nowy dla Europy Środkowej gatunek malowanki (<i>Coleoptera: Chrysomelidae</i>) – M. BUNALSKI, M. PRZEWOŹNY; 269 Materiały do poznania <i>Pselaphidae</i> (<i>Coleoptera</i>) środkowo-wschodniej Polski – B. STANIEC	187

Sylwetki entomologów

Członkowie Honorowi Polskiego Towarzystwa Entomologicznego 1. Prof. dr hab. Jerzy Józefat LIPA, czł. koresp. PAN i PAU	199
Kronika	221
Recenzje	141, 148

CONTENTS

Bernard STANIEC – New records of <i>Staphylinidae</i> (<i>Coleoptera</i>) from Podlasie, Lublin Upland, Roztocze and Sandomierz Lowland (E Poland)	135
Bernard STANIEC – <i>Stenus pseudoboops</i> PUTHZ, 1966 (<i>Coleoptera: Staphylinidae</i>) – new to the fauna of Poland	143
Stanisław KNUTELSKI – <i>Dorytomus majalis</i> (PAYKULL, 1800) in the Polish Carpathians, and other new records of the weevil fauna of the Kotlina Nowotarska land (<i>Coleoptera: Rhynchitidae, Brentidae, Curculionidae</i>)	149
Edward BARANIAK, Anna MAZURKIEWICZ, Krzysztof PAŁKA – New localities of interesting <i>Microlepidoptera</i> in Poland	161
Janusz SOSIŃSKI – <i>Colostygia austriacaria</i> (HERRICH-SCHÄFFER, 1856) (<i>Lepidoptera: Geometridae</i>) – new to the fauna of Poland	169
Karol ZUB, Adam WAJRAK – Observations of migrating larvae of the family <i>Sciaridae</i> (<i>Diptera</i>) in Poland	171
Aleksandra GRABARKIEWICZ, Bożenna JAŚKIEWICZ – The effect of chemical protection of papilionaceous plants on the occurrence of predatory hoverflies (<i>Diptera: Syrphidae</i>)	179
Short communications: 257 <i>Aeshna subarctica</i> WALKER, 1908 in the Biebrza valley (<i>Odonata: Aeshnidae</i>) – A. BÖNSEL; 258 <i>Ichneumonidae</i> (<i>Hymenoptera</i>) bred from larvae and pupae of <i>Cydia funebrana</i> TREIT. (<i>Lepidoptera</i>) in the environs of Poznań – H. PIEKARSKA-BONIECKA; 259 New localities of rare species of the genus <i>Hylaeus</i> FABRICIUS, 1793 and <i>Ceratina</i> LATREILLE, 1802 (<i>Hymenoptera: Apoidea</i>) – T. PAWLKOWSKI; 260 On <i>Megastigmus rosae</i> BOUČEK, 1971 (<i>Hymenoptera: Torymidae</i>) reared from fruits of <i>Rosa</i> sp. – M. SKRZYPCZYŃSKA; 261 New localities of <i>Rhinomaceridae</i> (= <i>Nemonychidae</i>) (<i>Coleoptera</i>) in Poland – P. STACHOWIAK; 262 <i>Lignyodes enucleator</i> (PANZER, 1798) (<i>Coleoptera: Curculionidae</i>) expanding its range in Poland – J. KANIA, T. MOKRZYCKI, J. SZYPUŁA, M. WANAT; 263 New locality of <i>Dorcatoma substriata</i> HUMMEL (<i>Coleoptera: Anobiidae</i>) in Poland and remarks on the bionomics of this species – J. BOROWSKI; 264 New records of rare species of <i>Cerambycidae</i> and <i>Buprestidae</i> (<i>Coleoptera</i>) from Poland – M. WELNICKI; 265 New data on the occurrence of three species of <i>Carabidae</i> (<i>Coleoptera</i>) in Northern Poland – W. RIZUN, T. RIEDL; 266 Interesting beetles (<i>Coleoptera</i>) caught near Hrubieszów – A. BYK; 267 New records of two species of <i>Staphylinidae</i> (<i>Coleoptera</i>) from the Wielkopolska region – J. LUBAWA, R. LUTEREK, A. MAZUR; 268 <i>Entomoscelis suturalis</i> WEISE, 1882 – a beetle new to Central Europe (<i>Coleoptera: Chrysomelidae</i>) – M. BUNALSKI, M. PRZEWOŹNY; 269 Contribution to the knowledge of <i>Pselaphidae</i> (<i>Coleoptera</i>) of middle-eastern Poland – B. STANIEC	187

Entomologists

Honorary Members of the Polish Entomological Society	
1. Prof. dr hab. Jerzy Józefat LIPA, corresp. member of PAS and PAAS	199
Chronicle	221
Reviews	141, 148

Wiad. entomol.	19 (3-4): 135-141	Poznań 2001
----------------	-------------------	-------------

Nowe i rzadkie gatunki kusakowatych (*Coleoptera: Staphylinidae*)
na Podlasiu, Wyżynie Lubelskiej, Rostoczu
i Nizinie Sandomierskiej

New records of *Staphylinidae* (*Coleoptera*) from Podlasie, Lublin Upland,
Rostocze and Sandomierz Lowland (E Poland)

BERNARD STANIEC

Zakład Zoologii Instytutu Biologii UMCS, ul. Akademicka 19, 20-033 Lublin

ABSTRACT: New records of 41 species of *Staphylinidae* from Podlasie, Lublin Upland, Rostocze and Sandomierz Lowland (E Poland) are given. Some data on the biology of *Stenus kiesenwetteri* ROSENHAUER are provided.

KEY WORDS: *Coleoptera*, *Staphylinidae*, new records, E Poland.

Praca jest kontynuacją badań inwentaryzacyjnych dotyczących *Staphylinidae* wschodniej części Polski. Według podziału na krainy geograficzne przyjętego w „Katalogu fauny Polski” (BURAKOWSKI i in. 1979, 1980, 1981), wymienione stanowiska znajdują się na terenie Wyżyny Lubelskiej, Podlasia, Rostocza lub Niziny Sandomierskiej. Poniżej podano miejsca występowania 41 gatunków kusakowatych nowych dla poszczególnych krain (jedynie *Lathrobium furcatum* CZWAL. wykazano już wcześniej z Wyżyny Lubelskiej). Taksony zasługujące na większą uwagę omówiono nieco szerzej. Wszystkie okazy były łowione przez autora i znajdują się w jego zbiorach.

Lesteva pubescens MANNERHEIM, 1831

– Wyżyna Lubelska: Borów (EB62), 26 V 1999, 1 ex. wypłoszony z płaskiego brzegu nad rzeką Karasiówką; Sobieska Wola (FB34), 10 V 199, 1 ex., brzeg źródłiska.

W kraju gatunek sporadycznie spotykany, znany dotychczas z kilku krain, a ostatnio podany z Bieszczadów (SZUJECKI 1996).

Lesteva punctata (ERICHSON, 1839)

- Wyżyna Lubelska: Majdan Kozicki (FB26), 23 VIII 1999, 2 exx., wysiane z liści nad brzegiem potoku śródleśnego.

W Polsce gatunek rzadko łowiony, znany z kilku, prawie wyłącznie górskich krain, przy czym nowsze dane o występowaniu tego kusakia dotyczą Bieszczadów (SZUJECKI 1996). W związku z tym, podana wyżej informacja o nowym stanowisku tego taksonu zasługuje na szczególną uwagę, gdyż dotyczy stanowiska niżowego.

Oxytelus rugifrons HOCHHUTH, 1849

- Wyżyna Lubelska: Zakrzów (FB38), 6 III 1999, 3 exx., złowione w napływach na łące położonej w dolinie Wieprza.

Takson rzadko łowiony, znany dotychczas z kilku krain, przy czym nowsze dane dotyczą Beskidu Zachodniego (PAŚNIK 1997).

Platystethus nitens (C. R. SAHLBERG, 1832)

- Wyżyna Lubelska: Łańcuchów (FB37), 26 IV 1998, 10 exx., łowione „na upatrzonego” na wilgotnej ścieżce śródpolnej w dolinie Wieprza.

W Polsce gatunek znany z nielicznych stanowisk w kilku krainach, niedawno wykazany też z Puszczy Białowieskiej i Roztocza (KUBISZ, SZWAŁKO 1991; STANIEC 1996).

Thinobius pusillimus (HEER, 1839)

- Podlasie: Sławatycze (FC73), 27 VIII 1999, 3 exx., złowione w wilgotnej, piaszczystej glebie brzegu Bugu.

Samce tego chrząszcza można odróżnić po bardzo charakterystycznym aparacie kopolacyjnym zaopatrzonym w długą nić (LOHSE 1964). W Polsce i poza krajem kusak mało znany i bardzo rzadko łowiony, u nas wykazany z kilku krain, przy czym od przeszło 85 lat nie notowany.

Lathrobium furcatum CZWALINA, 1888

- Wyżyna Lubelska: Męcierz ad Kazimierz Dolny (EB68) 29 IV 1999, 1 ex. (♂), wysiany z mchu u podnóża zbocza kredowego; Brzeziny (FB64), 30 VII 1999, 1 ex. (♂), wysiany ze ściółki w śródleśnym wąwozie lessowym.

W Polsce jedyne, dotychczas znane stanowisko tego gatunku znajduje się również na terenie Wyżyny Lubelskiej. Charakter ekologiczny wszystkich znanych obecnie stanowisk tego kusakia na terenie kraju potwierdza przypuszczenie o jego nietypowych preferencjach ekologicznych (STANIEC, GAŁ-

KA 1996). Wydaje się, że *L. furacatum* na terenie Polski wykazuje brak ścisłego, typowego dla tego gatunku powiązania z silnie wilgotnymi, nadbrzeżnymi strefami wód (KOCH 1989), a preferuje miejsca wyraźnie mniej wilgotne (np. kępy mchu na skarpach wapiennych, ściółka lasów grądowych).

Stenus kiesewetteri ROSENHAUER, 1856

– Roztocze: Nowiny-Hamernia, (FA59), 18 V 1999, 10 exx., wypłoszony z turzyc i situ na okraju torfowiska wysokiego; Morgi ad Józefów, (FA49), 18 V 1999, 3 exx., wypłoszone z turzyc i torfowców na obrzeżu jeziora.

Ten unikalny, stenotopowy gatunek związany z torfowiskami wysokimi i przejściowymi jest znany dotychczas w kraju zaledwie z 3 krain, przy czym nowsze dane pochodzą z Podlasia i Niziny Sandomierskiej (STANIEC 1994, 1996, 1999). W laboratorium złowione okazy karmiono z powodzeniem mszycami. W krótkim czasie po założeniu hodowli obserwowano kopulację (20 V – 1 VI), potem składanie pojedynczych, owalnych i jasnożółtych jaj (22 V – 30 V), a następnie wylęg larw (28 V – 3 VI 1999). Karmione mszycami postacie larwalne udawało się doprowadzić najdalej do drugiego (L₂) stadium rozwojowego (tylko jedną larwę).

Quedius umbrinus ERICHSON, 1839

– Wyżyna Lubelska: Zakrzów (FB38), 7 III 1999, 3 exx., złowione w napływkach na łące w dolinie Wieprza.

Kusak dość rzadko łowiony, związany z różnorodnymi biotopami wilgotnymi, a ostatnio wykazany z Bieszczadów i pobraża Bałtyku (SZUJECKI 1996; SMOLEŃSKI 1997).

Myllaena infuscata KRAATZ, 1853

– Podlasie: Bukowski Las ad Macoszyn (FB79), 11 VIII 1999, 2 exx., wypłoszone wodą na śródleśnym torfowisku wysokim.

W kraju gatunek dość rzadko łowiony, znany z kilku krain.

Oligota pusillima (GRAVENHORST, 1806)

– Wyżyna Lubelska: Milejów (FB37), 19 VIII 1999, 1 ex., wysiany z kompostu. W Polsce gatunek rzadko łowiony, znany z kilku stanowisk w 6 krainach.

Oligota rufipennis KRAATZ, 1858

– Wyżyna Lubelska: Milejów (FB37), 21 X 1999, 1 ex., wysiany z kompostu. W Polsce gatunek bardzo rzadki, wykazany dotychczas z 2 krain.

Aloconota languida (ERICHSON, 1837)

- Podlasie: Wołczyny nad Bugiem (FC80), 14 X 1999, 1 ex., wysiany ze ściółki w nadrzecznym lesie łągowym (*Salici-Populetum*).

W Polsce kusak bardzo rzadko łowiony, znany zaledwie z kilku stanowisk, z których zdecydowana większość dotyczy danych sprzed ponad stu lat.

Aloconota sulcifrons (STEPHENS, 1832)

- Wyżyna Lubelska: Majdan Kozicki (FB26), 23 VIII 1999, 1 ex., wysiany nad brzegiem potoku śródleśnego; Drewniki ad Krasnystaw (FB63), 30 VII 1999, 2 exx., wypłoszone wodą z brzegu potoku śródleśnego.

W kraju gatunek stosunkowo rzadko wykazywany, znany z nielicznych stanowisk, ostatnio podany z Bieszczadów (SZUJECKI 1996).

Atheta arctica (THOMSON, 1856)

- Podlasie: Jelino (FB49), 13 IX 1999, 1 ex., wysiany na obrzeżu torfowiska przejściowego i wysokiego.

W Polsce znany zaledwie z kilku stanowisk, a ostatnio notowany z Roztocza (MELKE, STANIEC 2000).

Atheta basicornis (MULSANT et REY, 1852)

- Wyżyna Lubelska: Łańcuchów (FB37), 18 IX 1999, 1 ex., wysiany ze ściółki w starym lesie łągowym.

W kraju gatunek rzadki, znany zaledwie z kilku stanowisk, przy czym nie łowiony już od ponad 60 lat.

Atheta malleus JOY, 1913

- Podlasie: Sławatycze (FC73), 27 VIII 1999, 1 ex., złowiony w piaszczystej glebie na brzegu Bugu; Dołhobrody (FC72), 27 VIII 1999, 1 ex., piaszczysty brzeg Bugu.
- Wyżyna Lubelska: Kolonia Jaszczów (FB37), 17 VIII 1999, 1 ex., złowiony w glebie na stromej skarpie Wieprza.

W Polsce gatunek dotychczas znany tylko z trzech krain, przy czym nowsze dane pochodzą ze Śląska Dolnego i Pobrzeża Bałtyku (BOROWIEC 1990; SMOLEŃSKI 1997).

Atheta planipennis (THOMSON, 1855)

- Wyżyna Lubelska: rez. „Chmiel” ad Kszczonów (FB25), 23 VIII 1999, 2 exx., wysiane ze ściółki w grądzie (*Tilio-Carpinetum*).

W kraju gatunek rzadko wykazywany, znany z kilku stanowisk, a nowsze dane dotyczą jedynie pobraża Bałtyku (SMOLEŃSKI 1997).

Calodera riparia ERICHSON, 1837

– Podlasie: Bukowski Las ad Macoszyn (FB79), 4 X 1999, 1 ex., wysiany na obrzeżu torfowiska wysokiego.

W kraju znany z nielicznych stanowisk w kilku krainach, a ostatnio odnaleziony również na Pobrażu Bałtyku (SMOLEŃSKI 1997).

Ocalea badia ERICHSON, 1837

– Wyżyna Lubelska: Ewopole (FB46), 20 IX 1999, 1 ex., wysiany na obrzeżu wilgotnego lasu w sąsiedztwie podmokłej łąki.

Chrząszcz nie często wykazywany, ostatnio podany z Bieszczadów (SZUJECKI 1996).

Ocalea rivularis MILLER, 1852

– Roztocze: Majdan Kasztelański (FA49), 29 IX 1999, 1 ex., wysiany z liści na brzegu potoku śródleśnego.

W kraju gatunek bardzo rzadki, znany głównie z terenów górzystych w 5 krainach. Nowsze dane dotyczące występowania tego chrząszcza pochodzą z Bieszczadów i Ojcowskiego Parku Narodowego (SZUJECKI 1996; KUBISZ, PAWŁOWSKI 1998).

Deubelia picina (AUBÉ, 1850)

– Nizina Sandomierska: Bagno Rakowskie ad Janów (FB10), 28 VII 1998, 1 ex., wypłoszony wodą z kępy turzyc.

W Polsce gatunek dość rzadko łowiony, znany z kilku krain.

Gatunkami nowymi dla Podlasia są również: *Olophrum assimile* (PAYK.)

– Bukowski Las (FB79); *Oxytelus sculptus* GRAV. – Lejno (FB49); *Euaesthetus laeviusculus* (MANN.) – Jelino (FB49); *Euaesthetus ruficapillus* (LAC.)

– Bukowski Las (FB79); *Leptacinus othioides* (= *sulcifrons*) BAUDI – Lejno (FB49); *Cilea* (= *Leucoparyphus*) *silphoides* L. – Lejno (FB49); *Myllaena intermedia* ER. – Jelino (FB49); *Myllaena dubia* (GRAV.) – Macoszyn (FB79); *Sepedophilus bipunctatus* (GRAV.) – Żłobek Duży (FC70).

Gatunki nowe dla Wyżyny Lubelskiej to także: *Phyllodrepa floralis* PAYK.

– Brzeziny (FB64); *Litocharis ochracea* (GRAV.) – Milejów (FB37); *Gyrophaena angustata* (STEPH.) – rez. „Chmiel” (FB25); *Amischa analis* (GRAV.) – Łańcuchów (FB37); *Atheta elongatula* (GRAV.) – Sobianowice (FB18);

Atheta gagatina BAUDI – Ewopole (FB46), *Atheta laticollis* (STEPH.) – Ewopole (FB46); *Atheta nigra* (KRAATZ) – Milejów (FB37); *Atheta trinotata* (KRAATZ) – Kolonia Jaszczów (FB37) i *Bolitochara obliqua* ER. – rez. „Chmiel” (FB25).

Dla Niziny Sandomierskiej gatunkiem nowym jest natomiast *Gymnusa brevicollis* (PAYK.) – Bagno Rakowskie (FB10).

SUMMARY

Distribution data on 41 species of *Staphylinidae* from Podlasie, Lublin Upland, Roztocze or Sandomierz Lowland (E Poland) are given; except *Lathrobium furcatum* CZWALINA these are the first records from the respective geographical provinces: *Olophrum assimile* (PAYK.), *Thinobius pusillimus* (HEER), *Oxytelus sculptus* GRAV., *Euaesthetus laeviusculus* (MANN.), *Euaesthetus ruficapillus* (LAC.), *Leptacinus othioides* (= *sulcifrons*) BAUDI, *Sepedophilus bipunctatus* (GRAV.), *Cilea* (= *Leucoparyphus*) *silphoides* L., *Myllaena infuscata* KRAATZ, *Myllaena intermedia* ER., *Myllaena dubia* (GRAV.), *Aloconota languida* (ER.), *Atheta arctica* (THOMS.), *Atheta malleus* JOY and *Calodera riparia* ER. – for Podlasie; *Lesteva pubescens* MANN, *Lesteva punctata* (ER.), *Phyllodrepa floralis* PAYK., *Oxytelus rugifrons* HOCHH., *Platystethus nitens* (C. R. SAHLB.), *Litocharis ochracea* (GRAV.), *Quedius umbrinus* ER., *Gyrophæna angustata* (STEPH.), *Oligota pusillima* (GRAV.), *Oligota rufipennis* KRAATZ, *Amischa analis* (GRAV.), *Aloconota sulcifrons* (STEPH.), *Atheta basicornis* (MULS. et REY), *Atheta elongatula* (GRAV.), *Atheta gagatina* BAUDI, *Atheta laticollis* (STEPH.), *Atheta malleus* JOY, *Atheta nigra* (KRAATZ), *Atheta planipennis* (THOMS.), *Atheta trinotata* (KRAATZ), *Bolitochara obliqua* ER. and *Ocalea badia* ER. – for Lublin Upland; *Stenus kiesewetteri* ROSENH. and *Ocalea rivularis* MILLER – for Roztocze; *Gymnusa brevicollis* (PAYK.) and *Deubelia picina* (AUBÉ) – for Sandomierz Lowland.

PIŚMIENNICTWO

- BOROWIEC L., 1990: New records of Polish *Staphylinidae* (Coleoptera). Pol. Pismo Ent., **59**: 817 - 820.
- BURAKOWSKI M., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J., 1979: Chrząższe Coleoptera – *Staphylinidae*, część 1. Kat. Fauny Polski, Warszawa, XXIII, **6**: 1-310.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J., 1980: Chrząższe Coleoptera – Kusakowate *Staphylinidae*, część 2. Kat. Fauny Polski, Warszawa, XXIII, **7**: 1-272.
- BURAKOWSKI M., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J., 1981: Chrząższe Coleoptera – *Staphylinidae*, część 3. Kat. fauny Polski, Warszawa, XXIII, **8**: 1-330.
- KOCH K., 1989: Die Käfer Mitteleuropas. Ökologie, 1. Goecke und Evers Verlag, Krefeld. 440 ss.
- KUBISZ D., PAWŁOWSKI J., 1998: Suplement do znajomości chrząszczy (Coleoptera) Ojcowskiego Parku Narodowego i jego otuliny (w 145 rocznicę rozpoczęcia inwentaryzacji faunistycznej w Ojcowie). Prądnik. Prace Muz. Szafera, **11-12**: 293-323.

- KUBISZ D., SZWAŁKO P., 1991: Nowe dla Podlasia i Puszczy Białowieskiej gatunki chrząszczy (*Coleoptera*). *Wiad. Entomol.*, **10** (1): 5-14.
- LOHSE, G. A., 1964, *Staphylinidae I (Micropeplinae bis Tachyporinae)*. [W:] FREUDE H., HARDE K. W., LOHSE G. A., *Die Käfer Mitteleuropas* **4**. Krefeld. 264 ss.
- MELKE A., STANIEC B., 2000: Materiały do poznania *Aleocharinae (Staphylinidae, Coleoptera)* wschodniej Polski. *Wiad. Entomol.*, **18** (4): 199-206.
- PAŚNIK G., 1997: Interesujące i rzadkie dla fauny krajowej gatunki kusakowatych (*Coleoptera: Staphylinidae*). *Wiad. Entomol.*, **16** (2): 69-74.
- SMOLEŃSKI M., 1997: Epigeic staphylinid communities (*Coleoptera: Staphylinidae*) in primary succession on coastal moving dunes of the Słowiński National Park. *Pol. Pismo Ent.*, **66**: 45-81.
- STANIEC B., 1994: Materiały do poznania kusakowatych (*Coleoptera, Staphylinidae*) Wyżyny Lubelskiej. Część I. *Wiad. Entomol.*, **13** (2): 95-99.
- STANIEC B., 1996: Kusakowate (*Coleoptera, Staphylinidae*) nowe dla Roztocza. *Wiad. Entomol.*, **15** (1): 55-56.
- STANIEC B., 1999: Materiały do poznania *Steninae (Coleoptera: Staphylinidae)* torfowisk wschodniej Polski. *Wiad. Entomol.*, **18** (1): 53-54.
- STANIEC B., GAŁKA J., 1996: *Lathrobium furcatum* CZWALINA, 1888 (*Coleoptera, Staphylinidae*) – nowy dla fauny Polski przedstawiciel kusakowatych. *Wiad. Entomol.*, **15** (2): 77-80.
- SZUJECKI A., 1996: Kusakowate (*Coleoptera, Staphylinidae*) Bieszczadów Zachodnich. Fundacja Rozwój SGGW, Warszawa. 224 ss.

RECENZJE – REVIEWS

LAIBNER S., 2000: *Elateridae* of the Czech and Slovak Republics (České a Slovenské republiky); Illustrated key (Ilustrovaný kľúč). Kábourek, Zlín. 292 ss. (w tym 9 tabl. barwnych). ISBN 80-901466-2-7.

Dzieło znanego czeskiego koleopterologa – amatora (absolwenta studiów pedagogicznych, do emerytury zawodowo związanego ze szkolnictwem) od lat zajmującego się sprząkawkami (*Coleoptera: Elateridae*) – Stanislava LAIBNER’a to godna uwagi pozycja w europejskim piśmiennictwie entomologicznym. Omawiana książka, mimo iż jej podtytuł sugeruje, iż jest to wyłącznie ilustrowany klucz do oznaczania, jest w rzeczywistości pewnego rodzaju monografią środkowoeuropejskich *Elateridae*.

Książkę otwiera wstęp, którego głównym tematem jest przegląd opracowań zawierających klucze do oznaczania środkowoeuropejskich sprząkawków. Jak wynika z przedstwowego przeglądu, piśmiennictwo w tym zakresie jest dość ubogie, w związku czym omawiana pozycja stanowić może istotne jego uzupełnienie. W kolejnych rozdziałach autor prezentuje zakres różnorodności ekologicznej w obrębie *Elateridae*, obejmującej m.in. preferencje troficzne larw, omawia morfologię imago i stadiów preimaginalnych, ogólną biologię przedsta-

wicieli rodziny sprężykowatych, ich znaczenie gospodarcze, metody zbioru, preparowania i prowadzenia hodowli. Przedstawione są także podstawy klasyfikacji systematycznej i ogólna charakterystykę *Elateridae*, zarówno w zakresie podstawowych cech morfologicznych imagines wyróżniających tą rodzinę spośród innych rodzin chrząszczy, jak i orientacyjnej liczby gatunków, rodzajów, plemion i podrodzin w faunie światowej, palearktycznej i czesko-słowackiej.

Część szczegółową dzieła otwiera klucz do oznaczania podrodzin, których autor wyróżnia aż 10, opierając się na klasyfikacji KISHII'ego (1987: A taxonomic study of the Japanese *Elateridae* (*Coleoptera*) with the keys to the subfamilies, tribes and genera. Ed. Kishii, Kyoto. 262 ss.), w której to klasyfikacji pewne wątpliwości budzić może moim zdaniem traktowanie niektórych ponadrodzajowych grup jako odrębnych podrodzin (*Agrypninae*, *Hypnoidinae*, *Melanotinae*). W częściach opracowania dotyczących poszczególnych podrodzin zamieszczone są klucze do oznaczania plemion a następnie rodzajów i w ich obrębie – gatunków (wszystkie klucze do oznaczania dotyczą wyłącznie postaci imaginalnych). Każdy gatunek jest krótko omówiony: podane są podstawowe cechy morfologiczne imago, istotniejsze cechy dymorficzne płci (jeśli takowe są wyraźne), krótko scharakteryzowany jest zakres zmienności osobniczej, a także podane jest rozmieszczenie gatunku i ogólne dane o występowaniu na terenie Czech i Słowacji. Zastosowany w tej części układ jest dość podobny do układu przyjętego w „Kluczach do oznaczania owadów Polski”. Część „kluczowa” zawiera 520 rysunków ilustrujących wykorzystane w kluczach do oznaczania cechy morfologiczne, których opis byłby trudny lub niejednoznaczny. Część szczegółową kończy systematyczny wykaz gatunków uwzględnionych w opracowaniu, z odnośnikami do stron na których są omówione i fotografii na barwnych tablicach, będący właściwie opisem do tych tablic. Tablic barwnych jest 9 i mieszczą się na nich 272 wizerunki sprężyków ilustrujące prawie wszystkie gatunki zamieszczone wkluczu (w odniesieniu do niektórych gatunków przedstawione są obie płcie lub różne formy barwne). Wizerunki na tablicach są obrabionymi metodą komputerową zdjęciami fotograficznymi, stąd ich jakość techniczna jest na tyle dobra, że umożliwia swobodne posługiwanie się wyłącznie tablicami przy oznaczaniu znacznej części gatunków. Książkę kończy wykaz cytowanego piśmiennictwa obejmujący ponad 220 pozycji.

Pewną wadą omawianego dzieła jest bezkrytyczne zamieszczenie w nim jako gatunków kilku form (np. *Ampedus rugosus*, *A. impressicollis*, *A. francolinus* czy *A. bouweri*) opisanych w ostatnich latach jako gatunki, a będących prawdopodobnie tylko formami teratomorficznymi innych, wcześniej znanych gatunków. Brak jakiegokolwiek komentarza w tym względzie obniża nieco wartość merytoryczną dzieła.

Interesującym rozwiązaniem edytorskim w omawianej książce jest zastosowanie dwujęzyczności wszystkich tekstów, zarówno w części ogólnej jak i zawierającej klucze do oznaczania: na stronach parzystych książki zamieszczony jest tekst w języku angielskim, natomiast na nieparzystych – w języku czeskim. Przyjęcie takiego rozwiązania w istotny sposób zwiększa dostępność omawianej pozycji dla czytelników z różnych krajów. Dużą zaletą książki jest także jej wysoki standard techniczny – sztyty grzbiet i twarda oprawa, zapewniające dużą trwałość, nawet przy intensywnym z niej korzystaniu.

Mimo dość wysokiej ceny (na rynku polskim ok. 240 zł) i pewnych wspomnianych wyżej drobnych niedociągnięć, omawiane dzieło powinno znaleźć się w księgozbiórce każdego koleopterologa, w szczególności zainteresowanego większym zakresem rodzin i przez to mniej biegłego w oznaczaniu sprężyków. Barwne fotografie prawie wszystkich gatunków występujących w środkowej części Europy, w znacznym stopniu ułatwiają bowiem oznaczanie *Elateridae* – rodziny trudnej do determinacji przy użyciu klasycznych kluczy, opartych wyłącznie na opisach i rysunkach cech taksonomicznych.

Wiad. entomol.	19 (3-4): 143-147	Poznań 2001
----------------	-------------------	-------------

Stenus pseudoboops PUTHZ, 1966 (Coleoptera: Staphylinidae)
– gatunek nowy dla fauny Polski

Stenus pseudoboops PUTHZ, 1966 (Coleoptera: Staphylinidae) – new to the
fauna of Poland

BERNARD STANIEC

Zakład Zoologii Instytutu Biologii UMCS, ul. Akademicka 19, 20-033 Lublin

ABSTRACT: *Stenus pseudoboops* PUTHZ, a staphylinid beetle new to the Polish fauna, was found (5 males) on 30 VII 1998 on the high moor, in the ecotone zone between the small water body and the surrounding peatbog. Locality: Góra Kowlikowa (UTM – EB90, 22.24E – 50.38N), near Janów Lubelski (eastern Poland). Figures of habitus and aedeagus of *S. pseudoboops* are presented.

KEY WORDS: *Coleoptera*, *Staphylinidae*, *Stenus pseudoboops*, peatbog, new record, E Poland.

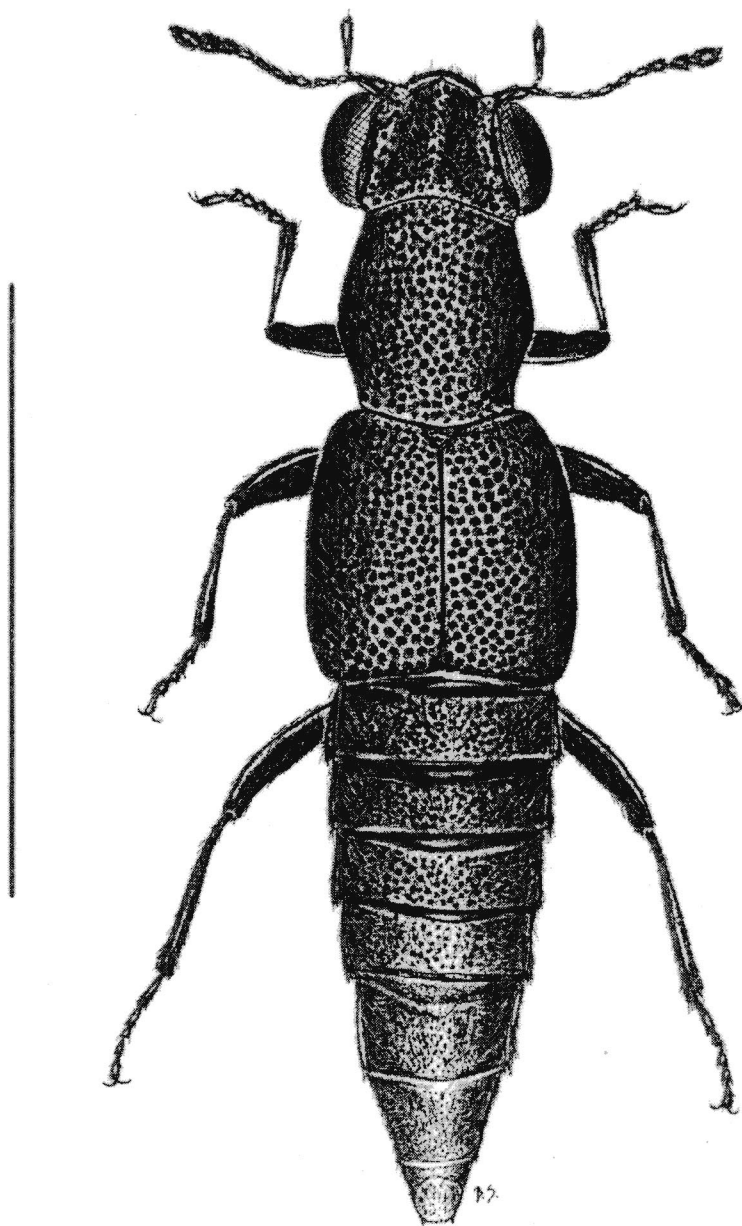
Rodzaj *Stenus* LATREILLE, 1796 należy do podrodziny *Steninae*; obejmuje w Europie Środkowej 116 gatunków, z czego dotychczas w Polsce na pewno stwierdzono 93 (BURAKOWSKI i in. 1979; LUCHT 1987; LOHSE 1989; KOCH 1989; STANIEC 1993; MACIEJEWSKI 1994; SZUJECKI 1996). Są to zwykle małe, rzadziej średniej wielkości (1,7 – 7,5 mm) chrząszcze, o ciele wydłużonym, na powierzchni przeważnie głęboko i gęsto punktowanym, mniej lub bardziej białawo owłosione, barwy czarnej. Do ich cech charakterystycznych należą wielkie oczy, zajmujące całą stronę boczną głowy oraz budowa wargi dolnej, która jest przekształcona w aparat chwytny podobny do maski larw ważek. Przy jego pomocy te bardzo aktywne i szybkie kusakowate polują na różne drobne bezkręgowce (np. owady bezskrzydłe), zwykle czekając na nie

w ukryciu. Chrząszcze te zasiedlają najczęściej środowiska silnie wilgotne (np. brzegi wód, torfowiska, ściółka wilgotnych lasów, gnijąca roślinność na polach i w ogrodach), nieliczne gatunki można spotkać w miejscach mniej wilgotnych (np. mrowiska, suche bory sosnowe, suche zbocza, wydmy).

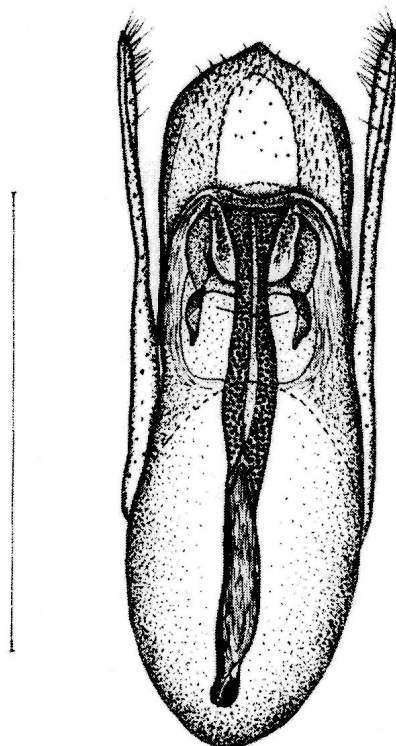
Stenus pseudoboops PUTHZ jest chrząszczem bardzo mało znanym, opisanym stosunkowo niedawno, podawanym do tej pory jedynie z Węgier i Austrii (Jez. Nezyderskie) (LOHSE 1989). Na podstawie dotychczasowych, bardzo skąpych informacji dotyczących omawianego gatunku nie można dokładnie określić jego wymagań ekologicznych (KOCH 1989). Jedynie PUTHZ (1966) wymienia ten gatunek jako relikwit płytkich jezior torfowiskowych, a pod względem systematycznym uważa, że jest on bardzo blisko spokrewniony z *S. wagneri* BENICK i *S. ampliventris* SAHLB. (również bardzo mało znanymi taksonami). Odkryte przez autora nowe stanowisko *S. pseudoboops* jest pierwszym znanym miejscem występowania na terenie Polski tego krańcowo rzadko łowionego w skali Europy gatunku. Znajduje się ono na obszarze Niziny Sandomierskiej, leżącej w środkowo-wschodniej części kraju.

– Góra Kowlikowa (UTM – EB90, współrzędne geograficzne – 22° 24' E, 50° 38' N), 6.5 km na południe od Janowa Lubelskiego (woj. lubelskie), 30 VII 1998, 5♂♂. Osobniki *S. pseudoboops* wypłoszono wodą z kęp situ (*Juncus* sp.) częściowo zanurzonego i rosnącego na obrzeżu małego (o powierzchni około 1 m²) oczka wodnego, które znajdowało się na okraju torfowiska wysokiego (o powierzchni około 10 ha). Woda w oczku była brunatna, mętna; pH wody – 4.77, a jej przewodnictwo – 92 μS/cm (bardzo małe).

W związku z tym, że omawiany gatunek (Ryc. 1) jest taksonem nie znanym w Polsce, poniżej przedstawiono jego krótki opis. Nogi czarne, ciało błyszczące, z bardzo delikatną mikrorzeźbą. Punktowanie powierzchni przedplecza i pokryw gęste i grube, lecz punkty nie zlewają się, są dobrze izolowane od siebie przez błyszczące wąskie przestrzenie. Powierzchnia odwłoka, szczególnie jego początkowe segmenty, również stosunkowo grubo i gęsto punktowana. Owłosienie białawe, przylegające i delikatne, najlepiej widoczne na odwłoku. Głowa z dwiema głębokimi bruzdami bocznymi, wyraźnie szersza od przedplecza i niewiele węższa od pokryw. Pokrywy (mierzone wzdłuż szwu) prawie równe lub tylko nieznacznie dłuższe od przedplecza, ich szerokość wyraźnie większa od długości. Złowione okazy mierzą od 3,6 do 4,1 mm długości (średnio 3,8 mm). Omawiany gatunek należy do podrodzaju *Nestus*, zaś spośród krajowych gatunków *Steninae* najbardziej przypomina pospolitego w kraju *S. boops* LJ. W odróżnieniu od opisanego wyżej taksonu, *S. boops* ma ciało matowe, a pokrywy szorstko, bardzo gęsto punk-

Ryc.(Fig.) 1. *Stenus pseudoboops* PUTHZ, (skala [scale bar] = 2 mm).

Ryc. (Fig.) 2. *Stenus pseudoboops* PUTHZ, penis, (strona grzbietowa [dorsal view], skala [scale bar] = 0.5 mm).

towane, tak że punkty mogą się łączyć w nieregularne rynienki. Jednak najpewniejszą metodą identyfikacji obu wymienionych gatunków jest porównanie budowy aparatów kopulacyjnych ich samców (Ryc. 2) (SZUJECKI 1961).

Warunki ekologiczne nowego stanowiska *S. pseudoboops* potwierdzają doniesienie PUTHZA (1966) dotyczące ogólnych preferencji środowiskowych wymienionego taksonu. Po tym względem omawiany chrząszcz ma cechy elementu borealnego i gatunku stenotopowego, który jest ściśle związany ze specyficznym mikrośrodowiskiem, jakim są na torfowiskach wysokie brzegi dystroficznych, płytkich zbiorników wodnych. W Polsce prawdopodobnie jest gatunkiem krańcowo rzadkim, gdyż podobne środowiska w środkowo-wschodniej Polsce były penetrowane przez autora systematycznie i wielokrotnie już od 5–6 lat, a mimo to *S. pseudoboops* nie był dotychczas znaleziony.

SUMMARY

Stenus pseudoboops PUTHZ, 1966 (*Coleoptera: Staphylinidae*) is new to the Polish fauna. Its locality in Poland is: Góra Kowalikowa near Janów Lubelski, UTM grid code – EB90, geographical coordinates – 22° 24' E, 50° 38' N. It was collected (5 males) on a high moor, in the ecotone zone a between small water body and the surrounding peat bog. Up till now this poorly known species was recorded only from Hungary and Austria (Nezyderian Lake). Figures of the habitus and aedeagus of *S. pseudoboops* are presented. Differences between *S. pseudoboops* and closely related *S. boops* LJ, very common in Poland, are also listed.

PIŚMIENNICTWO

- BURAKOWSKI M., MROCKOWSKI M., STEFAŃSKA J., 1979: Chrzążcze *Coleoptera – Staphylinidae*, część 1. Kat. Fauny Polski. Warszawa, XXIII, **6**: 1-310.
- KOCH K., 1989: Die Käfer Mitteleuropas. Ökologie, 1. Goecke und Evers Verlag, Krefeld. 440 ss.
- LOHSE G. A., 1989: 23 Familie: *Staphylinidae*. [W:] LOHSE G. A, LUCHT W. H., Die Käfer Mitteleuropas. Bd **12**, I Supplementband mit Katalogteil. Goecke und Evers Verlag, Krefeld: 121-319.
- LUCHT W. H., 1987: Die Käfer Mitteleuropas. Katalog. Goecke & Evers Verlag, Krefeld. 342 ss.
- MACIEJEWSKI K. H., 1994: *Stenus umbratilis* (CASEY, 1884) (*Coleoptera, Staphylinidae*) – gatunek nowy dla fauny Polski. Wiad. Entomol., **13** (2): 91-93.
- PUTHZ V., 1966: Nomenklatorisches und Faunistisches über mitteleuropäische Steninen (*Coleoptera, Staphylinidae*). Nachrbl. Bayer. Ent., **15**: 117-123.
- STANIEC B., 1993: *Stenus guynemeri* DUVAL, 1850 (*Coleoptera, Staphylinidae*) – gatunek chrząszcza nowy dla fauny Polski. Wiad. entomol., **12** (1): 11-13.
- SZUJECKI A., 1961: Chrzążcze – *Coleoptera*, kusakowate – *Staphylinidae*, Myśliczki – *Steninae*. Klucze do Oznaczania Owadów Polski, Warszawa, XIX, **24b**: 1-72.
- SZUJECKI A., 1996: Kusakowate (*Coleoptera, Staphylinidae*) Bieszczadów Zachodnich. Fundacja Rozwój SGGW, Warszawa. 224 ss.

RECENZJE – REVIEWS

ŠPATENKA Z., GORBUNOV O., LAŠTŮVKA Z., TOŠEVSKI I., ARITA Y., 1999: Handbook of Palearctic *Macrolepidoptera*. Vol.1. *Sesiidae* – Clearwing Moths. GEM Publishing, Wallingford. 569 ss.

Omawiane dzieło jest ukoronowaniem dziesięcioletnich badań terenowych oraz laboratoryjnych, prowadzonych przez najlepszych specjalistów od przezierników (*Sesiidae*).

Od 1912 roku kiedy to BARTEL opracował ówczesny stan zbadania palearktycznych *Sesiidae*, liczba opisanych gatunków przezierników znacznie wzrosła, uzupełniono wiele danych z biologii tych nietypowych motyli jak również wprowadzono nowe, skuteczniejsze metody ich odłowu.

Część wstępna omawianej książki zawiera bardzo szczegółową charakterystykę rodziny *Sesiidae*, w której wyodrębniono opisy morfologii postaci dorosłych i preimaginalnych, biologię, rozmieszczenie, metody połowu, historię badań oraz rys filogenezy i klasyfikacji przezierników.

Następne rozdziały podają wykaz systematyczny omawianych 309 gatunków przezierników oraz ich roślin żywicielskich.

Podstawową część dzieła stanowi charakterystyka gatunków, która jest poprzedzona kluczem do oznaczania podrodzin, plemion i rodzajów. W dalszej części, przy poszczególnych rodzajach są klucze do gatunków. Charakterystyka gatunków obejmuje pełną sinonimikę, szczegółowe opisy postaci dorosłych i budowy narządów genitalnych obu płci, wyszczególnienie cech diagnostycznych, bionomię, rozmieszczenie geograficzne, łącznie z przedstawieniem map rozszedlenia.

Dużym walorem pracy są niezwykle piękne ilustracje większości omawianych gatunków. Na 57 planszach rozmieszczono 489 barwne rysunki, których autorami są znani artyści: B. STARY, R. HOLZINGER i F. GREGOR.

W dalszej części zestawiono 504 ryciny narządów genitalnych obu płci dla 260 gatunków. Książkę zamyka bardzo obszerny wykaz literatury, zawarty na 25 stronach oraz skorowidze nazw łacińskich owadów oraz roślin pokarmowych gąsienic.

Podsumowując, omawiana pozycja pod każdym względem prezentuje najwyższy poziom merytoryczny i edytorski. Jest to fundamentalne dzieło prezentujące całość współczesnej wiedzy o palearktycznych *Sesiidae*. Z całą pewnością będzie ona stanowiła na wiele lat podstawowe źródło informacji dla lepidopterologów zajmujących się tą grupą motyli. Książka posiada twardą oprawę i kolorową obwolutę. Pewną barierą dla polskich czytelników może być cena, która wynosi ok. 120 £.

Należy dodać, że książka ta jest również dobrą zapowiedzią następnych tomów z serii Handbook of Palearctic Macrolepidoptera, która jest nową, udoskonaloną wersją dzieła SEITZ'a – „Die Gross Schmetterlinge des palaearktischen Faunengebietes”, wydawanych w latach 1905 – 1954. W przygotowaniu są już następne tomy: *Papilionidae*, *Hesperidae* i *Zygaenidae*.

Marek BAKOWSKI, Poznań

Wiad. entomol.	19 (3-4): 149-160	Poznań 2001
----------------	-------------------	-------------

Dorytomus majalis (PAYKULL, 1800) w Karpatach Polskich oraz inne nowo poznane dla fauny Kotliny Nowotarskiej gatunki ryjkowców (*Coleoptera: Rhynchitidae, Brentidae, Curculionidae*) *

Dorytomus majalis (PAYKULL, 1800) in the Polish Carpathians, and other new records of the weevil fauna of the Kotlina Nowotarska land (*Coleoptera: Rhynchitidae, Brentidae, Curculionidae*)

STANISŁAW KNUTELSKI

Instytut Zoologii UJ, Zakład Entomologii, ul. R. Ingardena 6, 30-060 Kraków

ABSTRACT: *Dorytomus majalis* (PAYK.) has been recorded for the first time from the Polish part of the Carpathians, and *Catapion meieri* (DESBR.), and *Polydrusus inustus* GERM. from the Polish part of the Western Carpathians. Another thirty three weevil species (*Rhynchitidae* – 1 species, *Brentidae* – 4 species, *Curculionidae* – 28 species) are recorded for the first time from the Kotlina Nowotarska land.

KEY WORDS: *Coleoptera, Rhynchitidae, Brentidae, Curculionidae*, fauna, Kotlina Nowotarska land, Western Carpathians, Poland.

Wstęp

Przyjęta w „Katalogu Fauny Polski” (KFP) „tymczasowo do celów roboczych” kraina Kotlina Nowotarska (KN) z numerem 17a rozciąga się pomiędzy Beskidem Zachodnim (nr 17) od północy, Tatrami (nr 21) od południa oraz Pieninami (nr 20) od wschodu i jest geograficznie znacznie zróżnicowana. Należy do makroregionu „Obniżenie Orawsko-Podhalańskie” i obejmuje 3 różne mezoregiony: najniższej położona (490–650 m n.p.m.) Kotlina Orawsko-Nowotarska (KON), Pogórze Spisko-Gubałowskie (PSG) (w wielu miejscach nawet powyżej 1000 m n.p.m.) oraz Rów Podtatrzański (RP) (KONDRACKI 1998). W obrębie tych mezoregionów wydziela się także

* Praca wykonana w ramach grantu BW/9/IZ/2000 finansowanego przez KBN. Druk pracy w 30% sfinansowany z funduszu przyznanego na realizację tego grantu.

mniejsze podjednostki fizycznogeograficzne. W KON wyróżnia się: Kotlinę Orawską (położona w dorzeczu Orawy) oraz Kotlinę Nowotarską (dorzecze Dunajca). Do PSG należą: Pogórze Skoruszyńskie (położone na zachód od rzeki Czarny Dunajec, w większej części na Słowacji), Pogórze Gubałowskie (PG), nazywane także Wzniesieniem Gubałowskim (na wschód do rzeki Biały Dunajec), Pogórze Bukowińskie (PB) (pomiędzy Białym Dunajcem i rzeką Białka) oraz Magura Spiska (MS) (na wschód od Białki w przeważającej części na Słowacji). Polska część MS nazywana jest także Pogorzem Spiskim. W granicach Polski w obrębie RP wydziela się w zachodniej części stosunkowo niedużą Kotlinę Kościeliską (KK), otoczoną Kirową Wodą na południowym zachodzie, PG na północy oraz potokiem Zakopianka na południowym wschodzie i nieco większą obszarowo oraz bardziej zróżnicowaną fizycznie Kotlinę Zakopiańską (KZ) na wschodzie, zamkniętą pomiędzy Tatrami od południa, PG z północy oraz PB od wschodu. Położenie poszczególnych jednostek fizycznogeograficznych na schematycznych mapach przedstawiają: MIREK i PIĘKOŚ-MIRKOWA (1992), OZIMKOWSKI (1993) oraz KNUTELSKI (1998).

Według BURAKOWSKIEGO i współautorów (1997), skład gatunkowy *Curculionoidea* KN poznany jest dalece niewystarczająco i należy do najuboższych w Polsce. Jednakże wyniki ostatnich badań (KNUTELSKI 2000) wskazują na względnie lepsze poznanie tej fauny.

W niniejszej notatce przedstawiono informacje o 36 gatunkach ryjkowców dotychczas nie podawanych z KN. Wśród nich *Dorytomus majalis* (PAYK.) jest nowym dla fauny Karpat Polskich, a *Catapion meieri* (DESBR.) i *Polydrusus inustus* GERM. dla polskiej części Karpat Zachodnich.

Większość omawianych chrząszczy została zebrana osobiście przez autora w ostatnim dziesięcioleciu w ramach badań faunistycznych dotyczących *Curculionoidea* Tatr Polskich i otuliny Tatrzańskiego Parku Narodowego. Inne ryjkowce, odpowiednio zaznaczone w tekście, zostały złowione przez różnych entomologów i znajdują się w kilku krajowych zbiorach muzealnych lub prywatnych kolekcjach.

Klasyfikację niektórych rodzin ryjkowców przyjęto wg katalogu LOHSE'go i LUCHT'a (1994), natomiast za ujęciem pędrusiów w randze podrodziny w obrębie rodziny *Brentidae* zdecydowały argumentacje THOMPSON'a (1992), KUSCHEL'a i współautorów (1994), KUSCHEL'a (1995), ZHERIKHIN'a i GRATSHEV'a (1995) oraz FARRELL'a (1998). Z kolei zmienione w artykule nazewnictwo niektórych taksonów w porównaniu z KFP przedstawiono w oparciu o prace CALDARA'y i O'BRIEN'a (1994) oraz PODLUSSÁNY'ego (1996).

Pragnę w tym miejscu wyrazić serdeczne podziękowanie kilku osobom, bez których trudno byłoby mi skompletować materiały do niniejszego opracowania. Dziękuję: prof. dr hab. Bogusławowi PETRYSZAKOWI z Uniwersy-

tetu Jagiellońskiego za cenne informacje na temat kolekcji M. GAŁUSZKI; prof. dr hab. Stanisławowi ŚLIPIŃSKIEMU z Muzeum i Instytutu Zoologii PAN w Warszawie (coll. MiIZ) oraz dr Mieczysławowi MAZUROWI z Instytutu Ewolucji i Systematyki Zwierząt PAN w Krakowie (coll. IEiSZ) za stworzenie mi dogodnych warunków do pracy z przechowywanymi w tych instytucjach zbiorami ryjkowców; prof. dr hab. Jerzemu PAWŁOWSKIEMU z IEiSZ PAN w Krakowie za udostępnienie notatek B. KOTULI i S. STOBIECKIEGO; dr Przemysławowi SZWAŁKO z Akademii Rolniczej w Krakowie za ofiarowanie niektórych ryjkowców. Chciałbym także podziękować Dyrekcji Muzeum Tatrzańskiego im. Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem (coll. Muz. T.) za udostępnienie części zbiorów i notatek M. GAŁUSZKI.

Wykaz gatunków

Rhynchitidae

Deporaus betulae (LINNAEUS, 1758)

KON: Czarny Dunajec (UTM: DV17) 13 VI 1972, 1 ex.; Nowy Targ, 7 VI 1972, 1 ex., leg. M. GAŁUSZKA, coll. Muz. T.

Brentidae: Apioninae

Omphalapion hookeri (KIRBY, 1808)

KZ: Poronin - centrum (DV26), 740 m n.p.m., 11 VI 1997, 1 ex. czerpakiem na kamieńcu nad Dunajcem.

Squamapion hoffmanni (WAGNER, 1930)

PG: Gubałówka (DV16), 17 VIII 1892, 1 ex. pod macierzanką (*Thymus* sp.), leg. S. STOBIECKI, coll. ISiEZ.

Catapion jaffense (DESBROCHERS DES LOGES, 1895)

KZ: Olcza - Stara Szkoła (DV26), 750 m n.p.m., 15 VI 1996, 1 ex. czerpakiem na łące mezofilnej.

KK: Kościelisko - Rusulówka (DV16), 890–900 m n.p.m., 13 VII 1997, 1 ex. czerpakiem na młacie.

Catapion meieri (DESBROCHERS DES LOGES, 1901)

KZ: Poronin - Jesionkówka (DV36), 760 m n.p.m., 16 V 1996, 1 ex. czerpakiem w ziołoroślach przy potoku Poroniec.

Gatunek nowy dla fauny Karpat Zachodnich Polski.

Catapion meieri w Polsce do niedawna był znany z pojedynczych stanowisk tylko z 5 krain, a z tego w Karpatach jedynie z Bieszczad (BURAKOWSKI i in. 1992). Prawdopodobnie dlatego, że przed ukazaniem się pracy DIECKMANN'a (1989) nie odróżniano go od *C. seniculus* KIRBY. Ostatnio jednak wykazano kolejne stanowiska tego gatunku w Puszczy Białowieskiej (WANAT 1994) i na Pojezierzu Mazurskim (WANAT 1998) oraz w Kotlinie Sandomierskiej (PETRYSAK, DĄBEK 1997).

Trichapion simile (KIRBY, 1811)

PG: Furmanowa (DV26), 1000 m n.p.m., 17 IX 1997, 10 exx. czerpakiem w borze świerkowym; Polana Gubałowska (DV26), 1100 m n.p.m., 17 IX 1997, 1 ex. czerpakiem na łące koszonej.

PB: Bukowina Tatrzańska (DV36), 810 m n.p.m., 12 VII 1997, 1 ex. czerpakiem na łące mezofilnej.

Curculionidae

Polydrusus inustus GERMAR, 1824

PB: Kośłowa Grapa - Chowańcowa Rola koło Poronina (DV36), 750–800 m n.p.m., 16 VI 1997, 1 ex. czerpakiem na „cieplej” skarpie nad potokiem Poroniec.

Po Przemyślu na Pogórzu Dynowsko-Przemyskim i Komańczy w Bieszczadach, stanowisko *P. inustus* w KN jest pierwszym w Karpatach Zachodnich i w ogóle trzecim w Karpatach Polskich. Według MAZURA (1994), niektóre oderwane od głównego południowo-wschodniego areалу rozmieszczenia stanowiska tego gatunku w Polsce, jak np. w Warszawie, Krakowie i Poznaniu, są efektem zawleczenia. Podobnie SZYPUŁA i WANAT (1995) wyjaśniają niedawne odkrycie tego ryjkowca we Wrocławiu. Biorąc pod uwagę skąpy materiał dowodowy z Pogórza Bukowińskiego oraz aktualne informacje o rozmieszczeniu *P. inustus* w kraju, najłatwiej byłoby to nowe w Karpatach Zachodnich stanowisko wytłumaczyć introdukcją. Jednakże nie ma odpowiednich przesłanek na to skąd, którędy i w jaki sposób chrząszcz ten został zawleczony w okolice Poronina. Trzeba także dodać, że ryjkowce Pogórza Bukowińskiego wcześniej były bardzo pobieżnie badane (KNUTELSKI 2000). Ponadto, ostatnie dane (CZERNIAKOWSKI 1997) wskazują na większe możliwości adaptacyjne *P. inustus* w Polsce niż wcześniej sądzono (BURAKOWSKI i in. 1993; MAZUR 1994).

Polydrusus pterygomalis BOHEMAN, 1840

KZ: Zakopane - Kasprusie (DV25), 7 IV 1914, 1 ex. pod kamieniem na łące mezofilnej, leg. E. et G. MAZUR, coll. MiIZ.

Polydrusus amoenus (GERMAR, 1824)

KZ: Zakopane (DV26), 11 VIII 1880, 2 exx., leg. B. KOTULA, coll. ISiEZ; Zakopane - Ustup (DV26), 700 m, 15 VIII 1996, 1 ex. czerpakiem w zaroślach przypotokowych.

Ryjkowce tego gatunku są bardzo często i licznie spotykane w Tatrach, ale w Kotlinie Nowotarskiej należą do rzadkości.

Barynotus moerens (FABRICIUS, 1792)

KZ: Zakopane - Skibówki (DV26), 1880 (bez szczegółowej daty), 1 ex., leg. B. KOTULA, coll. ISiEZ; Zakopane - Hala Krupowa (DV26), 750 m n.p.m., 19 VI 1994, 1 ♀ „na upatrzonego” na łące mezofilnej.

Rzadko spotykany w Polsce i Karpatach (BURAKOWSKI i in. 1993).

Sitona macularius (MARSHAM, 1802)

KZ: Zakopane - Księży Las (DV25), 880 m n.p.m., 19 VI 1994, 1 ex. na „cieplej” łące; Zakopane - Walczański Wierch (DV25), 870 m n.p.m., 16 VI 1997, 1 ex. czerpakiem na łące mezofilnej.

Lixus filiformis (FABRICIUS, 1781) [= *L. elongatus* GOEZE, 1777]

KZ: Poronin - Jesionkówka (DV36), 760 m n.p.m., 16 VI 1996, 1 ex. na *Cirsium rivulare* (JACQ.) ALL. na wilgotnej łące.

Po Ustroniu w Beskidzie Zachodnim (BURAKOWSKI i in. 1993) i Makowej (Góry Sanocko-Turczańskie) w Beskidzie Wschodnim (PETRYSZAK i in. 1996) stanowisko w KN jest trzecim w Karpatach Polskich. *L. filiformis* należy do ryjkowców spotykanych rzadko na pojedynczych stanowiskach w kilku krainach Polski. Ostatnio odkryty także na Roztoczu (STACHOWIAK 1999).

Hypera rumicis (LINNAEUS, 1758)

KZ: Zakopane - Dworzec PKS, 7 VII 1985, 1 ex. na chodniku, leg P. SZWAŁKO, coll. S. KNUTELSKI; Poronin - Jesionkówka (DV36), 760 m n.p.m., 3 XI 1994, 2 exx. czerpakiem na „cieplej” łące; Bachledzki Wierch (DV26), 904 m n.p.m., 4 XI 1994, 1 ex. ze ściółki w kępach śródpolnych zarośli drzewiastych; Zakopane - Pardołówka (DV26), 840 m n.p.m., 4 XI 1994, 2 exx. wysiane z runi łąkowej młaki; Zakopane - Lipki (DV26), 750 m n.p.m., 23 VII 1996, 11 exx. czerpakiem na łące mezofilnej.

PG: Zakopane - Ubocz (DV26), 740 m n.p.m., 16 VI 1997, 4 exx. czerpakiem na łące mezofilnej.

Hylobius excavatus (LAICHARTING, 1781)

KZ: Zakopane - Skibówki (DV26), 1880, 1 ex. i Zakopane - Jaszczurówka (DV26), 22 VII 1882, 1 ex., leg. B. KOTULA, coll. ISiEZ; Zakopane - Bystre (DV26), 3 VIII 1917, 2 exx., leg. M. RYBIŃSKI, coll. ISiEZ; Zakopane - Rondo (DV26), 12 VI 1966, 1 ex., leg. M. GAŁUSZKA, coll. Muz. T.

Magdalis duplicata GERMAR, 1818

KZ: Zakopane-Skibówki (DV26), 1872, 1 ex., leg. B. KOTULA, coll. ISiEZ.

Rhinoncus castor (FABRICIUS, 1792)

KZ: Zakopane (DV26), 18 VIII 1950, 1 ex., leg. M. WĘGRZECKI, coll. MiIZ.

Glocianus distinctus (Ch. BRISOUT DE BARNEVILLE, 1870)

KZ: Zakopane - potok Olczyski (DV26), 780 m n.p.m., 19 VI 1990, 1 ex. czerpakiem z roślinności przydrożnej w dolinie potoku.

Mogulones asperifoliarum (GYLLENHAL, 1813)

KZ: Małe Ciche (DV36), 1000 m n.p.m., 25 VII 1996, 1 ex. czerpakiem na łące mezofilnej.

Anthonomus pedicularius (LINNAEUS, 1758)

KZ: Zakopane - Antałówka (DV26), 920 m n.p.m., 4 XI 1994, 2 exx. ze ściółki spod wierzby szerokolistnej *Salix caprea* L. i głogu *Crataegus oxyacantha* L. na brzegu zarośli jarzębinowo-wierzbowo-świerkowych.

Anthonomus undulatus GYLLENHAL, 1836

KZ: Poronin - centrum (DV26), 740 m n.p.m., 11 VI 1997, 1 ex. czerpakiem z zarośli drzewiastych (czeremcha, olcha oraz różne gatunki wierzby) na kamieńcu nad Dunajcem.

W Polsce notowany dotychczas tylko z 6 krain (BURAKOWSKI i in. 1995).

Ellescus scanicus (PAYKULL, 1792)

PB: Głodowski Wierch (DV36), 800 m n.p.m., 16 V 1997, 2 exx. czerpakiem z osiki (*Populus tremula* L.), wierzby szerokolistnej (*Salix caprea* L.), jarzębiny (*Sorbus aucuparia* L.) i dzikiej róży (*Rosa canina* L.), w kępach i na miedzach; Bukowina Tatrzańska - potok Odewsiański (DV26),

760–820 m n.p.m., 18 IX 1997, 2 exx. wysiane ze ściółki spod wierzb, topól (*Populus* sp.), olch i dzikich róż w kępach zarośli roślinności drzewiastej nad potokiem.

Tychius aureolus KIESENWETTER, 1851

PG: Zakopane - Tatary (DV26), 750 m n.p.m., 19 VI 1990, 1 ex. czerpakiem na łące koszonej.

Tychius meliloti STEPHENS, 1831

PG: Suche (DV26), 740 m n.p.m., 11 VI 1997, 1 ex. czerpakiem na łące mezofilnej.

Sibinia pyrrhodactyla (MARSHAM, 1802)

KZ: Zakopane - Antałówka (DV26), 920 m n.p.m., 4 XI 1994, 1 ex. wysiany ze ściółki spod brzozy (*Betula verrucosa* EHRH.), wierzb i świerka (*Picea excelsa* (LAM.) LK.) na wrzosowisku.

Dorytomus affinis (PAYKULL, 1800)

KZ: Zakopane - Lipki (DV26), 750 m n.p.m., 9 X 1993, 12 exx. ze ściółki spod czeremchy, osiki, brzozy, jarzębiny, wierzb szerokolistej i świerka w śródpolnej kępie zarośli drzewiastych.

Dorytomus nordenskioldi FAUST, 1883

KZ: Zakopane (DV26), 1872, 5 exx., leg. B. KOTUŁA, coll. IEiSZ.; Zakopane - Lipki (DV26), 750 m n.p.m., 9 X 1993, 16 exx.;

PB: Bukowina Tatrzańska - potok Odewsiański (DV36), 760–820 m n.p.m., 18 IX 1997, 3 exx.; Brzegi (DV36), 800 m n.p.m., 18 IX 1997, 3 exx.; wysiane ze ściółki spod wierzb, brzoź topól, olch i dzikich róż w śródpolnych kępach zarośli drzewiastych lub nad potokami.

Gatunek niezczęsty w Polsce, poza 7 krainami podanymi w katalogu (BURAKOWSKI i in. 1995), ostatnio notowany także z Pojezierza Mazurskiego (WANAT, SZYPUŁA 1998).

Dorytomus tortrix (LINNÉ, 1761)

KZ: Zakopane - Skibówki (DV26), 1872, 1 ex. leg. B. KOTUŁA, coll. ISiEZ; Zakopane - Lipki (DV26), 750 m n.p.m., 9 X 1993, 7 exx. ze ściółki w śródpolnej kępie zarośli drzewiastych i 19 VI 1994, 1 ex. czerpakiem

w tym samym środowisku; Poronin - Jesionkówka (DV36), 760 m n.p.m., 3 XI 1994, 1 ex. ze ściółki w olszynie karpackiej; Olcza - Huty (DV26), 840 m n.p.m., 4 XI 1994, 1 ex. w świerczynie przy potoku Olczyckim

PG: Nowe Bystre (DV16), 920 m n.p.m., 28 VIII 1994, 13 exx. ze ściółki spod wierzb i topól w śródpolnych kępach zarośli drzewiastych; Furmanowa (DV26), 960 m n.p.m., 17 IX 1997, 1 ex. ze ściółki spod jarzębiny, jawora, wierzby szerokolistnej i świerka na brzegu świerczyny.

PB: Bukowina Tatrzańska - potok Podgórzeński (DV36), 860 m, 18 IX 1996, 1 ex.; Bukowina Tatrzańska - potok Odewsiański (DV36), 760–820 m n.p.m., 18 IX 1997, 4 exx.; Brzegi (DV36), 800 m n.p.m., 18 IX 1997, 1 ex.; wysiane ze ściółki spod wierzb, jaworów, topól, olch i dzikich róż w kępach zarośli roślinności drzewiastej nad potokiem lub w olszynie karpackiej.

Dorytomus tremulae (FABRICIUS, 1787)

KZ: Poronin - centrum (DV26), 740 m n.p.m., 11 VI 1997, 2 exx. czerpakiem na kamieńcu przy Dunajcu.

Dorytomus majalis (PAYKULL, 1800)

KZ: Zakopane - Pardołówka (DV26), 840 m n.p.m., 4 XI 1994, 10 exx. ze ściółki spod wierzb i topól w śródpolnej kępie zarośli drzewiastych.

Stanowisko *Dorytomus majalis* w KZ jest pierwszym w Karpatach Polskich. Gatunek rzadko spotykany w kraju, dotychczas znany z 9 krain (BURAKOWSKI i in. 1995).

Dorytomus rufatus (BEDEL, 1888)

KZ: Zakopane - Pardołówka (DV26), 840 m n.p.m., 4 XI 1994, 1 ex. ze ściółki spod wierzb i topól w śródpolnej kępie zarośli drzewiastych.

PG: Butorowy Wierch (DV26), 1120 m n.p.m., 29 VIII 1994, 1 ex.; Furmanowa (DV26), 960 m n.p.m., 17 IX 1997, 1 ex.; wysiane ze ściółki spod jarzębin, jaworów, wierzb szerokolistnych i świerków na brzegu świerczyny.

Bagous tubulus CALDARA et O'BRIEN, 1994 [= *B. angustus* SILFVERBERG, 1977]

KK: Kościelisko (DV16), 14 IX 1951, 1 ex., leg. M. WĘGRZECKI, coll. MiIZ.

Gatunek rzadko spotykany, znany w kraju z pojedynczych stanowisk (BURAKOWSKI i in. 1995). Ostatnio notowany także z Wyżyny Lubelskiej i Podlasia (ŁĘTOWSKI, STANIEC 1997).

Tanysphyrus lemnae (PAYKULL, 1792)

PB: Bukowina Dolna (DV36), 720 m n.p.m., 16 V 1997, 1 ex. czerpakiem na łące mezofilnej.

W Karpatach Polskich należy do rzadkości.

Rhynchaenus quercus (LINNAEUS, 1758)

MS: ad Jurgów (DV36), 25 VIII 1883, 3 exx. nad Białką, leg. B. KOTULA, coll. ISiEZ.

Pomimo intensywnych badań prowadzonych przez autora na Podtatrzu w ostatnim dziesięcioleciu nie znaleziono żadnego osobnika *Rh. quercus*. Wydaje się, że obecnie gatunek ten nie występuje w polskiej części Magury Spiskiej, gdyż nie ma tam dla niego odpowiedniej niszy pokarmowej, a istniejące jeszcze w XIX wieku populacje wyginęły z czasem wraz z wycięciem nielicznie występujących na tym obszarze dębów (*Quercus* spp.), na których zwykle żerują.

Rhynchaenus fagi (LINNAEUS, 1758)

KZ: Zakopane (DV26), 6 VIII 1892, 1 ex., leg. S. STOBIECKI, coll. ISiEZ.

Miarus graminis (GYLLENHAL, 1813)

KZ: Zakopane - koło dworca PKP (DV26), 760 m n.p.m., 23 VII 1996, 1 ex. czerpakiem na nasypie kolejowym.

Gatunek nieczęsty w zachodniej części Karpat Polskich (BURAKOWSKI i in. 1997).

W spisie ryjkowców Muzeum Tatrzańskiego im. Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem są także 3 gatunki z kolekcji M. GAŁUSZKI, dotychczas nie wymieniane z KN:

Strophosoma capitatum (DE GEER, 1775)

KZ: Zakopane, 5 VI 1966, 2 ex. w polu, leg. M. GAŁUSZKA, det. B. PETRY-SZAK.

Alophus triguttatus vau (SCHRANK, 1781)

KZ: Zakopane, 1 VII 1970, 1 ex. w polu, leg. M. GAŁUSZKA, det. B. PETRY-SZAK.

Donus oxalis (HERBST, 1795)

KZ: Zakopane, VI 1979, 1 ex., leg. M. GAŁUSZKA, det. B. PETRY-SZAK.

Autor nie widział tych ryjkowców, ale zostały one oznaczone przez prof. B. PETRYSZAKA. Trudno jednak z całym przekonaniem wpisywać je na listę faunistyczną Kotliny Nowotarskiej, gdyż istnieją pewne wątpliwości co do miejsca ich złowienia. Według informacji PETRYSZAKA (inf. ustna) niektóre ryjkowce z kolekcji M. GAŁUSZKI były zaetykietowane np. „Tatry i Kraków”, „Zakopane i Kraków”. Wydaje się więc, że w tym przypadku należałoby wpięrow potwierdzić występowanie tych gatunków w Kotlinie Nowotarskiej.

W zbiorze B. KOTULI (coll. ISiEZ) są również 3 okazy *Otiorhynchus obtusus* BOH. z etykietami z numerem „145”. W notatkach tego entomologa pod tym numerem jest informacja: „Zakopane - Skibówki, 1880”. Nigdy później nie potwierdzono występowania tego gatunku w KZ. Wydaje się, że ryjkowce te zostały do KZ zawleczone z pobliskich Tatr albo pomyłono numerację etykiety – notatki. Trudno obecnie znaleźć jakieś lepsze wytłumaczenie, zwłaszcza jeżeli weźmie się pod uwagę, że ten endemit karpacki żyje w Polsce tylko w najwyższych piętrach bioklimatycznych Tatr i Babiej Góry.

Spośród wymienionych 36 gatunków stwierdzonych po raz pierwszy w KN, nowymi dla poszczególnych jej mezoregionów są: dla RP (KK + KZ) – 26 gatunków: *Omphalapion hookeri*, *Catapion jaffense*, *C. meieri*, *Polydrusus pterygomalis*, *P. amoenus*, *Barynotus moerens*, *Sitona macularius*, *Lixus filiformis*, *Hypera rumicis*, *Hylobius excavatus*, *Magdalis duplicata*, *Rhinoncus castor*, *Glocianus distinctus*, *Mogulones asperifoliarum*, *Anthonomus pedicularis*, *A. undulatus*, *Sibinia pyrrhodactyla*, *Dorytomus affinis*, *D. nordenskioldi*, *D. tortrix*, *D. tremulae*, *D. majalis*, *D. rufatus*, *Bagous tubulus*, *Rhynchaenus fagi* i *Miarus graminis*; dla PSG (PG + PB + MS) – 12: *Squamapion hoffmanni*, *Trichapion simile*, *Polydrusus inustus*, *Hypera rumicis*, *Ellescus scanicus*, *Tychius aureolus*, *T. meliloti*, *Dorytomus nordenskioldi*, *D. tortrix*, *D. rufatus*, *Tanysphyrus lemnae* i *Rhynchaenus quercus*, a dla KON – 1: *Deporaus betulae*.

Biorąc pod uwagę 220 gatunków wykazanych z KN (KNUTELSKI 2000) oraz 36 wymienionych w niniejszym opracowaniu, aktualny stan fauny *Curculionoidea* (bez *Anthribidae*, *Scolytidae* i *Platypodidae*) tej krainy wynosi 256 gatunków (*Cimberidae* – 1 gat., *Rhynchitidae* – 3 gat., *Brentidae* – 48 gat. i *Curculionidae* – 204 gat.).

SUMMARY

The paper presents distribution and ecology data on 36 weevil species recorded from the Carpathians (S Poland). Among them *Dorytomus majalis* (PAYK.) collected in the Zakopane Basin is recorded for the first time from the Polish Carpathians, whilst *Catapion meieri* (DESBR.) found in the Zakopane Basin, and *Polydrusus inustus* GERM. collected in the

Bukowina Upland are recorded for the first time from the Polish part of the Western Carpathians. Another 33 weevil species are recorded for the first time for the Kotlina Nowotarska land. In summary, with data (220 weevil species) of KNUTELSKI (2000), at present, the weevil fauna (without *Anthribidae*, *Scolytidae*, and *Platypodidae*) of the Kotlina Nowotarska land includes two hundred fifty six weevil (*Cimberidae* – 1 species, *Rhynchitidae* – 3 species, *Brentidae* – 48 species, and *Curculionidae* – 204 species).

PIŚMIENICTWO

- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J., 1992: Chrząższe *Coleoptera* – Ryjkowcowate prócz ryjkowców – *Curculionoidea* prócz *Curculionidae*. Kat. Fauny Polski, Warszawa, XXIII, **18**: 1-324.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J., 1993: Chrząższe *Coleoptera* – Ryjkowce – *Curculionidae*, część 1. Kat. Fauny Polski, Warszawa, XXIII, **19**: 1-304.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J., 1995: Chrząższe *Coleoptera* – Ryjkowce – *Curculionidae*, część 2. Kat. Fauny Polski, Warszawa, XXIII, **20**: 1-310.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J., 1997: Chrząższe *Coleoptera* – Ryjkowce – *Curculionidae*, część 3. Kat. Fauny Polski, Warszawa, XXIII, **21**: 1-307.
- CZERNIAKOWSKI Z. W., 1997: Występowanie *Polydrusus inustus* GERM. (*Coleoptera: Curculionidae*) w okolicach Rzeszowa. Wiad. Entomol., **16**: 103-106.
- DIECKMANN L., 1989: Die mitteleuropäischen Arten der *Apion* (*Catapion*) *seniculus*-Gruppe (*Coleoptera, Curculionidae*). Beitr. Ent. Berlin., **39**: 237-253.
- CALDARA R., O'Brien Ch. W., 1994: On the systematic position and nomenclature of some species of the genus *Bagous* GERMAR, 1817 (*Coleoptera: Curculionidae*). G. It. Ent., **7**: 1-4.
- FARRELL B. D., 1998: „Inordinate Fondness” Explained: Why Are There So Many Beetles? Science, **281**: 555-559.
- KNUTELSKI S., 1998: Weryfikacja danych faunistycznych dotyczących ryjkowców (*Coleoptera: Curculionoidea*) Tatr Polskich. Studia Ośr. Dok. Fizjogr., **25**: 177-216.
- KNUTELSKI S., 2000: Uwagi o ryjkowcach (*Coleoptera: Curculionoidea*) Kotliny Nowotarskiej. Chrońmy Przyr. Ojcz., **56** (2): 51-67.
- KONDRACKI J., 1998: Geografia Regionalna Polski. PWN, Warszawa. 441 ss.
- KUSCHEL G., 1995: A phylogenesis classification of *Curculionoidea* to families and subfamilies. Mem. Entomol. Soc. Wash., **14**: 5-33.
- KUSCHEL G., OBERPRIELER R. G., RAYNER R. J. 1994: Cretaceous weevils from southern Africa, with description of a new genus and species and phylogenetic and zoogeographical comments (*Coleoptera: Curculionoidea*). Ent. Scand., **25**: 137-149.
- LOHSE G. A., LUCHT W. H., 1994: Die Käfer Mitteleuropas, 3 Supplementband. Goecke & Evers, Krefeld. 403 ss.
- ŁĘTOWSKI J., STANIEC B., 1997: Materiały do poznania *Attelabidae* i *Curculionidae* (*Coleoptera*) wschodniej Polski. Wiad. Entomol., **16**: 21:28.

- MAZUR M., 1994: Die Verbreitung und die Migrationen des *Polydrusus inustus* GERMAR, 1824 (*Coleoptera: Curculionidae*). Pol. Pismo Ent., **63**: 113-132.
- MIREK Z., PIĘKOŚ-MIRKOWA H., 1992: Plant cover of the Western Carpathians (S. Poland). Veröff. Geobot. Inst. ETH, Stiftung Rübel, Zürich, **107**: 116-150.
- OZIMKOWSKI W., 1993: Geomorfologia. [W:] MIREK Z., PIĘKOŚ-MIRKOWA H (red.). Przyroda Kotliny Zakopiańskiej – Poznanie, przemiany, zagrożenia i ochrona, 2. TPN, Tatry i Podtatrze, Kraków – Zakopane: 13-19.
- PETRYSZAK B., SKALSKI T., HOLLY M., 1996: Rzadkie gatunki ryjkowców (*Coleoptera, Curculionidae*) z Gór Sanocko-Turczańskich. Wiad. Entomol., **15**: 93-96.
- PETRYSZAK B., DĄBEK P., 1997: *Lignyodes uniformis* DESBROCHERS, 1894 nowy dla fauny Polski oraz inne interesujące gatunki *Apionidae* i *Curculionidae* (*Coleoptera*) z południowej i południowo-wschodniej części kraju. Wiad. Entomol., **16**: 35-38.
- PODLUSSÁNY A., 1996: Magyarország ormányosalkatú bogarainak fajlistája (*Coleoptera: Curculionoidea*). Folia Ent. hung. Rovar. Közl., **57**: 197-225.
- STACHOWIAK P., 1999: Obserwacje nad występowaniem w Polsce ryjkowców z rodzaju *Lixus* FABRICIUS, 1801 (*Coleoptera: Curculionidae*). Wiad. Entomol., **17**: 183-187.
- SZYPUŁA J., WANAT M., 1995: Nowe dane o rozmieszczeniu niektórych gatunków ryjkowców (*Coleoptera, Curculionidae*) w Polsce. Wiad. Entomol., **14**: 219-226.
- THOMPSON R. T., 1992: Observation on the morphology and classification of weevils (*Coleoptera, Curculionoidea*) with a key to major groups. J. Nat. Hist., **26**: 835-891.
- WANAT M., 1994: Ryjkowce (*Coleoptera: Curculionoidea, Anthribidae, Rhinomaceridae, Rhynchitidae, Attelabidae, Apionidae, Curculionidae*) Puszczy Białowieskiej. Pol. Pismo Ent., **63**: 37-112.
- WANAT M., 1998: Nowe dane o *Apionidae* (*Coleoptera: Curculionoidea*) z północno-wschodniej Polski. Wiad. Entomol., **17**: 49-53.
- WANAT M., SZYPUŁA J., 1998: Interesujące gatunki ryjkowców (*Coleoptera: Urodontidae, Curculionidae*) ze wschodniej Polski. Wiad. Entomol., **17**: 85-94.
- ZHERIKHIN V. V., GRATSHEV V. G., 1995: A comparative study of the hind wing venation of the superfamily *Curculionoidea*, with phylogenetic implications. [W:] PAKALUK J., ŚLIPIŃSKI A (red.): Biology, Phylogeny, and Classification of *Coleoptera*. Papers Celebrating the 80th Birthday of Roy A. CROWSON. Muz. i Inst. Zool. PAN, Warszawa: 633-777.

Wiad. entomol.	19 (3-4): 161-168	Poznań 2001
----------------	-------------------	-------------

Nowe stanowiska interesujących gatunków *Microlepidoptera* w Polsce

New localities of interesting *Microlepidoptera* in Poland

EDWARD BARANIAK¹, ANNA MAZURKIEWICZ², KRZYSZTOF PAŁKA²

¹Instytut Biologii Środowiska UAM, Zakład Zoologii Systematycznej, ul. Fredry 10,
61-701 Poznań

²Instytut Biologii UMCS, ul. Akademicka 19, 20-033 Lublin

ABSTRACT: The authors present new localities of 21 rare or otherwise interesting species of *Microlepidoptera* from Poland. *Hypatopa segnella* (ZELL.) is reported as new to the Polish fauna. *Blastobasis roscidella* (ZELL.) should be removed from the list of Polish *Lepidoptera* because specimens collected by WOCKE were erroneously determined.

KEY WORDS: *Lepidoptera*, new records, distribution, Poland.

Informacje o występowaniu w Polsce gatunków z wielu rodzin motyli tzw. drobnych *Microlepidoptera* są bardzo fragmentaryczne i przeważnie pochodzą sprzed kilkudziesięciu lat. Autorzy uważają zatem za celowe podanie nowych stanowisk dla 21 gatunków, które są rzadko spotykane i tylko w ściśle określonych biotopach. Okazy dokumentujące poniższe doniesienie znajdują się w kolekcjach autorów. Jednocześnie autorzy dziękują koledze Jarosławowi BUSZKO za udostępnienie informacji o stanowiskach jednego z omawianych gatunków.

Roeslerstammiidae

Roeslerstammia pronubella (DENIS et SCHIFFERMÜLLER, 1775)

- Parchatka (EB69), 5 V 1996, 1 ex., złowiony w dzień w grądzie.
- Bochońnica (EB78), 13 V 1986, 1 ex., okaz złowiono w dzień na skraju łąki.
- Łęczna (FB38), 4 V 1992, 1 ex., złowiono w dzień w parku miejskim.

W Polsce rozszedlenie słabo poznane, dotychczas wykazany tylko z okolic Torunia, Pienin i Śląska (BARANIAK 1990).

Douglasiidae

Tinagma ocnerostomella (STANTON, 1850)

- Złota Góra ad Rozubowice (FA31), 24 VI 1997, 3 exx..
- Zawadówka (FB66), 25 VI 1994, 1 ex.
- Wola Wereszczyńska (FC40), 7 VI 1991, 1 ex..

Motyle na wszystkich wymienionych wyżej stanowiskach wypłoszono w dzień w zbiorowiskach roślinności kserotermicznej, ze zmiłowca zwyczajnego (*Echium vulgare* L.).

Rozszedlenie w Polsce słabo poznane, znany zaledwie z kilku stanowisk, dane te jednak pochodzą sprzed kilkadziesiąt lat. Współcześnie stwierdzony w rez. „Las Piwnicki” (BUSZKO 1991) i rez. „Bielinek” nad Odrą (BARANIAK, PAŁKA 1996). Nowe stanowiska w Polsce południowo-wschodniej sugerują, że zasięg tego gatunku obejmuje obszar całego kraju.

Agonoxenidae

Blastodacna hellerella (DUPONCHEL, 1838)

- rez. „Stawska Góra” (FB67), 24 VII 1994, 1 ex., złowiono do światła lampy rtęciowej w zbiorowisku roślinności kserotermicznej.

Rozszedlenie w Polsce bardzo słabo poznane, gatunek ten dotychczas znany był tylko ze Śląska (WOCKE 1874), lecz dane te pochodzą sprzed ponad stu lat. Nowe stanowisko w okolicach Chełma jest więc potwierdzeniem występowania tego gatunku w Polsce.

Deuteroniidae

Deuteronia pudorina (WOCKE, 1857)

- Janowice (EB68), 12 VIII 1996, 2 exx., do światła lampy rtęciowej umieszczonej na skraju boru świeżego w bezpośrednim sąsiedztwie stawów i olsu.
- Przybysławice (EB99), 10 VII 1995, 2 exx., do światła na wydmie otoczonej wilgotnymi łąkami.
- Poleski Park Narodowy: Bagno Bubnów (FB59), 4 VIII 1991, 2 exx., do światła na obrzeżu torfowiska przejściowego.
- Poleski Park Narodowy: Jezioro Moszne (FC40), 2 VIII 1994, 1 ex., do światła na torfowisku przejściowym.

Znany z niewielu rozproszonych stanowisk na terenie kraju (TOLL 1964), a ostatnio wykazany z okolic Torunia (BUSZKO 1991).

*Blastobasidae**Blastobasis phycidella* (ZELLER, 1839)

- Rzecin, Jezioro Pustelnik (WU84), 17 VI 1994, 1 ex., do światła w borze suchym otaczającym śródlądne jezioro.
- Mosina (XT29), 20 IV 1994, 1 ex., wypłoszony w godzinach popołudniowych w borze mieszanym.
- Brączewo (XU04), 7 VI 1995, 1 ex., do światła na zarastającym nasypie kolejowym.
- rez. „Góry Pieprzowe” (EB51), 29 V 1995, 2 exx., do światła w zbiorowisku muraw i zarośli kserotermicznych.
- Janowice (EB68), 21 VI 1996, 1 ex., do światła w borze świeżym.
- Okale (EB68), 5 VI 1997, 2 exx., do światła w borze mieszanym.
- Parchatka (EB69), 29 V 1995, 1 ex., złowiony w dzień na skraju łąki.
- Zaklików (EB72), 25 VI 1996, 1 ex., do światła w borze suchym na wydmy.
- Gródek ad Hrubieszów (GB12), 1–3 VII 1993, 1 ex., wypłoszony w godzinach popołudniowych w zbiorowisku roślinności kserotermicznej.

W Polsce znany z kilku stanowisk w południowej części kraju (BUSZKO 1978). Ostatnio stwierdzony w okolicach Torunia (BUSZKO 1991), rezerwacie „Skarpa Dobrska” koło Kazimierza Dolnego oraz w Kosyniu na Polesiu Lubelskim (BUSZKO i in. 1996).

Hypatopa binotella (THUNBERG, 1794)

- Janowice (EB68), 21 VI 1996, 1 ex., do światła na skraju boru świeżego w bezpośrednim sąsiedztwie stawów i olsy.

Gatunek znany w Polsce z nielicznych stanowisk na terenie całego kraju, lecz dane te mają obecnie tylko historyczne znaczenie. W ostatnich latach wykazany z okolic Torunia (BUSZKO 1991).

Hypatopa segnella (ZELLER, 1873)

- Oblasy (EB68), 7 VIII 1996, 1 ex., do światła w przesuszonym borze wilgotnym, w pobliżu wrzosowisk.

Gatunek nowy dla fauny Polski. Stanowisko systematyczne tego gatunku zostało wyjaśnione w pracach SINEVA (1986, 1993). Najbliższe stanowiska znajdują się w Czechach i na Słowacji (RIEDL 1996).

*Autostichidae**Oegoconia deauratella* (HERRICH-SCHÄFFER, 1854)

- Dwikozy, Panieńska Góra (EB52), 14 VII 1987, 1 ex., do światła w zbiorowisku roślinności kserotermicznej.

- Machnów (FA88), 1 VIII 1995, 1 ex., do światła w zbiorowisku roślinności kserotermicznej.
- Rudnik (FB04), 3 VII 1986, 1 ex., do światła w zbiorowisku roślinności ruderalnej.

Gatunek znany w Polsce dotychczas tylko z okolic Mikołajek (CAPUSE 1965) i rezerwatu „Las Piwnicki” (BUSZKO 1991). Możliwy do odnalezienia w wielu miejscach na terenie kraju.

Amphisbastidae

Pseudatemelia josephinae (TOLL, 1956)

- Wielkopolski Park Narodowy: Górka, (XT29), 11 VIII 1996, 1 ex., do światła lampy rtęciowej w pobliżu rezerwatu Sarnie Doły. W trakcie odłowu obserwowano liczny przylot tego gatunku, zarówno do ekranu jak i w jego bezpośrednie sąsiedztwo.
- Beskid Niski, Czeremcha, (EV57), 23 VII 1996, 2 exx., do światła lampy rtęciowo-żarowej, usytuowanej w zarastającym, starym sadzie owocowym.

Gatunek znany z nielicznych, rozproszonych stanowisk na terenie kraju, w większości są to dane pochodzące sprzed kilkudziesięciu lat i wymagające potwierdzenia (TOLL 1964). W ostatnich latach znaleziony w rezerwacie „Las Piwnicki” (BUSZKO 1991).

Pseudatemelia flavifrontella (DENIS et SCHIFFERMÜLLER, 1775)

- Obrzycko (XU04), 11 VI 1996, 2 exx., do światła lampy usytuowanej na śródleśnej piaszczystej drodze. Liczne osobniki obserwowano na tym stanowisku również w godzinach popołudniowych.

W Polsce znajdowany niezbyt często (TOLL 1964). Starsze informacje faunistyczne wymagają zweryfikowania z powodu nie odróżniania tego gatunku od *P. josephinae*.

Amphisbatis incongruella (STAINTON, 1849)

- Oblasy (EB68), 27 IV 1996, 1 ex., złowiony dzień na obrzeżu boru suchego porastającego śródleśną wydmy.

Gatunek wykazywany tylko w starszych pracach faunistycznych, ze Śląska (WOCKE 1874) oraz okolic Bydgoszczy (TOLL 1964).

Hypercallia citrinalis (SCOPOLI, 1763)

- Zyndranowa (EV47), 5 VII 1996, 2 exx, złowione o zmierzchu podczas wypłazania z roślinności zielnej.

- Giżycko (EE58), 29 VI 1997, 1ex, leg J. BUSZKO.
- Turtul (FF 11), 10 VI 1997, 2 exx, leg J. BUSZKO.

Z Polski znany z niewielu rozproszonych stanowisk w południowej części kraju (TOLL 1964). Do pułapek świetlnych nie przylatuje zbyt często, aktywny głównie o zmierzchu ale wówczas również lata niezbyt chętnie. Motyle możliwe do uzyskania podczas wypłaszania z roślin zielnych.

Cosmopterigidae

Sorhagenia rhamniella (ZELLER, 1839)

- Dwikozy, rez. „Panieńska Góra” (EB52), 14 VI 1987, 1ex., do światła lampy w środowisku kserotermicznym.
- Celejów (EB78), 14 VII 1996, 1 ex., 16 VII 1997, 1 ex., do światła na skraju łągu.
- Wirkowice Las (FB44), 21 VI 1997, 1 ex., wypłoszony w dzień w zbiorowisku zarośli kserotermicznych.
- rez. „Stawska Góra” (FB67), 29 VII 1994, 1ex., do światła w środowisku kserotermicznym.
- Gródek (GB03), 1–3 VII 1993, 5 exx., do światła na zboczu kserotermicznym.

Z Polski gatunek ten wykazany był dotychczas tylko z Wielkopolski, Kujaw, Dolnego Śląska i Pienin (RIEDL 1984). Nowe stanowiska z Polski południowo-wschodniej sugerują, że zasięg tego gatunku obejmuje prawdopodobnie obszar całego kraju.

Sorhagenia janiszewskae RIEDL, 1962

- Albrechtówka (EB68), 11 VIII 1995, 1 ex., do światła w zbiorowisku zarośli kserotermicznych.
- Gródek (GB03), 18 VI 1995, 1 ex., do światła na zboczu kserotermicznym.

Gatunek dotychczas znany w Polsce jedynie z Grudziądza, Wrocławia i Sobótki (RIEDL 1984).

Sorhagenia lophyrella (DOUGLAS, 1846)

- Krajkowo (XT29), 28 VI 1983, 2 exx., złowiono w godzinach popołudniowych w środowisku mocno przesuszonego łągu.
- Wielkopolski Park Narodowy: Górka, (XT29), 30 VI 1983, 7 exx., do światła w lesie grądowym.
- Dwikozy, rez. „Panieńska Góra” (EB52), 26 VII 1997, 1 ex., do światła w zbiorowisku roślinności kserotermicznej.

- Karmanowice (EB78), 11 VII 1996, 1 ex., do światła w mocno prześwietlonym grądzie.
- rez. „Skarpa Dobużańska” (EB81), 5 VII 1993, 2 exx., złowiono o zmroku w środowisku kserotermicznym.
- Machnów (FA88), 7 VIII 1995, 2 exx., do światła w środowisku zarośli kserotermicznych.
- Gródek (GB03), 18 VI 1995, 2 exx., do światła na zboczu kserotermicznym.
Gatunek dotychczas stwierdzony w okolicach Wrocławia i w Pieninach (RIEDL 1984) oraz w Toruniu (BARAN 1997).

Vulcaniella pomposella (ZELLER, 1839)

- rez. „Skarpa Dobrska” (EB68), 25 V 1996, 2 exx., 12 VI 1997, 1 ex., wypłosezone w dzień z roślinności zielnej na zboczu kserotermicznym.
Gatunek znany zaledwie z kilku stanowisk w zachodniej Polsce (RIEDL 1984) a, ostatnio podany również z okolic Włodawy (BUSZKO i in. 1996).

Choreutidae

Prochoreutis sehestediana (FABRICIUS, 1776)

- Oblasy (EB68), 30 VII 1997, 1 ex.
- rez. „Szkłarnia”, (EB82), 3 VII 1997, 13 exx.
- Jezioro Moszne (FC40), 13 VI 1991, 1ex.
Na wyżej wymienionych stanowiskach, motyle łowiono w dzień na obrzeżach torfowisk niskich.
Gatunek ten nie został wymieniony z terenu Polski w opracowaniu DIAKONOV’a (1996), a dotyczącym Europy lecz wynika to tylko z przeoczenia autora opracowania. W Polsce znany z nielicznych stanowisk w okolicach Wrocławia, Poznania, Bydgoszczy (TOLL 1956) , ostatnio znaleziony w okolicach Torunia (BUSZKO 1991).

Prochoreutis myllerana (FABRICIUS, 1794)

- Wąwolnica (EB69), 26 VII 1997, 1 ex., do światła lampy rtęciowej (samolówka w środowisku ruderalnym).
W Polsce dotychczas znany z Wolina oraz Katowic (TOLL 1956).

Porpe bjer kandrella (THUNBERG, 1784) [= *Tabenna bjer kandrella* (THUNB.)]

- rez. „Klonów” (DA47), 18 exx., wyhodowano z larw i poczwerek znalezionych 25 VI 1997 roku w żerowiskach na liściach dziewięcisiu bezłodygowego (*Carlina acaulis* L.) rosnącego w lekko zacienionych miejscach na zboczu kserotermicznym. Motyle lęły się od 27 VI do 6 VII 1997.

W Polsce gatunek ten znany był dotychczas tylko z terenów górskich (TOLL 1956).

Urodidae

Wockia asperipunctella (BRAUND, 1851)

– Janowiec (EB68), 1 VI 1996, 1 ex., do światła na zboczu kserotermicznym.

Z Polski znany z niewielu rozproszonych stanowisk. Informacje o występowaniu tego gatunku pochodzą ze starych prac faunistycznych, ostatnio wykazany z okolic Włodawy (BUSZKO i in. 1996).

Informację o występowaniu na terenie kraju gatunku *Blastobasis roscidella* (ZELLER, 1847) (*Blastobasidae*) należy uznać za błędną i gatunek ten usunąć z listy znanych z Polski motyli. W Polsce wykazany został tylko przez WOCKE'go (1874) z okolic Obornik Śląskich. Okazy znajdujące się w kolekcji WOCKE'go przechowywanej w Instytucie Zoologicznym w Petersburgu, są w rzeczywistości formami barwnymi *Blastobasis phycidella* (ZELL.) (SINEV, informacja niepublikowana).

Według uzyskanych informacji rozszedlenie *Blastobasis roscidella* obejmuje basen Morza Śródziemnego, występowanie tego gatunku na terenie Polski jest więc mało prawdopodobne. (SINEV, w przygotowaniu).

SUMMARY

Distribution data on 21 rare or otherwise interesting species of *Microlepidoptera* from Poland are given. *Hypatopa segnella* (ZELL.) is recorded from Poland for the first time.

WOCKE (1874) reported *Blastobasis roscidella* (Zell.) as new to Silesia (now a part of Poland) fauna. The species should be removed from the list of Polish *Lepidoptera* because specimens found by WOCKE were misidentified.

The record of *Blastodacna hellerella* (DUP.) is the second one and of *Amphisbatis incongruella* (STT.) the third one in Poland.

PIŚMIENNICTWO

BARAN T., 1997: Nowe stanowisko *Sorhagenia lophyrella* (DOUGLAS, 1846) (*Lepidoptera: Cosmopterigidae*) w Polsce. *Wiad. Entomol.*, **16** (2): 122.

BARNIAK E., 1989: Remarks on the distribution of Polish species of the families *Acrolepiidae*, *Roeslerstamiidae*, *Orthotaeliidae*. *Pol. Pismo Ent.*, **59**: 493-509.

- BARANIAK E., PAŁKA K., 1996: Nowe dane o rozszedleniu *Tinagma ocnerostomellum* (STT.) i *Klimeschia transversella* (ZELL.) (*Lepidoptera*, *Douglasiidae*). *Wiad. Entomol.*, **15** (3): 191.
- BUSZKO J., 1978: Motyle – *Lepidoptera*: *Ethmiidae*, *Blastobasidae*. Klucze do Oznaczania Owadów Polski, Warszawa, XXVII, **36**: 1-32.
- BUSZKO J., 1991: Motyle (*Lepidoptera*) rezerwatu Las Piwnicki. *Parki Nar. Rez. Przyn.*, **10**: 5-60.
- BUSZKO J., JUNNILAINEN J., KAITILA J., NOWACKI J., NUPPONEN K., PAŁKA K., 1996: Nowe i rzadko spotykane w Polsce motyle (*Lepidoptera*) stwierdzone w południowo-wschodniej części kraju. *Wiad. Entomol.*, **15** (2): 105-115.
- CAPUSE I., 1965: *Lepidopteres recueillies a la lumiere dans la region des lacs Masuriens en Pologne*. *Pol. Pismo Ent.*, **32**: 243-249.
- DIAKONOV A., 1996: *Choreutidae*. [W:] KARSHOLT O., RAZOWSKI J. (red.): *The Lepidoptera of Europe*. Apollo Books, Sfenstrup: 158.
- RIEDL T., 1984: Motyle – *Lepidoptera*: *Stathmopodidae*, *Batrachedridae*, *Blastodacnidae*, *Momphidae*, *Cosmopterigidae*, *Chrysopeleidae*. Klucze do Oznaczania Owadów Polski, Warszawa – Wrocław, XXVII, **32**: 1-106.
- RIEDL T., 1996: *Blastobasidae*. [W:] KARSHOLT O., RAZOWSKI J. (red.): *The Lepidoptera of Europe*. Apollo Books, Sfenstrup: 96.
- SINEV S. YU., 1986: Obzor molej blastobazid (*Lepidoptera*, *Blastobasidae*) fauny SSSR. *Tr. Zool. Inst., AN SSSR*, **145**: 53-71.
- SINEV S. YU., 1993: Nowyje i małoizwestnyje widy molejblastobazid (*Lepidoptera*, *Blastobasidae*) Palearktyki. *Ent. Obozr.*, **72** (2): 368-377.
- TOLL S., 1956: Motyle – *Lepidoptera*: *Glyphipterygidae*, *Douglasiidae*. Klucze do Oznaczania Owadów Polski, Warszawa, XXVII, **39 – 40**: 1-50.
- TOLL S., 1964: Motyle – *Lepidoptera*: *Oecophoridae*. Klucze do Oznaczania Owadów Polski, Warszawa, XXVII, **35**: 1-174.
- WOCKE M. F., 1874: Verzeichnis der Falter Schlesien. *Z. Ent., N.F.*, Breslau, **4**: 1-108.

Wiad. entomol.	19 (3-4): 169-170	Poznań 2001
----------------	-------------------	-------------

Colostygia austriacaria (HERRICH-SCHÄFFER, 1856)
(*Lepidoptera: Geometridae*) – nowy dla fauny Polski
gatunek motyla

Colostygia austriacaria (HERRICH-SCHÄFFER, 1856) (*Lepidoptera:*
Geometridae) – new to the fauna of Poland

JANUSZ SOSIŃSKI

Osiedle Jagiellońskie 100 m. 9, 61-221 Poznań

ABSTRACT: *Colostygia austriacaria* (HERRICH-SCHÄFFER), new to the fauna of Poland, was found in the Polish part of the Tatra Mts. A single specimen of this species was collected on June 28th 1993, at an altitude of 1800 m a.s.l.

KEY WORDS: *Lepidoptera*, *Geometridae*, *Colostygia austriacaria*, Poland, Tatra Mts., new record.

Podczas obserwacji lepidopterologicznych prowadzonych w Tatrach, w masywie Czerwonych Wierchów (rejon Przełęczy Chudej, około 1800 m n.p.m., UTM: DV25), w dniu 28 VI 1993 zebrano 1 samca *Colostygia austriacaria* (HERRICH-SCHÄFFER). Miało to miejsce około godz. 14⁰⁰, a motyl spoczywał we wnęce skalnej. Przynależność gatunkowa motyla nie budzi wątpliwości, bowiem oznaczenia dokonano w oparciu o budowę aparatu kopulacyjnego.

Ten subalpejski gatunek do niedawna znany był tylko z Alp wschodnich, gdzie na izolowanych stanowiskach wytwarza cztery lokalne podgatunki, wyraźnie różniące się pomiędzy sobą. Występuje już na wysokościach od 600 m n.p.m. *C. austriacaria* był przedmiotem szczególnego zainteresowania lepidopterologów, co znajduje odzwierciedlenie w publikacjach LICHTENBERGER'a i ORTNER'a (1994). Autorzy ci wykazują, że w Alpach posiada on dwuletni cykl rozwojowy. Imagines, chętnie przylatujące do światła, spotykane były wyłącznie w latach parzystych. Okres lotu przypada na drugą połowę maja i czerwiec, a motyle aktywne są po zmierzchu, już przy temperaturze

relatywnie niskiej, rzędu 6–10° C. Roślinami żywicielskimi są: *Gallium lucidum* ALL., *G. helveticum* WEIG. i *Minautria austriacaria* FRITSCH. W 1989 roku *C. austriacaria* stwierdzono w Słowacji – w Tatrach Bielańskich i opisano jako podgatunek (ssp.) *distans* (KRAMPL, MAREK 1991), wyraźnie różniący się od podgatunków alepejskich. Pojedyncze egzemplarze spotykano w okresie 28 V – 2 VI, w dzień, podczas spoczynku na skałach, na wysokości 1800 – 2100 m n.p.m. Wówczas w dzień temperatura powietrza dochodziła do 15° C, a nocą spadała do około 0° C. Stan okazu *C. austriacaria*, zebranego w polskiej części Tatr w dniu 28 VI 1993 r., wskazuje na długi okres egzystowania motyla (zniszczone strzępiny skrzydeł), co wynika z relatywnie późnej daty tej obserwacji. Stan ten uniemożliwia określenie przynależności podgatunkowej zebranego okazu. Być może dalsze obserwacje pozwolą na wyjaśnienie tego problemu.

C. austriacaria nie jest uwzględniony w wykazie *Geometridae* Polski (MALKIEWICZ, SOSIŃSKI 1999). Wliczając go, ilość miernikowcowatych znanych z Polski zwiększa się do 409.

Fotografie omawianego gatunku oraz dobrze wykonane rysunki narządów genitalnych znaleźć można we wcześniej wymienionej pracy KRAMPL'a i MARK'a (1991), a także atlasie motyli środkowej Europy (FAJČIK, SLAMKA 1996).

SUMMARY

During observations on June 28th 1993, *Colostygia austriacaria* (HERRICH-SCHÄFFER, 1856), a geometrid new to the Polish fauna, was found in the Polish part of the Tatra Mts, in the massif of Czerwone Wierchy, at an altitude of ca. 1800 m a.s.l. The moth, sitting on a rock, was observed during daytime. The record increases the number of species of *Geometridae* known from Poland to 409. *C. austriacaria* was originally known only from the eastern Alps, then (1991) recorded also from Slovakia, Belanske Tatry.

PIŚMIENNICTWO

- FAJČIK J., SLAMKA F., 1996: Motýle strednej Európy. Bratislava. 113 ss. + 41 tabl.
- KRAMPL F., MAREK J., 1991: A new subspecies of *Colostygia austriacaria* from the Tatra Mts, Czechoslovakia (*Lepidoptera*, *Geometridae*). Acta Ent. Bohemoslov., **88**: 43-52.
- LICHTENBERGER F., ORTNER J., 1994: Zur Frage der Entwicklungsdauer der Raupe von *Colostygia austriacaria* (HERRICH-SCHÄFFER, 1856) (*Lepidoptera*, *Geometridae*, *Larentiinae*). Z. Arbeitsg. Österreich. Entomol., Wien, **46** (1-2): 13-17.
- MALKIEWICZ A., SOSIŃSKI J., 1999: Systematic annotated check-list of Polish *Geometridae* (*Lepidoptera*). Pol. Pismo Ent., **68**: 197-208.

Wiad. entomol.	19 (3-4): 171-178	Poznań 2001
----------------	-------------------	-------------

Obserwacje wędrujących larw muchówek z rodziny
Sciaridae (Diptera) w Polsce *

Observations of migrating larvae of the family *Sciaridae* (Diptera) in Poland

KAROL ZUB¹, ADAM WAJRAK²

¹Zakład Badania Ssaków PAN, 17-230 Białowieża

²Gazeta Wyborcza, ul. Czerska 8/10, 00-732 Warszawa

ABSTRACT: All observations of collectively migrating larvae of the family *Sciaridae* recorded after 1945 in Poland are given. The phenomenon was observed in the mountains (S Poland) as well as in the lowlands of central and north-eastern Poland, mainly in forest habitats. The influence of climatic factors was analysed for the data from the Białowieża Primeval Forest. Air temperature and humidity may influence the appearance of migrating larvae.

KEY WORDS: *Diptera*, *Sciaridae*, migrating larvae, forest habitats, climatic factors.

Pamięci profesora Władysława STROJNEGO,
niestrudzonego popularyzatora wiedzy
przyrodniczej.

Grupowe wędrówki larw muchówek z rodziny *Sciaridae* są znane już od dawna, gdyż pierwsze opisy tego zjawiska pochodzą z XVII w. Najbardziej wyczerpujących informacji na temat tych wędrówek dostarczają prace pochodzące z drugiej połowy XIX wieku, wykonane przez polskiego entomologa Maksymiliana Siłę NOWICKIEGO (NOWICKI 1864, 1868).

Sklejone wydzieliną i uformowane w kształcie długiego węża tysiące larw noszą nazwę plenia. Według M. NOWICKIEGO gatunkiem tworzącym plenia jest *Sciara militaris* (NOWICKI, 1868). Poza Polską pleń obserwowany był także w Rosji, na Litwie, w Szwecji, Norwegii, Niemczech, na Węgrzech,

* Druk pracy sfinansowany przez Zakład Badania Ssaków PAN w Białowieży.

w Szwajcarii i Ameryce Północnej (STROJNY 1988). Pomimo tak ogromnego obszaru na którym zachodzi to zjawisko, dotychczas istnieje bardzo niewiele jego opisów (BAUER 1956). Ten artykuł uzupełnia poważną lukę w znajomości tego zjawiska.

Materiał i metody

Obserwacje plenia w ostatnich dziesięcioleciach uchodziły za zjawisko niezwykle rzadkie. Już od końca lat 50-tych prof. W. STROJNY podejmował próby zgromadzenia większej liczby danych na temat tego fenomenu, jednak zakończyły się one uzyskaniem wiadomości jedynie o 5 obserwacjach. Podstawowym problemem w zbieraniu tego typu danych jest dotarcie do jak największej liczby osób, które były naocznymi świadkami takiego zjawiska. Dzięki kilku artykułom w prasie lokalnej i ogólnokrajowej poświęconych pleniowi, które ukazały się w roku 1997, udało się zwiększyć łączną liczbę obserwacji do ponad 40.

W większości przypadków podana jest dokładna data obserwacji, niekiedy także jej godzina, opis wielkości i zachowania się plenia, charakterystyka środowiska, warunków pogodowych i innych okoliczności towarzyszących obserwacji. Dokładne zestawienie obserwacji podane jest poniżej. Włączone do niego zostały również dane opublikowane przez W. Strojnego (STROJNY 1988, 1992).

Wykaz obserwacji wędrujących larw z rodziny *Sciaridae* w Polsce

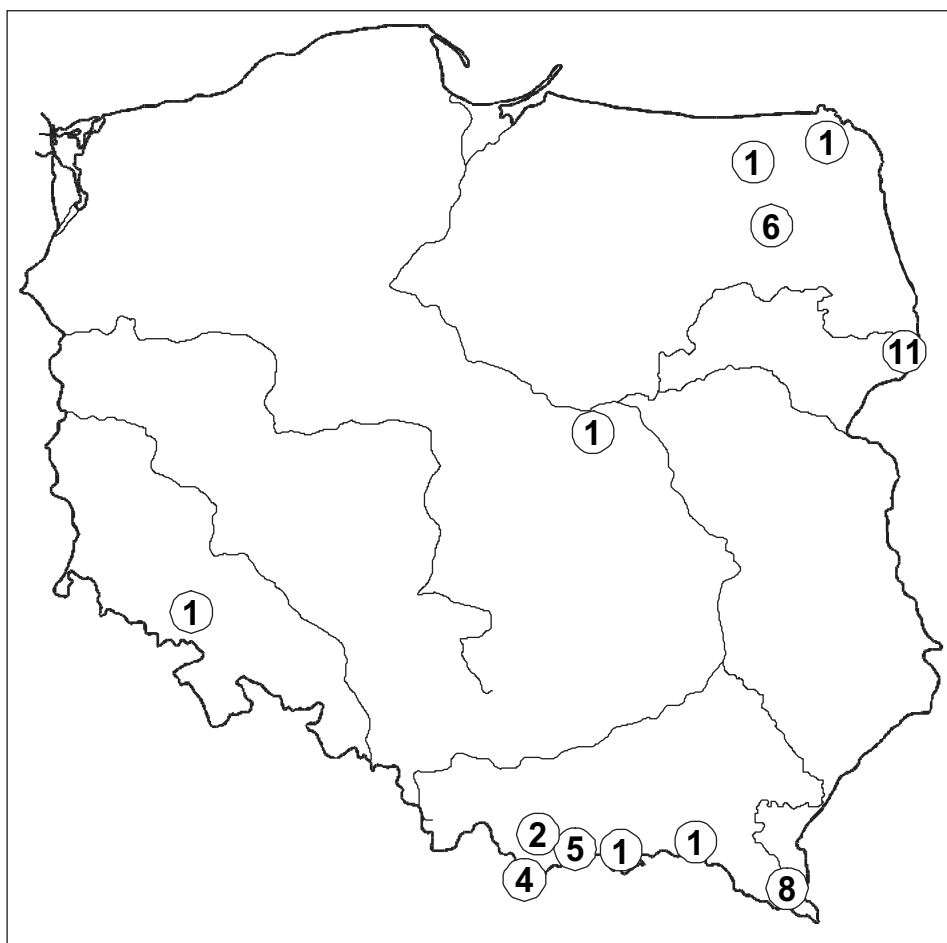
1. Gorce; VIII 1950; A. WARCHAŁOWSKI; las świerkowy; długość 8–10 cm, forma rozpięchła (STROJNY 1988).
2. Bieszczady, Cisna; koniec VI 1960; RUSIECKI; nad potokiem; długość 100 cm, szerokość 150–200 mm.
3. Bieszczady, Ustrzyki Górne; przełom V/VI 1960–62; A. SZEPTYCKI; połonina (STROJNY 1988).
4. Kampinos; 1968 lub 1969; K. TARWID; wilgotny ols, bez wody (STROJNY 1988).
5. Bieszczady, Wetlina; 13 VII 1970, ok. 7³⁰; K. WIKTOROWICZ; nad potokiem; długość 270 cm, szerokość 68–85 mm (czoło) (STROJNY 1988).
6. Bieszczady, Wetlina; 24 VII 1970, rano; H. KRUPIŃSKI; na szlaku; długość ponad 200 cm, szerokość 300–400 mm.
7. Bieszczady, Ustrzyki Górne; przełom VII/VIII 1970; po południu; J. CEBRAT; las liściasty, buk; długość 70–80 cm, szerokość 20 mm (STROJNY 1988).

8. Bieszczady; VII–VIII 1975; W. SAŁAK; pas przeciwpożarowy; długość 120 cm; poruszał się; w późniejszych latach jeszcze 3 plenie.
9. Dolina Kościeliska; początek VIII 1980; T. MOSINGIEWICZ; ścieżka; długość 40 cm, szerokość 20 mm.
10. Puszcza Białowieska, Białowieski P. N.; koniec VII 1982; E. PUGACEWICZ; na drodze; długość 150 cm, szerokość 30 mm; nieruchomy.
11. Puszcza Białowieska, na północ od rzeki Łutownia; VI 1984; E. PUGACEWICZ; wewnątrz lasu; długość 50 cm, szerokość 50–60 mm; nieruchomy.
12. Szlinokemie (dawne woj. suwalskie); VII 1985; rano; S. KASZUBSKI; na drodze; długość 350 cm, szerokość 120 mm.
13. Beskid Niski, Ostry Wierch; VII 1985; J. HOBOT; ścieżka.
14. Dolina Biebrzy, nad rzeką Ełk; 10–15 VII 1986; przed południem; K. ZUB; długość 70 cm, szerokość 20–30 mm (STROJNY 1992).
15. Beskid Sądecki, Jaworzyna; 20–30 VII 1988; godzina 11⁰⁰–12⁰⁰; E. KRYSZEK; las liściasty; długość ponad 100 cm, szerokość około 30 mm.
16. Pieniny, Polana Ligarki; 29 VII 1988; wczesne popołudnie; J. WACŁAW; ścieżka, przód w trawie; ponad 100 cm, szerokość 30 mm, grubość 10–20 mm; poruszał się.
17. Jedlina Zdrój (dawne woj. wałbrzyskie); VIII 1990; M. TRAWNICKI; las; długość 150 cm, szerokość 200 mm.
18. Puszcza Białowieska, Białowieski P. N.; 8–9 VII 1991; około godziny 11⁰⁰; K. ZUB; grąd; długość 120 cm (STROJNY 1992).
19. Bieszczady, Wetlina-Rawki; 9 VII 1992; R. TRUŚ; ścieżka, las bukowy; 2 plenie, długość 150 cm, drugi mniejszy; poruszały się; 2 zdjęcia.
20. Pieniny; początek VII 1993; P. KOPYCKI; na szlaku; długość 15 cm, szerokość 100 mm.
21. Puszcza Białowieska, oddziały 602A i 574D; 22 VI 1994; E. PUGACEWICZ; na drodze; 3 części, jedna długości 70–80 cm i szerokości 60–70 mm oraz dwie długości 20 cm i szerokości do 50 mm; rozjechane przez samochód.
22. Puszcza Białowieska, oddział 778/779; 27 VI 1994; E. PUGACEWICZ; na drodze; długość 50 cm; rozjechany przez samochód.
23. Puszcza Białowieska, oddział 305B/306A; 30 VI 1994; E. PUGACEWICZ; na drodze; długość 150 cm, szerokość 50 mm.
24. Puszcza Białowieska, oddział 245C; 30 VI 1994; E. PUGACEWICZ; grąd niski; długość 240 cm, szerokość 20 mm.
25. Pieniny, pod Trzema Koronami; około 10 VII 1995; godzina 6⁰⁰–7⁰⁰; M. WOJCIECHOWSKI; na szlaku; długość 120 cm, szerokość 150 mm.

26. Pieniny, Krościenko; 18 VII 1995; B. i A. PIĄTKOWSCY; na szlaku; długość 100 cm, szerokość 50–100 mm.
27. Gorce, Ochotnica Górna; VII 1996; M. KOWICKI; na szlaku; długość 50–70 cm, szerokość 300 mm.
28. Mazury, Sztynort; VII 1996; U. WOJCIECHOWSKA; ścieżka; długość 40 cm, szerokość 10–20 mm; opady deszczu.
29. Dolina Biebrzy, Gugny; 1 VII 1997; E. PUGACEWICZ; grąd, 30 lat; długość 190 cm, szerokość 20 mm; wpęłzał do otworu pod pniem brzozy.
30. Dolina Biebrzy, Sośnia; 4 VII 1997; około godz. 5⁰⁰; C. WERPACHOWSKI; ols; długość 70–100 cm.
31. Dolina Biebrzy, Solistowska Góra; 10 VII 1997; około godz. 7³⁰; S. JAKIMIUK; ols; 7 pleni o długości od 40 do 100 cm.
32. Dolina Biebrzy, Solistowska Góra; 10 VII 1997; około godz. 15⁰⁰; S. JAKIMIUK; ols; 2 plenie.
33. Dolina Biebrzy, Klimaszewnica; 19 VII 1997; E. PUGACEWICZ; przy rzece; rozjechany.
34. Puszcza Białowieska, Białowieski P. N., nad rzeką Orłówka; 25 VII 1997; około południa; M. WOŁK; łęg; długość 50 cm, szerokość 20 mm.
35. Puszcza Białowieska, Białowieski P. N.; 20–30 VII 1997; około godz. 11⁰⁰; K. ZUB; grąd; 3 plenie o długości 100 cm, 30 cm i 20 cm.
36. Bieszczady, Łopienka; 20–30 VII 1997; R. ZUBKOWICZ; baza namiotowa; w trawie; długość 30–40 cm; szybkość poruszania się około 3–5 cm w ciągu 15 min.
37. Puszcza Białowieska, Białowieski P. N.; 20–30 VII 1997; rano; A. ARASIM; grąd; długość około 100 cm; dwie obserwacje w odstępie jednego dnia; opady deszczu.
38. Krościenko n. Dunajcem; początek VIII 1997; przed południem; M. KOPANISZEN, S. ZDZIECHOWSKI; ścieżka w lesie; długość 50–100 cm; po intensywnych opadach deszczu.
39. Tątry, Zakopane; 22 VII 1998; godz. 9³⁰; R. KAZAŃSKI; droga w lesie świerkowym; długość 35 cm, szerokość 30 mm, drugi o długości 25 cm i szerokości 5 mm; larwy długości 8 mm i średnicy 1 mm; przejechany; ślad dołączenia drugiego plenia; po deszczach.
40. Puszcza Białowieska, Białowieski P. N.; 29 VI 1999; godz. 5³⁰; M. PIOTROWSKI; droga przed lasem; długość 50 cm; po około 4 godzinach tylko krótkie odcinki; poruszające się larwy zsuwały się z góry, wchodząc przed osobniki znajdujące się na przedzie.
41. Tątry, Dolina Kościeliska; koniec VII 1999; godz. 12⁰⁰; R. KAZAŃSKI; droga w lesie; część larw ukryta pod kamieniami; po deszczach.
42. Tątry, szosa do Morskiego Oka; przełom VII/VIII 1999; R. KAZAŃSKI; szosa, larwy ukryte w dziurach w asfalcie.

Wyniki

Po drugiej wojnie światowej dokonano w całej Polsce 42 obserwacji pleń. Najwięcej z nich pochodzi z Puszczy Białowieskiej Bagien Biebrzańskich na nizinach oraz z Tatr, Pienin i Bieszczadów w górach (Ryc.). Większości obserwacji dokonano w lipcu, kilku również w czerwcu i sierpniu. W 17 przypadkach zanotowano godzinę obserwacji. W 13 z nich pleń widziany był w godzinach przedpołudniowych, z czego 8 obserwacji dotyczy wczesnych

Ryc. Rozmieszczenie i liczba obserwacji wędrujących larw z rodziny *Sciaridae* w Polsce (po roku 1950).

Fig. Distribution and number of observations of migrating larvae of the family *Sciaridae* in Poland (after 1950).

godzin rannych. W 19 przypadkach obserwacji dokonano na ścieżkach lub drogach, a w 5 w pobliżu cieków wodnych. Były to miejsca gdzie zazwyczaj przebywa najwięcej ludzi i gdzie wędrujące larwy są najlepiej widoczne. Opisu środowiska w miejscu obserwacji dokonano w 14 przypadkach. Ośmiokrotnie pleń obserwowany był w lesie grądowym lub buczynie, pięciokrotnie w olsie lub łągu a 1 raz w lesie z przewagą świerka. Ponieważ czasami jednokrotna obserwacja dotyczyła większej ilości pleni, np. 7 pleni widzianych w ciągu jednego dnia na Bagnach Biebrzańskich, udało się zebrać informacje na temat przybliżonej wielkości 47 formacji larw. Najdłuższy „wąż” miał długość 350 cm, najkrótsze natomiast zaledwie 10 cm. Większość pleni miała długość w granicach 50–100 cm (18 obserwacji), mniej natomiast było pleni krótszych od 50 cm (14 obserwacji) i dłuższych od 100 cm (13 obserwacji).

Ze względu na brak dostępnych danych klimatycznych, pod ich kątem zanalizowano jedynie obserwacje pochodzące z Puszczy Białowieskiej z lat 90-tych. Do analizy włączono jedynie obserwacje dla których była znana dokładna data. Wszystkie te obserwacje pochodzą z czerwca i lipca. Średnia temperatura w dniu obserwacji wynosiła 21,9° C (N=9, SD=2,3), co jest wartością statystycznie istotnie wyższą od średniej wartości temperatury czerwca i lipca w latach 1990–1998 (test Studenta, $t=2,92$, $p<0,005$). Średnie opady w okresie 10 dni poprzedzających obserwacje wynosiły 1,2 mm i nie różnią się istotnie od wartości średniej dla czerwca i lipca w latach 1990–1998 (test Studenta, $t=0,63$, NS). Spośród 17 obserwacji plenia w Puszczy Białowieskiej i na Bagnach Biebrzańskich w 12 przypadkach odnotowano obecność opadów w dniu obserwacji lub w dniu bezpośrednio ją poprzedzającym. Jest to wartość statystycznie istotnie wyższa od ilości dni z opadami w miesiącach czerwiec – lipiec w latach 1990–1998 (test chi-kwadrat, $\chi^2=3,79$; $p=0,05$).

Dyskusja

Muchówki należące do rodziny *Sciaridae* są pospolitymi mieszkańcami ściółki leśnej i mogą występować w dużych skupieniach. Żerują one na rozkładających się szczątkach roślinnych, w środowisku leśnym głównie na opadłych liściach (STROJNY 1988).

Dane pochodzące z XIX wieku mówią jedynie o obserwacjach plenia z obszarów górskich i podgórskich. W świetle zebranych ostatnio danych wydaje się, że zjawisko to występuje równie często na terenach nizinnych. Wspólną cechą wszystkich miejsc obserwacji plenia jest występowanie lasów liściastych o różnym stopniu wilgotności. Większości obserwacji dokonano na obszarach chronionych, o dużym udziale biotopów o charakterze naturalnym (Puszcza Białowieska, Bieszczady, Gorce, Pieniny, Bagna Biebrzań-

skie). Duża ilość wiadomości z Puszczy Białowieskiej nie świadczy o większej częstości występowania wędrówek larw, a jedynie o większej znajomości tego zjawiska na tym terenie.

Większości obserwacji dokonano na obszarach leśnych, jednak kilka pochodzi również z terenów częściowo odlesionych (Bagna Biebrzańskie).

Najwięcej trudności nastręcza interpretacja przyczyn powstawania samego zjawiska. Można przypuszczać, iż jest ono powodowane przez zmiany fizykochemiczne następujące w glebie (odczyn, wilgotność, temperatura). Na obszarze Puszczy Białowieskiej suma opadów w okresie poprzedzającym wędrówkę nie różniły się istotnie od opadów w innych okresach nie są więc one czynnikiem mogącym wpływać na wędrówkę larw. Stwierdzona istotna różnica dotycząca średniej temperatury powietrza w dniu obserwacji jest jedynie czynnikiem umożliwiającym odbycie samej wędrówki, a nie jej stymulatorem. Wyższa temperatura umożliwia prawdopodobnie większą aktywność larw. Z drugiej jednak powoduje ona niebezpieczne wysuszenie pokrytych śluzem larw. Stwierdzono jednak, że większość wędrówek odbywa się o wczesnych godzinach rannych, często w okresie deszczu lub bezpośrednio po opadach, kiedy wilgotność powietrza jest stosunkowo wysoka. Kombinacja tych dwóch czynników, a mianowicie wysokiej temperatury i odpowiedniej wilgotności powietrza, pozwala larwom na odbywanie wędrówek.

W okresie powojennym liczba obserwacji plenia była dużo niższa niż w wieku XIX. Jest to zapewne wynikiem braku zainteresowania tym zjawiskiem, gdyż od czasów M. NOWICKIEGO nikt się nim nie zajmował. Warto jednak kontynuować zbieranie danych na temat występowania plenia a także dążyć do wyjaśnienia przyczyn jego powstawania.

Autorzy pragną podziękować wszystkim osobom za udostępnienie obserwacji pleni oraz redakcji „Gazety Wyborczej” za pomoc w zbieraniu i przekazywaniu informacji.

SUMMARY

After 1945 migrating larvae of the family *Sciaridae* were observed in Poland 42 times. Most records come from the Białowieża Primeval Forest and the Biebrza Marshes in the lowlands and from Tątry, Pieniny and Bieszczady in the mountains. The phenomenon was observed mainly in July, but also in June and August. Since the larvae feed on decaying leaves in the soil, their collective migrations are restricted to forest habitats. Only in the Biebrza Marshes were they observed in an open area, which may suggest an occurrence of another species. The length of the „snake” formed by larvae ranged from 10 to 350 cm, usually 50–100 cm. High temperature and air humidity observed during migrations in the Białowieża Primeval Forest suggest an influence of those factors on the appearance of larvae.

PIŚMIENNICTWO

BAUER H., 1956: Zwierzęta są inne. Wiedza Powszechna, Warszawa.

NOWICKI M., 1864: O pleniu (Heerwurm). Czas, nr 177.

NOWICKI M., 1868: O pleniu Kopalnińskim i lęgnącej się z niego Pleniówce, *Sciara militaris* n. sp. Roczn. Tow. Nauk. Krak., **37**: 217-325.

STROJNY W., 1988: O wędrujących larwach muchówek z rodziny *Sciaridae* (Diptera) w Polsce. Prz. Zool., **32** (4): 517-528.

STROJNY W., 1992: Dalsze wiadomości o wędrujących larwach muchówek z rodziny *Sciaridae* (Diptera) w Polsce. Prz. Zool., **36** (1-4): 161-165.

Wiad. entomol.	19 (3-4): 179-186	Poznań 2001
----------------	-------------------	-------------

Wpływ ochrony chemicznej roślin motylkowatych na występowanie drapieżnych muchówek bzygowatych (*Diptera: Syrphidae*)

The effect of chemical protection of papilionaceous plants on the occurrence of predatory hoverflies (*Diptera: Syrphidae*)

ALEKSANDRA GRABARKIEWICZ¹, BOŻENNA JAŚKIEWICZ²

¹ Zakład Ekologii i Ochrony Środowiska Rolniczego IOR, ul. Miczurina 20, 60-318 Poznań

² Katedra Entomologii AR, ul. Kr. Leszczyńskiego 7, 20-069 Lublin

ABSTRACT: The effect of chemical plant protection on the occurrence of hoverflies (*Diptera: Syrphidae*) was studied in 1998 in Winna Góra. The total number of *Syrphidae* was low on the experimental plantation with lupine and fodder pea treated and untreated by pesticides. Also the number of *Syrphidae*, was much higher (71.4%) in adjacent marginal habitats. The same site dependence was observed in the species diversity of aphidophagous hoverflies and aphids.

KEY WORDS: *Diptera*, *Syrphidae*, marginal habitat, aphidophagous hoverflies, pesticides, lupine and fodder pea.

Wstęp

Agrocenozy powiązane są poprzez owady roślinożerne a także ich wrogów naturalnych, z otaczającym krajobrazem rolniczym. Na związki te wywierają niemały wpływ czynniki antropogenne (GAŁECKA, KARG 1980).

Celem podjętych badań było określenie składu gatunkowego i liczebności afidożernych *Syrphidae*, odłowionych z doświadczalnych pól uprawnych i sąsiadujących z nimi siedlisk ostojowych. Oznaczono również gatunki mszyc zasiedlających roślinność badanych środowisk.

Teren badań i metody

Badania prowadzono w 1998 roku w Rolniczym Zakładzie Doświadczalnym Instytutu Ochrony Roślin – Winna Góra koło Środy Wlkp., na obiekcie doświadczalnym o płodozmianie 4-polowym (po 0,5ha), przy dwóch zmianowaniach, z uprawą peluszką i łąbinu żółtego, oraz sąsiadujących z plantacją siedliskach brzegowych. Każda z upraw rolniczych była podzielona na część zabiegową – intensywnie chemicznie chronioną (wg aktualnych zaleceń IOR) oraz kontrolną, na której zastosowano tylko herbicydy (Tab. I). Podjęte zagadnienie jest kontynuacją wieloletnich badań, trwających od 1964 roku, nad rolą chemicznej ochrony roślin w produkcji ważniejszych upraw rolniczych, z uwzględnieniem jej ubocznego działania (WĘGOREK i in. 1982; WĘGOREK, TROJANOWSKI 1985).

Owady odławiano metodą czerpakową, podczas okresu wegetacji peluszką i łąbinu, co 14 dni. Na polach doświadczalnych, z uwagi na nieliczną dipterofaunę lotną, oprócz odłowów wzdłuż przekątnej każdego z pól, obserwa-

Tab. I. Wykaz zastosowanych pestycydów.

List of applied pesticides.

Data zabiegu Date	Nazwa i rodzaj preparatu Pesticide	
	Peluszka Pea	Łubin żółty Lupine
10. 04	Zaprawa Funaben T (Z)	
30. 04	Trebon 10 SC (I)	–
08. 05	Basagran 600 SL (H)* + Olbras 88 EC (A)	Goltix 700 SC (H)*
19. 06	Karate 025 EC (I)	
15. 07	Decis 2,5 EC (I)	–
16. 07	Reglone Turbo 200 SL (H)*	–
22. 07	–	Pirimor 50 DG (I)
12. 08	–	Reglone Turbo 200 SL (H)*

A – adiuwant (adjuvante)

H – herbicyd (herbicide)

I – insektycyd (insecticide)

Z – zaprawa nasienna (seed treatment)

* – herbicydy te zastosowano również na polach kontrolnych (herbicides were applied also on untreated fields)

cjami objęto również samą linię brzegową – przy drodze przejazdnej, pozbawionej szaty roślinnej. W siedlisku brzegowym pól uprawnych, z bogatą roślinnością zielną i krzewiastą dokonywano systematycznych odłowów wzdłuż linii równoległej do brzegu pola.

Reprezentatywną próbę dla każdego badanego stanowiska stanowiła entomofauna ze 100 (4×25) zagarnięć czerpakiem, którą przechowywano w laboratorium na sucho, aż do oceny jakościowej i ilościowej.

W trakcie obserwacji florystycznych stanowisk siedliska brzegowego, oznaczono dominujące gatunki roślinności zielnej i krzewiastej, a na polu doświadczalnym najczęściej występujące pojedyncze gatunki chwastów (Tab. II).

Oznaczono również gatunki mszyc, które zaobserwowano w badanych środowiskach.

Tab. II. Roślinność siedliska brzegowego oraz chwasty najczęściej występujące na polu doświadczalnym.

The vegetation of the marginal habitat and weeds on experimental field.

Gatunki charakterystyczne Characteristic species	
Roślinność zielna Herbaceous plants	Roślinność krzewiasta Bushes
<i>Achillea millefolium</i> L.	<i>Crataegus monogyna</i> JACQ.
<i>Aegopodium podagraria</i> L.	<i>Cornus sanguinea</i> L.
<i>Anthemis arvensis</i> L.	<i>Malus sylvestris</i> MILL.
<i>Calystegia sepium</i> (L.)	<i>Prunus spinosa</i> L.
<i>Campanula rapunculoides</i> L.	<i>Rhamnus cathartica</i> L.
<i>Carduus crispus</i> L.	<i>Rosa canina</i> L.
<i>Convolvulus arvensis</i> L.	<i>Rubus fruticosus</i> L.
<i>Hypericum perforatum</i> L.	<i>Sambucus nigra</i> L.
<i>Lamium purpureum</i> L.	
<i>Medicago lupulina</i> L.	
<i>Urtica dioica</i> L.	
Chwasty na polu doświadczalnym Weeds on experimental field	
<i>Artemisia vulgaris</i> L.	
<i>Centaurea cyanus</i> L.	
<i>Chenopodium album</i> L.	
<i>Matricaria chamomilla</i> L.	
<i>Melandrium album</i> (MILL.)	
<i>Vicia cracca</i> L.	

Omówienie wyników

Na polach kontrolnych i zabiegowych z uprawą peluszek i łubinu odławiano entomofaunę w maju, czerwcu i lipcu. Pożyteczna dipterofauna, ograniczyła się, do pojedynczych osobników z rodziny *Syrphidae*. Liczba ich nie przekroczyła 10 we wszystkich terminach obserwacji.

Liczebność *Syrphidae* była zdecydowanie wyższa na poszczególnych stanowiskach siedliska brzegowego (Tab. III). Redukcja liczebności *Syrphidae* z tzw. stanowisk zabiegowych, w stosunku do kontrolnych wyniosła 32%. Ogólna liczebność *Syrphidae* ze stanowisk siedliska brzegowego, w porównaniu do liczebności na polu doświadczalnym była 71,4% wyższa.

Intensywne kwitnienie łubinu i peluszek przebiegało w okresie od połowy czerwca do początków lipca, w tym też okresie zaobserwowano najwięcej latających *Syrphidae*. Na polach zabiegowych wykonano 19 czerwca zabieg

Tab. III. Liczebność *Syrphidae* na polach doświadczalnych i przyległych siedliskach brzegowych.
Number of hoverflies (*Syrphidae*) on the experimental fields and marginal sites.

Terminy obserwacji Date	Stanowiska Sites										K+Z
	Kontrolne (K) Untreated					Zabiegowe (Z) Treated					
	Pk	BPk	Łk	BŁk	suma sum	Pz	BPz	Łz	BŁz	suma sum	
12. 05	2	8	3	12	25	1	5	2	9	17	42
26. 05	2	7	4	19	32	1	7	3	11	22	54
16. 06	2	33	8	52	95	5	25	7	29	66	161
23. 06	8	63	4	43	118	6	42	3	31	82	200
07. 07	8	36	3	17	64	6	22	2	14	44	108
21. 07	4	20	4	26	54	3	16	2	12	33	87
Ogółem Total	26	167	26	169	388	22	117	19	106	264	652

- Pk – peluszka kontrolna (untreated pea)
- Pz – peluszka zabiegowa (treated pea)
- BPk – siedlisko brzegowe Pk (untreated pea marginal habitat)
- BPz – siedlisko brzegowe Pz (treated pea marginal habitat)
- Łk – łubin kontrolny (untreated lupin)
- Łz – łubin zabiegowy (treated lupin)
- BŁk – siedlisko brzegowe Łk (untreated lupin marginal habitat)
- BŁz – siedlisko brzegowe Łz (treated lupin marginal habitat)

przeciwno mszycom (Tab. I), co mogło ograniczyć liczbę nalatujących bzygowatych. We wcześniejszych badaniach (GRABARKIEWICZ 1992) obserwowano tzw. odporność behawiorystyczną dorosłych owadów, polegającą na unikaniu miejsc traktowanych insektycydami.

Z odłowionych *Syrphidae* oznaczono 9 gatunków (Tab. IV). Tylko trzy z nich wystąpiły na polu doświadczalnym: *Episyrphus balteatus* (DEG.), *Metasyrphus corollae* (FABR.) i *Syrphus ribesii* (L.). Zdecydowanie wyższa liczba gatunków bzygowatych, (8 afidofagicznych) na stanowiskach siedliska brzegowego, związana była z bogactwem szaty roślinnej.

Spośród zróżnicowanej roślinności zielnej (Tab. II) zidentyfikowano 11 gatunków, na których chętnie żerują mszyce – potencjalni żywicieli drapieżnych larw *Syrphidae*. Również osiem dominujących w siedlisku brzegowym gatunków krzewów, stanowiło bazę pokarmową dla imagines *Syrphidae* i różnorodnych gatunków mszyc. Chwasty występujące na polu doświadczalnym nie były podczas kwitnienia konkurencyjne pokarmowo, w stosunku do roślin siedliska brzegowego.

Tab. IV. Skład gatunkowy *Syrphidae* na obszarze doświadczalnym.

List of hoverflies (*Syrphidae*) species on the experimental plantation.

Gatunki Species	Pole doświadczalne Experimental field	Siedlisko brzegowe Marginal habitat
<i>Episyrphus balteatus</i> (DEG.)	+	+
<i>Syrphus ribesii</i> (L.)	+	+
<i>Metasyrphus corollae</i> (FABR.)	+	+
<i>Syrphus vitripennis</i> MEIG.	-	+
<i>Platycheirus clypeatus</i> (MEIG.)	-	+
<i>Scaeva selenitica</i> (MEIG.)	-	+
<i>Dasysyrphus albostrigatus</i> (FALL.)	-	+
<i>Sphaerophoria scripta</i> (L.)	-	+
<i>Eristalis horticola</i> (DEG.)	-	+
Ogółem Total	3	9

Występowanie gatunku: + obecność (present)

- brak (absent)

Mszyce na plantacji doświadczalnej

Na peluszcze obserwowano *Acyrtosiphon pisum* (HARR.) – mszycę grochową oraz *Aphis fabae* SCOP. – mszycę trzmielinowo-burakową. *A. pisum* i *A. fabae*-kompleks, wystąpiły w niewielkim nasileniu na początku zawiązywania strąków, na górnych częściach łodyg.

Na łubinie obserwowano, *Aphis craccivora* KOCH. – mszycę lucernowo-grochodrzewową oraz *Megoura viciae* BUCKT. – mszycę wykowo-bobikową w słabym nasileniu, u podstawy pędów, w okresie letnim.

Na roślinach uprawnych, peluszcze i łubinie żółtym, mszyce wystąpiły w niewielkim nasileniu na plantacjach kontrolnych; na polach zabiegowych zastosowano profilaktycznie insektycydy „Pirimor 50 DG” i „Karate 0,25 EC”. Zarówno na polach zabiegowych, jak i kontrolnych stosowano herbicydy. Prowadząc walkę chemiczną z mszycami i chwastami pojawia się niebezpieczeństwo wykorzystywania przez pszczoły (ZŁOTKOWSKI i in. 1979), poszukujące na kwitnących chwastach śladowych ilości nektaru, zatrutej, słodkawej wydzieliny mszyc tzw. rosy miodowej.

Mszyce żerujące na chwastach plantacji doświadczalnej

Na bylicy pospolitej (*Artemisia vulgaris* L.) – *Macrosiphoniella artemisiae* (B. DE F.), *Macrosiphoniella oblonga* (MORDV.).

Na chabrze bławatku (*Centaurea cyanus* L.) – *Brachycaudus rumexicolens* (PATCH).

Na komosie białej (*Chenopodium album* L.) – *Aphis fabae* SCOP., *Hayhurstia atriplicis* (L.).

Na rumianku pospolitym (*Matricaria chamomilla* L.) – *Aphis fabae* SCOP., *Brachycaudus tragopogonis* (KALT.).

Na bniec białym (*Melandrium album* (MILL.)) – *Brachycaudus lychnidis* L.

Na wyce ptasiej (*Vicia cracca* L.) – *Aphis craccae* L.

Mszyce występujące na roślinności zielnej siedliska brzegowego

Krwawnik pospolity (*Achillea millefolium* L.) – *Macrosiphoniella millefolii* (DEG.), *Microsiphum millefolii* WAHL.

Podagrycznik pospolity (*Aegopodium podagraria* L.) – *Aphis fabae* SCOP., *Aphis podagrariae* SCHR.

Rumian polny (*Anthemis arvensis* L.) – *Brachycaudus tragopogonis* (KALT.).

Powój zaroślowy (*Calystegia sepium* (L.)) – mszyc nie obserwowano.

Dzwonek jednostronny (*Campanula rapunculoides* L.) – *Dactynotus nigrocampanulae* (THEOB.).

Oset kędzierzawy (*Carduus crispus* L.) – *Aphis fabae* SCOP., *Dactynotus aeneus* H.R.L., *Capitophorus carduinus* (WALK.).

Powój polny (*Convolvulus arvensis* L.) – mszyc nie obserwowano.

Dziurawiec pospolity (*Hypericum perforatum* L.) – *Aphis chloris* KOCH.
Jasnota purpurowa (*Lamium purpureum* L.) – *Aphis frangulae* (KALT.),
Cryptomyzus galeopsidis (KALT.).

Lucerna nerkowata (*Medicago lupulina* L.) – *Acyrtosiphon pisum* (HARR.).

Pokrzywa zwyczajna (*Urtica dioica* L.) – *Aphis urticata* GMEL.

Mszyce występujące na krzewach siedliska brzegowego

Głóg jednoszyjkowy (*Crataegus monogyna* JACQ.) – *Aphis pomi* DEG.,
Dysaphis aucupariae (BUCKT.).

Dereń świdwa (*Cornus sanguinea* L.) – *Anoecia corni* (FABR.), *Aphis corniella* H.R.L.

Jabłoń dzika (płonka) (*Malus sylvestris* MILL.) – *Rhopalosiphum insertum* (WALK.), *Aphis pomi* DEG.

Śliwa tarnina (*Prunus spinosa* L.) – *Phorodon humuli* (SCHR.), *Brachycaudus prunicola* (KALT.), *Brachycaudus cardui* (L.).

Szklak pospolity (*Rhamnus cathartica* L.) – *Aphis nasturtii* KALT.

Róża dzika (szypszyna) (*Rosa canina* L.) – *Pentatrachopus tetraerodus* (WALK.), *Macrosiphum dirhodum* (WALK.), *Macrosiphum rosae* (L.).

Jeżyna (*Rubus fruticosus* L.) – *Aphis ruborum* BÖRN., *Macrosiphum funestum* (MACCH.).

Bez czarny (*Sambucus nigra* L.) – *Aphis sambuci* L.

Zbierano mszyce do oznaczenia wyłącznie wtedy, gdy na obserwowanej roślinie faktycznie żerowały i rozmnażały się. Prawdłowo oznaczona roślina żywicielska stanowiła cenne kryterium ułatwiające oznaczenie mszyc do gatunku.

Wnioski

1. *Syrphidae* reprezentowane były przez 9 gatunków, z czego tylko trzy wystąpiły na polu doświadczalnym – *Episyrphus balteatus* (DEG.), *Metasyrphus corollae* (FABR.) i *Syrphus ribesii* (L.).
2. Bogata szata roślinna, złożona z roślinności zielnej i krzewiastej, na stanowiskach siedliska brzegowego, stanowiła bazę pokarmową dla 36 gatunków mszyc i 8 afidofagicznych gatunków *Syrphidae*.
3. Pole doświadczalne nie było konkurencyjne dla siedliska brzegowego w kwestii zwabiania dorosłych bzygowatych. Podczas wegetacji peluszek i łubinu stosowano pestycydy, które zasadniczo ograniczyły populację mszyc i liczbę atrakcyjnych dla *Syrphidae* chwastów.
4. Liczebność *Syrphidae* ze stanowisk siedliska brzegowego, w porównaniu do odłowionych z plantacji doświadczalnej była o 71,4% wyższa.

SUMMARY

The side-effects investigations of pesticides on hoverflies (*Syrphidae*) were carried out in 1998 on the cultivated fields in Winna Góra near Środa Wlkp. Experimental plantation treated with pesticides since 1964. The total number of *Syrphidae* was similar low in treated and untreated control lupine and fodder pea, and much higher (71.4%) in marginal habitats, in the neighbourhood to the experimental fields. The same site dependence was observed in species diversity of aphidophagous hoverflies and aphids. In experimental fields there were 3 *Syrphidae* species, 4 aphids species; and 9 *Syrphidae* species and 36 aphids species in marginal habitats.

PIŚMIENNICTWO

- GAŁECKA B., KARG J., 1980: Wpływ struktury przestrzennej upraw i ich otoczenia na ilościowe stosunki szkodników i ich wrogów naturalnych w nadziemnej warstwie roślin. [W:] Entomologia a intensyfikacja rolnictwa. PWN, Warszawa: 232-243.
- GRABARKIEWICZ A., 1992: Wrażliwość populacji polowej *Syrphidae*, *Diptera* na Pirimor 50 DP określona w warunkach laboratoryjnych. Materiały Sesji Nauk. Inst. Ochr. Roślin, **32**, cz. II: 212-215.
- WĘGOREK W., DĄBROWSKI J., TROJANOWSKI H., RUDNY R., 1982: Ekonomiczne i środowiskowe skutki intensywnego stosowania chemicznej ochrony roślin. Materiały Sesji Nauk. Inst. Ochr. Roślin, **23**: 11-40.
- WĘGOREK W., TROJANOWSKI H., 1985: Influence of intensive pesticide application in field culture on some components of biocenosis. Ed. INRA. Paris, **36**: 26-37.
- ZŁOTKOWSKI J., KAGAN E., WACHOWIAK M., 1979: Zwalczanie mszyc na roślinach motylkowych strączkowych z uwzględnieniem bezpieczeństwa pszczół. Materiały Sesji Nauk. Inst. Ochr. Roślin, **19**: 115-127.

Wiad. entomol.	19 (3-4)	Poznań 2001
----------------	----------	-------------

KRÓTKIE DONIESIENIA

SHORT COMMUNICATIONS

257. *Aeshna subarctica* WALKER, 1908 w dolinie Biebrzy (*Odonata: Aeshnidae*)*

Aeshna subarctica WALKER, 1908 in the Biebrza valley (*Odonata: Aeshnidae*)

KEY WORDS: *Odonata*, dragonflies, *Aeshna subarctica*, forma, Poland, record, Biebrza valley.

Dolina Biebrzy leży w obniżeniu pomiędzy terenami ukształtowanymi przez najmłodsze zlodowacenie bałtyckie i starsze, środkowopolskie. W tej pradolinie powstała podmokła kraina, która przeważnie odpowiada swym charakterem torfowisku przepływowemu (OKRUSZKO 1998: Z. f. Kulturtechnik und Landentwicklung, **39**: 1-5.). Jest ona dzielona na baseny: górny, dolny i środkowy. Dzięki zróżnicowanej morfologii terenu i przepływowi wód od skrajów doliny do rzeki, największym zróżnicowaniem typologicznym torfowisk cechuje się najmniejszy z nich (45300 ha) basen dolny. I tak powstały tu także wyspowo rozmieszczone, ombrogeniczne złoża torfu, w zagłębieniach utworzonych przez wytopienie brył martwego lodu.

Jedno z takich małych torfowisk wysokich leży 5 km na południe od Goniądza, między poligonem wojskowym w Osowcu a drogą do Laskowca (UTM: FE12). Jest ono pokryte ręcznie kopanymi torfiankami, obecnie całkowicie zarośniętymi przez kożuch roślinności. Trwały, negatywny wpływ na stosunki wodne tego obiektu wywiera melioracja łąk, leżących na wschód od drogi. Dodatkowo odwadnia go rów, który stanowi granicę poligonu. W związku z tym poziom wody na torfowisku waha się, czym można wyjaśnić obecność na nim niektórych, nietypowych dla torfowisk wysokich gatunków roślin.

Nad torfiankami obserwowano w sierpniu 1998 r. żagnicę torfową (*Aeshna subarctica* WALKER, 1908). Łącznie stwierdzono obecność 4 samców i 1 samicy. Sporadyczne poszukiwania wylinek dały następujące rezultaty: *Aeshna subarctica* WALK. – 5, *Libellula quadrimaculata* L. – 10, *Leucorrhinia rubicunda* (L.) – 3, *Sympetrum danae* (SULZ.) – 2. Nie stwierdzono obecności *Aeshna juncea* (L.).

A. subarctica jest ostatnim odkrytym holarktycznym gatunkiem *Aeshnidae*, po raz pierwszy opisanym przez WALKERA w 1908 r. z Kanady. A. M. DJAKONOV (DJAKONOV 1922: Otdelnyje ottiski iz Izv. Sev. Obl. St. Rasten ot Vred., **3**: 1-8) i później K. ANDER (ANDER 1944: Opusc. Ent., **9**: 164.) dzielił ten gatunek na dwa podgatunki. Ponieważ jednak w tym samym środowisku występują także ich formy przejściowe, spór o podgatunki został podsumowany przez M.A. LIEFTINCK'a (LIEFTINCK 1952: Ent. Ber. Amsterdam, **320**: 17-22) i G. JURZITZA'ę (JURZITZA 1964: Beitr. Naturk. Forschung Südwestd., **23**: 123-135). Według nich w Europie powinien występować tylko 1 podgatunek, *A. s. elisabethae*. I tak G. PETERS (PETERS 1987: Ziemsen Verlag, Wittenberg Luterstadt. 140 ss.) traktuje dotychczas odrębne podgatunki jako formy barwne, przy czym forma jasna – *A. subarctica* f. *interlineata* – powinna występować w latach z okresem letnim ciepłym i suchym, zaś forma ciemna

* Druk pracy sfinansowany przez autora.

– *A. subarctica* f. *elisabethae* – z okresem letnim zimnym i wilgotnym. Jednakże powstawania tych rozwijających się w różnych temperaturach form barwnych nie udało się potwierdzić eksperymentalnie (STERNBERG 1995: Entomol. Gener., **20**: 37-42).

Także niezgodnie z tymi hipotezami, autor obserwował w ciągu ostatnich 5 lat, że – mimo różnie ciepłego lata – na torfowiskach z *A. subarctica* f. *interlineata* i *A. subarctica* f. *elisabethae* występowały cały czas te same formy barwne (BÖNSEL 1998: Naturscharb. Meckl.-Vorp. Heft, **41** (1/2): 32-38.). Ponadto stwierdził on, że jasna forma (*A. subarctica* f. *interlineata*) nigdy nie występowała razem z *Aeshna juncea*. Z innych torfowisk wysokich w Europie wiadomo jednak, że *A. juncea* występuje razem z formą ciemną (*A. subarctica* f. *elisabethae*). W dolinie Biebrzy obserwowano jasną formę *A. subarctica* i zgodnie z oczekiwaniami nie stwierdzono obecności *A. juncea*, co powinno jednak jeszcze zostać sprawdzone na innych torfowiskach w dolinie.

W przypadku różnych form barwnych *A. subarctica* chodzi być może o reliktove przystosowanie do dawnych wahań klimatu. Jest też jednak możliwe, że areał tego gatunku podzielił się w czasie epoki lodowcowej w Europie na dwie odrębne części, populacje które stanowiły źródło ponownego zasiedlenia poszczególnych obszarów Europy. Ponieważ zasiedlenie to następowało różnymi drogami, wspomniane populacje wytworzyły różne formy przystosowań.

Serdecznie dziękuję Panu Pawłowi BUCZYŃSKIEMU z Lublina za przetłumaczenie pracy na język polski.

André BÖNSEL, Gresenhorst (Niemcy)

258. *Ichneumonidae* (Hymenoptera) wyhodowane z larw i poczwerek *Cydia funebrana* TREIT. (*Lepidoptera*) w okolicach Poznania

Ichneumonidae (Hymenoptera) bred from larvae and pupae of *Cydia funebrana* TREIT. (*Lepidoptera*) in the environs of Poznań

KEY WORDS: *Hymenoptera*, *Ichneumonidae*, *Lepidoptera*, *Cydia funebrana*, records, Wielkopolska, W Poland.

W 1995 roku w ogródkach działkowych w Krzesinach (XU40) zebrano gąsienice *Cydia funebrana* TREIT., z których to gąsienic i poczwerek w 1996 roku wyhodowano trzy gatunki gąsieniczników (*Ichneumonidae*) – parazytoidów I stopnia. Były to: *Liotryphon caudatus* (RATZ.), *L. punctulatus* (RATZ.) należące do podrodziny *Pimplinae* oraz *Herpestomus nasutus* WESM. przedstawiciel podrodziny *Ichneumoninae*. Gatunki z rodzaju *Liotryphon* ASHMEAD, 1900 są ektoparazytoidami gąsienic *Microlepidoptera*, natomiast *H. nasutus* należy do endoparazytoidów poczwerek *Microlepidoptera*. Dwa pierwsze gatunki były już wcześniej wykazywane z Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej – *L. caudatus* ze środowiska sadowniczego (PIEKARSKA-BONIECKA, WILKANIEC 1996: Roczn. AR Pozn., Ogrodn., 288, 24: 55-61) a *L. punctulatus* ze środowiska leśnego (SZULCZEWSKI 1939: Pr. Monogr. Przynr. WPN, Poznań: 1-28). *H. nasutus* jest natomiast gatunkiem nowym dla tego regionu.

Wyloty parazytoidów rejestrowano w następujących terminach:

- *Liotryphon caudatus* (RATZ.): 4 V 1996, 1 ♀; 7 V 1996, 1 ♀; 8 V 1996, 2 ♀ ♀;
- *Liotryphon punctulatus* (RATZ.): 29 IV 1996, 1 ♂; 4 V 1996, 1 ♂;
- *Herpestomus nasutus* WESM.: 6 V 1996, 1 ♀, 2 ♂ ♂; 18 V 1996, 1 ♀.

Hanna PIEKARSKA-BONIECKA, Poznań

259. Nowe stanowiska rzadkich gatunków z rodzajów *Hylaeus* FABRICIUS, 1793 i *Ceratina* LATREILLE, 1802 (*Hymenoptera: Apoidea*)

New localities of rare species of the genus *Hylaeus* FABRICIUS, 1793 and *Ceratina* LATREILLE, 1802 (*Hymenoptera: Apoidea*)

KEY WORDS: *Hymenoptera, Apoidea, Hylaeus, Ceratina*, records, Poland.

Hylaeus cornuta CURTIS, 1831

- Kotlina Gorzowska: WU14 Gorzów Wielkopolski, 1927[?] 1 ♀, 1 ♂, leg. G. GÖTZE. Okazy z niewielkiego fragmentu poniemieckiego zbioru przekazanego mi okazjonalnie przez prof. Jana ZABŁOCKIEGO w latach 70-tych (niemal cała kolekcja prof. J. ZABŁOCKIEGO została przekazana do Muzeum Zoologii Systematycznej i Doświadczalnej w Krakowie).
- Dolina dolnej Wisły: CD09 Bydgoszcz - ATR, 27 VI 1999, 1 ♀; CD19 Bydgoszcz - Fordon, 27 VI 1999 1 ♀; CE10 Strzelce Dolne, 23 VII 1999 1 ♀ – leg. R. KRIGER.

Gatunek medyterranejski, w Europie rozprzestrzeniony od Hiszpanii po Kaukaz, na północ wykazywany aż po Danię; w Alpach sięga do 1500 m n.p.m. W Polsce był już wykazywany z Nakłą nad Notecią w 1911 r. przez V. TORKA'ę i potwierdzony w 1999 r. przez R. KRIGER'a, a w latach 90-tych podawany także z Puław. Do odszukania są inne stanowiska w dolinach większych rzek, zwłaszcza Noteci, Warty i Wisły.

Ceratina cucurbitina (ROSSI, 1792)

- Kotlina Gorzowska: WU14 Gorzów Wielkopolski, 10 VI 1929[?] 1 ♀, leg. G. GÖTZE. Okaz z wyżej wymienionego zbioru prof. J. ZABŁOCKIEGO.

Gatunek południowoeuropejski. W Polsce znany tylko z Kotliny Toruńskiej. Do odszukania są inne stanowiska w dolinach rzek Kotliny Berlińsko-Warszawskiej.

Tadeusz PAWLIKOWSKI, Toruń

260. O znamionku różowcu *Megastigmus rosae* BOUČEK, 1971 (*Hymenoptera: Torymidae*) wyhodowanym z owoców *Rosa* sp.

On *Megastigmus rosae* BOUČEK, 1971 (*Hymenoptera: Torymidae*) reared from fruits of *Rosa* sp.

KEY WORDS: *Hymenoptera, Torymidae, Megastigmus rosae, Rosa* sp., Switzerland.

W Visperterminen „Télwald” (Kanton Valais), Szwajcaria, 22 IV 1999 zbierano próby owoców i nasion drzew leśnych. Między innymi z krzewów róży *Rosa* sp. uzyskano kilkanaście owoców z ubiegłorocznego urodzaju. W wyniku prowadzonych hodowli w Katedrze Entomologii Leśnej AR w Krakowie, w okresie od 26 IV 1999 do 9 VI 1999 z tych owoców uzyskano 48 samic znamionka różowca *Megastigmus rosae* BOUČEK, 1971 (*Hymenoptera: Torymidae*). Wobec tego w tych owocach zasiedlenie nasion przez znamionka było bardzo silne. Uzyskanie wyłącznie okazów żeńskich potwierdza pogląd, że samce *M. rosae* występują rzadko.

W Europie w nasionach *Rosa* spp. rozwijają się dwa gatunki fitofagiczne z rodzaju *Megastigmus* DALMAN, 1820. Oprócz *M. rosae*, podawanego z Austrii, b. Czechosłowacji (BOUČEK 1971: Ent. Gaz., 22: 43-46), a którego zasięg obejmuje także Krym, Kaukaz i Ta-

dżykistan (NIKOL'SKAJA, ZEROVA 1978: [W:] MEDVEDEV (red.): Opred. po faune SSSR, 3 (2): 358-374.), powszechnie występującym gatunkiem jest znamionek różany *Megastigmus aculeatus* (SWEDERUS, 1795).

Pragnę bardzo serdecznie podziękować Panu Dr. Z. BOUČEK'owi za sprawdzenie oznaczenia gatunku.

Małgorzata SKRZYPCZYŃSKA, Kraków

261. Nowe stanowiska *Rhinomaceridae* (= *Nemonychidae*) (*Coleoptera*) w Polsce

New localities of *Rhinomaceridae* (= *Nemonychidae*) (*Coleoptera*) in Poland

KEY WORDS: *Coleoptera*, *Rhinomaceridae*, records, Poland.

Z obszaru Polski dotychczas wykazano 3 gatunki z rodziny ryjoszowatych (*Coleoptera*: *Rhinomaceridae*). W kraju podaje się, że *Rhinomacer attelaboides* FABR., jest dość rozpowszechniony, lecz rzadko spotykany, *Doydirhynchus austriacus* (OLIV.) rzadko i bardzo lokalnie występujący, a *Nemonyx lepturoides* (FABR.) odnotowany jest z nielicznych regionów geograficznych Polski.

Rhinomacer attelaboides FABRICIUS, 1787

- Pojezierze Pomorskie: Komrza (XV94), 20 IV 1978, 1 ex., leg. J. GUTOWSKI; Tuchola (XV94), 18 VI 1978, 2 exx., leg. A. MICHNOWICZ.
- Nizina Wielkopolsko-Kujawska: Czerwonak (XU31), 9 V 1975, 5 exx., leg. L. BUCHHOLZ; Gaj (CD41), 10 VI 1996, 1 ex.; Gołuchów (YT05), 28 V 1995, 2 exx., leg. A. MELKE; Koziegłowy (XU31), 26 IV 1998, 9 exx.; rez. „Krajkowo” (XU38), 30 IV 1995, 1ex.; Leśnictwo Jasne Pole (XT84), 15 V 1989, 1 ex., leg. A. MELKE; Luboń (XU20), 20 V 1975, 1 ex.; Miszek (CD55), 6 V 1979, 1 ex., leg. J. GUTOWSKI; rez. „Meteoryt Morasko” (XU31), 11 V 1997, 1 ex.; Nowogród Bobrzański (WT13), 30 V 1986, 16 exx.; Piaski (XT45) 30 IV 2000 1ex., Puszczykowo (XT29), 21 IV 1988, 60 exx.; Poznań (XU31), 28 IV 1975, 7exx.; Siemianice (CB07), 25 IV 1978, 5 exx.; Zielona Góra (WT35), 9 V 1999, 3 exx.
- Puszcza Białowieża: Białowieża (FD94), 2 VI 1994, 7 exx., leg. J. GUTOWSKI.
- Roztocze: Biała Góra (FA79), 6 VI 1987, 3 exx., leg. L. BUCHHOLZ .

Jest to nowy gatunek dla Pojezierza Pomorskiego. W Polsce notowany rzadko (nie wykazano go z około 1/3 krain geograficznych).

Doydirhynchus austriacus (OLIVIER, 1807)

- Nizina Wielkopolsko-Kujawska: Nowogród Bobrzański (WT13), 29 IV 1982, 1 ex.
- Podlasie: Puszcza Knyszyńska (FD94), 14 V 1989, 1 ex., leg. A. POKOJOWCZYK.
- Śląsk Dolny: Niemodlin (XS81), 28 V 1982, 1 ex., leg. H. SZOŁTYS.

Nie wykazany dotychczas z Podlasia. Gatunek bardzo rzadko notowany, jednak stwierdzony z ponad połowy krain geograficznych Polski.

Nemonyx lepturoides (FABRICIUS, 1801)

- Nizina Wielkopolsko-Kujawska: Koziegłowy (XU31), 28 VI 1996, 1 ex.

Gatunek notowany w Polsce sporadycznie, wykazany z około 1/4 krain geograficznych.

Paweł STACHOWIAK, Koziegłowy k. Poznania

262. *Lignyodes enucleator* (PANZER, 1798) (*Coleoptera: Curculionidae*)
– gatunek w ekspansji w Polsce

Lignyodes enucleator (PANZER, 1798) (*Coleoptera: Curculionidae*) expanding its range in Poland

KEY WORDS: *Coleoptera, Curculionidae, Lignyodes enucleator, records, Poland.*

Lignyodes enucleator (PANZ.), południowoeuropejski gatunek ryjkowca żyjący na jesionie wyniosłym *Fraxinus excelsior* L., odkryty został w Polsce po raz pierwszy 20 lat temu na Wyżynie Lubelskiej (CMOLUCH i in. 1979: Ann. UMCS, 33: 405-409.). W ostatnim czasie dzięki publikacjom ŁĘTOWSKIEGO i STAŃCA (1997: Wiad. Entomol., 16: 21-28.), PETRYSZAKA i DĄBKA (1997: Wiad. Entomol., 16: 99-102.), oraz WANATA i SZYPUŁY (1998: Wiad. Entomol. 17: 85-94.) liczba jego znanych stanowisk wzrosła do sześciu, znajdujących się wyłącznie na południowo-wschodnich krańcach Polski (Żabno i Górne k. Zamościa, Hrubieszów, Jarosław, Bolestraszyce i Łuczyce k. Przemyśla). Kolejne nowe stanowiska, które podajemy niżej, leżą na Mazowszu i Dolnym Śląsku i znacznie rozszerzają krajowy zasięg tego gatunku.

- Warszawa - Ursynów, Rezerwat Skarpa Ursynowska (DC99), 16 IV 1998, 1 ex., 11 IV 1999, obserwowano setki osobników na roślinach zielnych pod jesionami, zebrano 10 exx., leg. T. MOKRZYCKI.
- Wrocław - Ołbin, ul. Chałubińskiego (XS46), 5 IV 1999, 1 ex. wędrujący po chodniku, leg. J. KANIA.
- Wrocław - Biskupin, ul. Kazimierska (XS46), 22 IV 1999, 3 exx. – na liściach jesionów, leg. J. SZYPUŁA.
- Wrocław - Szczytniki, przy Hali Ludowej (XS46), 25 IV 1999, 2 exx. – na jesionie, leg. J. SZYPUŁA.
- Wrocław - Tarnogaj, ul. Bardzka (XS46), 5 V 1999, 6 exx. – na liściach jesionów, leg. M. WANAT.
- Paniowice ad Wrocław (XS37), 3 V 1999, 1 ex. złowiony do czerpaka pod jesionami, leg. J. SZYPUŁA.
- Jenków ad Jawor (WS95), 30 IV 1999, 9 exx. – wszystkie zebrane z traw rosnących wokół przydrożnych jesionów, leg. M. WANAT.
- Jawor (WS85), 30 IV 1999, 24 exx. – zebrane jak wyżej, leg. M. WANAT.

Dotychczasowy brak tego ryjkowca w wykazach faunistycznych z Warszawy i Wrocławia – miast, których fauna badana była intensywnie od ponad 100 lat przez polskich i niemieckich koleopterologów, oraz wzrastająca szybko liczba stanowisk w Polsce, jednoznacznie wskazują na postępujące od niedawna rozszerzanie zasięgu *L. enucleator* w kierunku północnym. Na wszystkich wymienionych wyżej stanowiskach gatunek ten żyje na jesionach rosnących przy drogach – często o dużym nasileniu ruchu samochodowego, na skrajach agrobiotopów albo w parkach i zadrzewieniach śródmiejskich. Dla jego ekspansji nie stanowią więc bariery silne antropogeniczne zmiany środowiska przyrodniczego. Możliwe wręcz, że są one w tym wypadku czynnikiem sprzyjającym. Dotychczasowe stwierdzenia wskazują na jego obecność wyłącznie na stanowiskach ciepłych i suchych, w luźnych i najczęściej sztucznych zadrzewieniach. Jak dotąd brak informacji o jego występowaniu w Polsce w typowych zbiorowiskach leśnych, choć zasiedla takie na południu Czech.

Poza stwierdzonym ścisłym związkiem troficznym z *Fraxinus excelsior* niewiele wiadomo o biologii *L. enucleator*, podobnie jak i pozostałych kilku europejskich gatunków rodzaju. Biorąc pod uwagę fenologię wydaje się raczej wątpliwe, by rozwijał się on w nasionach, co stwierdzono u trzech gatunków północnoamerykańskich. Imagines *L. enucleator* wychodzą

z gleby w kwietniu do początku maja, czyli w okresie kwitnienia i rozwoju pierwszych liści jesionu, po czym znikają najpóźniej do połowy czerwca. U gatunków, których rozwój w nasionach został udokumentowany, chrząszcze pojawiają się najwcześniej w lipcu (wg danych CLARK'a (CLARK 1980, Trans. Am. Entomol. Soc., **106**: 273-326), gdy nasiona drzew są już dostatecznie rozwinięte. Możliwe więc, że u *L. enucleator* jaja składane są do innych części rośliny, np. do nasad ogonków liściowych lub kwiatostanów, gdzie wg naszych obserwacji najczęściej przebywają chrząszcze. Z drugiej strony, analogiczne różnice w fenologii, nie znajdujące jednak odbicia w odmiennych sposobach żerowania larw, spotykamy w rodzaju *Curculio* L. u gatunków rozwijających się w owocach dębów. Ponadto, zgodnie z naszymi obserwacjami, *L. enucleator* spotkać można wyłącznie na kwitnących egzemplarzach jesionu. Z pewnością larwa przechodzi przeobrażenie w glebie, co tłumaczyłoby przywiązanie tego ryjkowca do suchych stanowisk i jego brak w wilgotnych i podmokłych lasach łągowych, mimo rozpowszechnienia tam rośliny żywicielskiej.

Jarosław KANIA, Wrocław
 Tomasz MOKRZYCKI, Warszawa
 Jerzy SZYPUŁA, Wrocław
 Marek WANAT, Wrocław

263. Nowe stanowisko *Dorcatoma substriata* HUMMEL (*Coleoptera: Anobiidae*) w Polsce oraz uwagi na temat bionomii tego gatunku

New locality of *Dorcatoma substriata* HUMMEL (*Coleoptera: Anobiidae*) in Poland and remarks on the bionomics of this species

KEY WORDS: *Coleoptera, Anobiidae, Dorcatoma substriata*, new locality, bionomics, SW Poland.

Dorcatoma substriata HUMMEL, należy do najrzadziej odławianych, środkowoeuropejskich gatunków z rodzaju *Dorcatoma* HERBST. Dane odnośnie występowania tego gatunku w naszym kraju wymagają zrewidowania. Zapewne większość dotychczasowych danych należy odnieść do zbliżonych morfologicznie gatunków, *D. setosella* (MULS. et REY) i *D. minor* ZAHRADNIK. Jedyne jak do tej pory pewne stanowisko omawianego gatunku, znajduje się w okolicach Przemyśla (BOROWSKI 1999: Ann. Warsaw Agricult. Univ. – SGGW, For. and Wood Technol., **49**: 127-136.). Poniżej podano kolejne stanowisko występowania *D. substriata* wraz z uwagami na temat bionomii tego gatunku.

– Zasieki nad Nysą Łużycką (UTM: VT73); 6 VII 1998 zebrano owocnik huby *Inonotus radiatus* (SOW.: FR.) P. KARST., rosnący na przycmentarnym jaworze (*Acer pseudoplatanus* L.). Po przeniesieniu do hodowli pierwsze chrząszcze zaczęły się lęgnać po dwóch tygodniach od momentu zbioru, a ostatnie żywe chrząszcze (samiczki składające jaja) odnotowano 14 IX 1998. Ogółem, w 1998 roku wyhodowano 97 imagines *Dorcatoma substriata*. Razem z omawianym kołatkiem bardzo licznie lęgi się *Abdera affinis* (PAYK.) (*Col.: Melandryidae*). Jaja składane były głównie w hymenofor grzyba, rzadziej w spekania znajdujące się na wierzchu owocnika. Larwy żerują głównie w mięszu, przepoczwarzając się tuż pod skórka grzyba, w owalnym kokonie sporządzonym z kału i nadgryzionego pokarmu. Generacja jednoroczna. W 1999 roku wyhodowano z tego samego owocnika 53 okazy chrząszczy *Dorcatoma substriata* oraz obserwowano ponowne składanie jaj.

Jerzy BOROWSKI, Warszawa

264. Nowe stanowiska rzadkich gatunków *Cerambycidae* i *Buprestidae* (Coleoptera) w Polsce *

New records of rare species of *Cerambycidae* and *Buprestidae* (Coleoptera) from Poland

KEY WORDS: *Coleoptera*, *Cerambycidae*, *Buprestidae*, records, Central Poland.

W pracy prezentowane są wyniki połowów chrząszczy z rodziny kózkowatych (*Cerambycidae*) i bogatkowatych (*Buprestidae*) w centralnej części Polski. Okazy poławiano w miejscowościach zlokalizowanych na Wyżynie Małopolskiej (Białobrzegi ad Radom) oraz Nizinie Mazowieckiej (Chojnów ad Piaseczno, Szczaki ad Piaseczno, Warszawa).

Acmaeops septentrionis (THOMSON)

– Białobrzegi (UTM: DC92). Imagines wyhodowano z larw zebranych 28 III 1998 i poczwerek zebranych 26 IV 1998 z żerowisk pod korą odziomkowej części pnia i nabiegów korzeniowych stojącego, martwego świerka. Chodniki larwalne nie naruszały drewna i wypełnione były zbitą mączką barwy ciemnobrunatnej, pochodzącą z kory. Kolebka poczwarkowa stanowiła fragment chodnika larwalnego otoczony ubitą mączką. W warunkach laboratoryjnych (temperatura pokojowa) poczwarki z larw uzyskano po 1 – 2 dniach, zaś imagines wylęgały się po dalszych 5 dniach.

W Polsce gatunek ten wykazuje borealno-górski typ rozszedlenia i znany jest tylko z pięciu krain, z Wyżyny Małopolskiej dotąd nie notowany (BURAKOWSKI i in. 1985: Kat. Fauny Polski, XXIII, 15: 47-48).

Semanotus undatus (L.)

– Białobrzegi (DC92), 2 I 1998, 1 ex. wyhodowano z larwy znalezionej w kolebce poczwarkowej w drewnie dolnej części pnia stojącego, martwego świerka. W laboratorium poczwarkę uzyskano 25 II 1998, zaś wylęg imago nastąpił po dalszych 17 dniach.

Gatunek ten jest rzadko notowany w Polsce, znany tylko z kilku stanowisk, zaś na Nizinie Mazowieckiej wykazany z Puszczy Kozienickiej (MIŁKOWSKI, GÓRSKI 1995: Wiad. Entomol., 14: 253-254). Gatunek nowy dla Wyżyny Małopolskiej.

Leiopus punctulatus (PAYKULL)

– Chojnów (EC06), 11 V 1990, 1 ex. znaleziono na odłamanej konarze osiki.

– Białobrzegi (DC92) i Szczaki (DC96), kilka exx. wyhodowano z poczwerek znalezionych 6–8 V 1995 pod korą konarów osiki.

Gatunek dotychczas nie wykazywany z Niziny Mazowieckiej, ani z Wyżyny Małopolskiej.

Phaenops formaneki JAKOBSON

– Warszawa - rez. „Las Bielański” (DC99), 1 ex. wyhodowany z larwy znalezionej 24 III 1986 w kolebce wygrzyzionej w drewnie konaru sosny.

– Białobrzegi (DC92), 2 exx. wyhodowane z larw znalezionych 8 III 1997 w drewnie gałęzi z korony sosny.

Gatunek znany z południowej i środkowej części Polski (GUTOWSKI i in. 1992: Prace IBL, nr 736: 1-77.), wykazywany z pojedynczych stanowisk.

Poecilnota variolosa (PAYKULL)

– Chojnów (EC06), 21 IV 1994, kilka larw znalezionej pod korą martwego konaru osiki ze złamanej szczytowej części drzewa. W hodowli poczwarkę uzyskano po 7 dniach, zaś imago wylęzło się po dalszych 14 dniach. W warunkach naturalnych znaleziono poczwarkę 12 V 1994 w kolebce wygrzyzionej płytko pod powierzchnią drewna.

Gatunek ten jest w Polsce rzadko znajdowany, z Mazowsza dotąd nie wykazywany.

* Druk pracy sfinansowany przez autora.

Agrilus derasofasciatus (LACORDAIRE)

- Białobrzegi (DC92), 3 VII 1993 i 11 VII 1993;
- Szczaki (DC96), 15 VI 1996 i 21 VI 1997.

Dość liczne exx. obserwowano na liściach krzewów winorośli w ogrodzie.

Gatunek znaleziony w Polsce tylko w kilku południowych krainach (GUTOWSKI, SZWAŁKO 1990: Wiad. Entomol., 9: 89-90), dotychczas nie podawany z Niziny Mazowieckiej, ani z Wyżyny Małopolskiej.

Okazy dowodowe znajdują się w kolekcji autora.

Autor serdecznie dziękuje Prof. dr hab. Jerzemu R. STARZYKOWI za oznaczenie *A. septentrionis*.

Marek WELNICKI, Warszawa

265. Nowe dane o występowaniu trzech gatunków *Carabidae* (*Coleoptera*) w północnej Polsce

New data on the occurrence of three species of *Carabidae* (*Coleoptera*) in Northern Poland

KEY WORDS: *Coleoptera*, *Carabidae*, *Amara littorea*, *Pterostichus rhaeticus*, *Agonum thoreyi*, records, N Poland.

Wśród *Carabidae* zebranych w woj. Pomorskim należy zasygnalizować występowanie niżej wymienionych trzech gatunków:

Amara littorea THOMSON, 1859

- Gdańsk - Oliwa (teren AWF), 20 VII 1999, 2 exx.

W Polsce znany z okolic Poznania. Notowany w Szwecji, Norwegii, Finlandii i północno-zachodniej Rosji. Występuje ponadto w Niemczech, Czechach, Austrii i na Ukrainie.

Pterostichus rhaeticus HEER, 1837

- Gdańsk - Oliwa (leśnictwo Sopot, oddz. 61), 21-26 VII 1999, 2 exx., w zabagnionej dolinie okresowego potoku wśród 70-letniego lasu bukowo-sosnowego.
- leśnictwo Sopieszyno (nad brzegiem jeziora Wygoda), 23 VII 1999, 3 exx.
- Gdańsk - Sobieszewo (nad brzegiem Martwej Wisły), 25 VII 1999, 1 ex.

P. rhaeticus uważany był za młodszy synonim *P. nigrita* (FABR.). Najnowsze badania wykazały jego odrębność gatunkową, w związku z czym rozszedlenie tego gatunku wymaga dodatkowych badań, jako że traktowany był jako *P. nigrita*.

Agonum thoreyi DEJEAN, 1828

- Gdańsk - Sobieszewo (nad brzegiem Martwej Wisły), 25 VII 1999, 2 exx.

Gatunek ten być może bywał znajdowany na Pomorzu Gdańskim, lecz identyfikowany jako *A. pelidnum* (PAYK.).

Wolodymyr RIZUN, Lwów
Tadeusz RIEDL, Gdańsk

266. Interesujące chrząszcze (*Coleoptera*) odłowione w okolicach Hrubieszowa

Interesting beetles (*Coleoptera*) caught near Hrubieszów

KEY WORDS: *Coleoptera*, *Rhysodidae*, *Histeridae*, *Buprestidae*, *Cryptophagidae*, *Erotylidae*, *Alleculidae*, *Cerambycidae*, *Curculionidae*, records, SE Poland.

Podczas badań prowadzonych przez studentów Sekcji Entomologicznej Koła Naukowego Leśników SGGW w okolicach Hrubieszowa w dniach 20 VI – 5 VII 1997 roku, odłowiono szereg rzadkich gatunków chrząszczy. W pracach brali udział Grzegorz BISTUŁA-PRÓSZYŃSKI, Marek CZAPOR, Daniel DOKTÓR, Janusz POROWSKI i Adam BYK.

– Strzelce ad Hrubieszów (FB94)

Rhysodidae: *Rhysodes sulcatus* (FABR.) – 1 ex.; *Cryptophagidae*: *Atomaria procerula* ER. – 2 exx.; *Cerambycidae*: *Anoplodera sexguttata* (FABR.) – 1 ex., *Agapanthia violacea* (FABR.) – 1 ex., *Phytoecia affinis* (HARRER) – 5 exx.; *Curculionidae*: *Larinus turbinatus* GYLL. – 1 ex.

– Gliniska ad Hrubieszów (FB83)

Histeridae: *Chalcionellus decemstriatus* (ROSSI) – 4 exx.

– Dubienka ad Hrubieszów (GB05)

Buprestidae: *Agrius alutaceus* OBENB. – 11 exx.; *Curculionidae*: *Chromoderus fasciatus* (O. F. MÜLL.) – 1 ex., *Cyphocleonus dealbatus* (GMEL.) – 1 ex., *Sphenophorus striatopunctatus* (GOEZE) – 1 ex.

– Tyszowce ad Hrubieszów (FB80)

Erotylidae: *Combocerus glaber* (SCHALL.) – 1 ex.

– Gródek ad Hrubieszów (GB03)

Alleculidae: *Hymenalia rufipes* (FABR.) – 2 exx.

Chrząszcze z rodzin *Buprestidae* i *Cryptophagidae* oznaczył Jerzy BOROWSKI, *Curculionidae* oznaczył Tomasz MOKRZYCKI, którym autor dziękuje.

Adam BYK, Warszawa

267. Nowe dane o dwóch gatunkach kusakowatych (*Coleoptera*: *Staphylinidae*) w Wielkopolsce

New records of two species of *Staphylinidae* (*Coleoptera*) from the Wielkopolska region

KEY WORDS: *Coleoptera*, *Staphylinidae*, *Gyrohypnus fracticornis*, *Ocypus compressus*, Poland, Wielkopolska region, faunistic records.

W trakcie badań entomologicznych w rezerwacie „Dębina”, leżącym w okolicach Wągrowca i obejmującym fragmenty świetlistych dąbrów, znaleziono wśród licznie odłowionych chrząszczy dwa rzadkie gatunki kusaków. Należą do nich:

Gyrohypnus fracticornis (O. F. MÜLLER, 1776)

– XU45 rezerwat „Dębina” ad Wągrowiec, IX 1995, 1 ex., leg. J. LUBAWA.

Gatunek z podrodziny *Xantholininae* o słabo poznanym rozmieszczeniu w kraju, wykazany jak dotąd z Pojezierza Pomorskiego, Puszczy Piskiej, Puszczy Człuchowskiej, Niziny Mazowieckiej, Dolnego i Górnego Śląska, Babiej Góry i Karkonoszy. Jednego samca znaleź-

no na grzybie kapeluszowym. Jest to pierwsze stwierdzenie tego gatunku wydłużaka w Wielkopolsce.

Ocypus compressus (MARSHAM, 1802)

– XU45 rezerwat „Dębina” ad Wągrowiec, IX 1995, 1 ex., leg. J. LUBAWA.

Jeden z rzadszych gatunków kusaków w Polsce, żyjący na ciepłych wapiennych glebach, wykazany z Bielinka nad Odrą, okolic Szczecina, Dolnego Śląska, Sudetów Zachodnich, Roztocza, Beskidu Wschodniego, a także z jednego z parków miejskich Poznania. Jeden okaz tego gatunku odłowiono w pułapki ziemne rozstawione na terenie rezerwatu.

Dotychczasowe stanowiska występowania *O. compressus* w Polsce skupiają się w rejonach zachodnich i południowo-wschodnich kraju. Preferencje środowiskowe tego gatunku (stanowiska wapienne i nasłonecznione) czynią z niego gatunek lokalny.

Joanna LUBAWA, Poznań
Robert LUTEREK, Poznań
Andrzej MAZUR, Poznań

268. *Entomoscelis suturalis* WEISE, 1882 nowy dla Europy Środkowej gatunek malowanki (*Coleoptera: Chrysomelidae*)

Entomoscelis suturalis WEISE, 1882 – a beetle new to Central Europe (*Coleoptera: Chrysomelidae*)

KEY WORDS: *Coleoptera, Chrysomelidae, Entomoscelis suturalis*, Slovakia, Central Europe, new record.

Rodzaj *Entomoscelis* CHEVROLAT, 1837 (malowanka) obejmuje dziesięć gatunków palearktycznych, z których dwa wykazywane są z Europy. W Europie Środkowej, w tym i w Polsce, stwierdzono do tej pory tylko jeden gatunek – *E. adonidis* (PALLAS, 1771). Drugi z gatunków – *E. suturalis* WEISE, 1882 podawany jest w Europie z Bułgarii, skąd areał jego występowania rozciąga się dalej na południowo-wschód.

W trakcie obserwacji prowadzonych w południowej Słowacji przez zespół badawczy Katedry Entomologii AR w Poznaniu stwierdzono liczne osobniki *E. suturalis* na stanowisku:

– Slovakia mer.: Nove Mesto n/Hronom, ad Šturovo, 12 VI 2000, leg. M. BUNALSKI, [6 exx. in coll. M. PRZEWOŻNY].

Chrząszcze (w sumie kilkadziesiąt osobników) obserwowano na miłkach wiosennych (*Adonis vernalis* L. – *Ranunculaceae*) rosnących w płatach ciepłolubnej roślinności nawapiennej porastającej przydrożną skarpę. Aktywność osobników (również kopulujących) obserwowano w trakcie wielotygodniowych upałów, przy temperaturze powietrza przekraczającej w pełnym słońcu 40° C. Powyższe obserwacje są pierwszym stwierdzeniem tego gatunku na Słowacji. Jest to zarazem jedyne jego stanowisko w Europie Środkowej.

Omawiany gatunek od bliskiego mu *E. adonidis* różni się, oprócz cech kluczowych, roślinną żywicielską. U *E. suturalis* jest nią miłek wiosenny, zaś u *E. adonidis* różne gatunki roślin krzyżowych (A. WARCHAŁOWSKI – informacja ustna).

Autorzy pragną w tym miejscu podziękować prof. A. WARCHAŁOWSKIEMU za weryfikację oznaczeń i cenne uwagi dotyczące rodzaju *Entomoscelis*.

Marek BUNALSKI, Poznań
Marek PRZEWOŻNY, Poznań

269. Materiały do poznania *Pselaphidae* (Coleoptera) środkowo-wschodniej Polski

Contribution to the knowledge of *Pselaphidae* (Coleoptera) of middle-eastern Poland

KEY WORDS: *Coleoptera*, *Pselaphidae*, records, E Poland

Niżej podano stanowiska 12 gatunków *Pselaphidae* złowionych w środkowo-wschodniej Polsce, z których zdecydowana większość to taksony nowe dla poszczególnych krain. Gwiazdką zaznaczono krainy skąd wcześniej już wykazano poszczególne gatunki a skrótem P.P.N. oznaczono Poleski Park Narodowy.

Euplectus karstenii (REICHENBACH, 1816)

- Wyżyna Lubelska: Górne (FB37), 3 XI 1999, 2 exx., wysiane z próchna starego jesionu; Milejów (FB37), 24 X 1999, 2 exx., wysiane z próchna robinii akacjowej.

Euplectus nanus (REICHENBACH, 1816)

- Wyżyna Lubelska: Milejów (FB37), 22 V 1995, 1 ex., wysiany z próchna.

Euplectus signatus (REICHENBACH, 1816)

- Wyżyna Lubelska: Milejów (FB37), 11 IX 1998, 1 ex., wysiany z kompostu.

Amauronyx maerkelii (AUBÉ, 1844)

- Wyżyna Lubelska: rez. „Stawska Góra” ad Chełm (FB67), 29 IX 1995, 1 ex.;
 - *Roztocze: Korhynie (FA88), 1 X 1994, 1 ex.; Machnów (FA88), 11 IX 1994, 1 ex.
- Chrzążcze wysiano z mchu lub złowiono do pułapek Barbera na suchych zboczach kredowych. W Polsce gatunek rzadki, znany dotychczas z 5 krain.

Bryaxis bulbifer (REICHENBACH, 1816)

- Wyżyna Lubelska: Zakrzów (FB38), 19 IX 1995, 1 ex.; Brzeźno ad Chełm (FB97), 28 V 1994, 6 exx., wysiane na obrzeżu torfowiska niskiego; Zawadówka ad Chełm (FB66), 23 X 1993; 2 exx.;
- Podlasie: Jezioro Brzeziczo (FB49), 10 XI 1994, 1 ex.; P.P.N., Bagno Bubnów (FB59), 12 V 1994, 1 ex., 26 VIII 1994, 1 ex., 20 IV 1995, 8 exx., 30 IV 1996, 1 ex., 24 VII 1996, 7 exx.; P.P.N., Jez. Moszne (FC40), 19 IV 1995, 11 exx.; P.P.N., Jez. Łukie (FB49), 2 VI 1994, 6 exx.; Garbatówka (FB49), 25 III 1995, 3 exx.

Rybaxis longicornis (LEACH, 1817)

- Wyżyna Lubelska: Białka (FB47), 7 V 1994, 3 exx.; Kol. Jaszczów (FB37), 1 VI 1992; Brzeźno (FB97), 28 V 1994, 1 ex.; Łańcuchów (FB37), 7 XI 1987, 1 ex.;
- Podlasie: P.P.N., Bagno Bubnów (FB59), 12 V 1994, 1 ex., 26 VIII 1994, 2 ex.; P.P.N., Jez. Długie (FC50), 19 IV 1995, 2 exx.; P.P.N., Jez. Moszne (FC40), 19 IV 1995, 1 ex.; Jez. Łukie (FB49), 20 IV 1998, 3 exx., 2 VI 1994, 4 exx.; Zienki (FC50), 24 VIII 1999, 1 ex.; Jez. Brzeziczo (FB49), 10 XI 1994, 1 ex.; Garbatówka (FB49), 10 XI 1994, 1 ex.; 25 III 1995, 5 exx.;
- Roztocze: Jarczów (FA98), 1 IV 1996, 1 ex.; Korhynie (FA88), 2 XI 1994, 1 ex.

Brachygluta fossulata (REICHENBACH, 1816)

- *Wyżyna Lubelska: Brzeźno (FB97), 4 IV 1994, 1 ex.; Białka (FB47), 7 V 1994, 1 ex.; Zakrzów (FB38), 19 IX 1995, 1 ex.; rezerwat „Stawska Góra” (FB67), 25 IV 1996, 1 ex., wysiany ze ściółki w zaroślach kserotermicznych;
- Podlasie: P.P.N., Jez. Długie (FC50), 22 X 1994, 6 exx., 19 IV 1995, 1 ex., złowione do pułapek Barbera; P.P.N., Jez. Moszne (FC40), 25 VIII 1994, 1 ex., 19 IV 1995, 5 exx.; P.P.N., Jez. Łukie (FB49), 2 IV 1994, 11 exx., 21 X 1994, 1 ex., wysiane z olsu; P.P.N., Bagno Bub-

- nów (FB59), 12 V 1994, 1 ex., 25 IV 1996, 9 exx., 24 VII 1996, 1 ex.; Pieszowola (FC50), 22 VIII 1996, 2 exx.; P.P.N., Durne Bagno (FC50), 15 IX 1994, 1 ex.; Jez. Brzeziczno (FB49), 10 XI 1994, 1 ex.; Garbatówka (FB49), 25 III 1995, 1 ex.;
- Roztocze: Machnów (FA88), 5 III 1995, 1 ex., 11 IX 1994, 1 ex.; Korhynie (FA88), 1 X 1994, 1 ex.; Jarczów (FA98), 1 IV 1996, 1 ex., wysiany z liści na terenie kserotermicznym.

Brachygluta haematica (REICHENBACH, 1816)

- Wyżyna Lubelska: Łańcuchów (FB37), 18 IV 1996, 1 ex., znaleziony w olsie po korą olchy; Częstoborowice (FB35), 23 VIII 1999, 1 ex.;
- *Roztocze: Jarczów (FA98), 11 IV 1996, 2 exx., wysiane ze ściółki w lesie jodłowym.

Reichenbachia junctorum (LEACH, 1817)

- Wyżyna Lubelska: Zawadówka ad Chełm (FB66), 23 X 1993, 2 exx., wysiane ze ściółki w grądzie (*Tilio-Carpinetum*).

Trissemus impressus (PANZER, 1803)

- Wyżyna Lubelska: Zawadówka ad Chełm (FB66), 23 X 1993, 1 ex.; Białka (FB47), 1 X 1994, 1 ex., 7 V 1994, 5 exx.; Kol. Jaszczów (FB37), 1 VI 1992, 1 ex.;
 - Podlasie: P.P.N., Bagno Bubnów (FB59), 26 VIII 1996, 1 ex., 20 IV 1995, 23 exx.; P.P.N., Jez. Łukie (FB49), 25 VIII 1995, 1 ex.; P.P.N., Jez. Długie (FC50) 19 IV 1995, 2 exx.
- Wszystkie okazy wysiano na obrzeżach terenów podmokłych.

Pselaphaulax dresdensis (HERBST, 1792)

- Podlasie: P.P.N., Bagno Bubnów (FB589), 26 VIII 1994, 1 ex., wysiany na obrzeżu torfowiska niskiego.

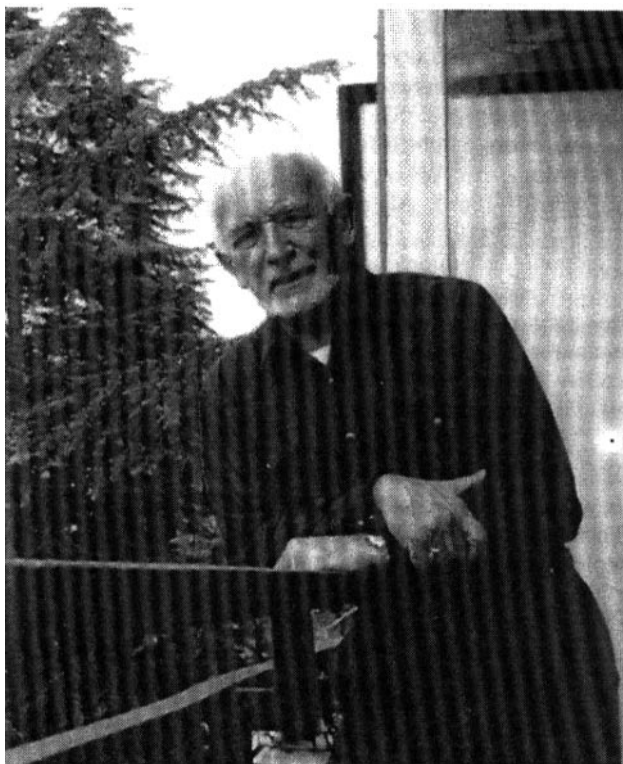
Pselaphus heisei HERBST, 1792

- Wyżyna Lubelska: Częstoborowice (FB35), 23 VIII 1999, 1 ex.;
- Podlasie: P.P.N., Bagno Bubnów (FB59), 25 VI 1995, 1 ex.; P.P.N., Jez. Długie (FC50), 21 X 1994, 1 ex.; P.P.N., Jez. Moszne (FC40), 28 VIII 1995, 1 ex.; Jez. Brzeziczno (FB49), 2 VIII 1993, 1 ex.; złowione w pułapki Barbera lub wypłoszone z torfowców na torfowiskach przejściowych i wysokich.

Bernard STANIEC, Lublin

SYLWETKI ENTOMOLOGÓW**ENTOMOLOGISTS****Członkowie Honorowi Polskiego Towarzystwa Entomologicznego****1. Prof. dr hab. Jerzy Józefat LIPA,
czł. koresp. PAN i PAU**

Urodził się 14 listopada 1932 r. w Bychawie (lubelskie); szkołę średnią ukończył w Garwolinie; w latach 1950–1953 studiował na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Warszawskiego, specjalizując się w zakresie entomologii i parazytologii pod kierunkiem profesorów Tadeusza JACZEWSKIEGO i Zdzisława RAABEGO.

Pracę naukową rozpoczął 1 X 1953 r. w Instytucie Ochrony Roślin w Puławach (od 1960 r. w Poznaniu) pełniąc następujące funkcje: 1953–1959 – asystent i starszy asystent; 1960–1966 – kierownik Pracowni Biologicznych Metod Walki; 1967–1991 – kierownik Zakładu Metod Zwalczania Chorób i Szkodników Roślin; od 1992 do chwili obecnej – kierownik Zakładu Biologicznych Metod i Kwarantanny. W latach 1959–1960 był pracownikiem Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach.

Stopień doktora nauk rolno-leśnych uzyskał w 1962 r. na Wydziale Rolniczym WSR Poznań; habilitował się w 1967 r. w Instytucie Biologii Stosowanej WSR Poznań; tytuł profesora nadzwyczajnego uzyskał w 1972 r., a profesora zwyczajnego w 1979 r.

Prace badawcze prowadził w Polsce, USA (1958–1959), Rosji (1965–1966), Finlandii (1990–1991), Hiszpanii (1992, 1997), a także w Ameryce Środkowej, Afryce i Azji dzięki czemu kompleksowo zbadał czynniki naturalnej redukcji liczebności kilkudziesięciu gatunków stawonogów o znaczeniu rolniczym, leśnym, weterynaryjnym i medycznym. Opisał kilkadziesiąt nowych dla nauki gatunków i rodzajów chorób owadów, roztoczy i innych stawonogów wywoływanych przez wirusy, pierwotniaki, grzyby, nicienie oraz nową grupę patogenów stawonogów jakimi są spiroplazmy. Jest uznanym światowym ekspertem w zakresie patogenów bezkręgowców, zwłaszcza pierwotniaków pasożytujących w owadach i innych stawonogach.

Wraz z zespołem podjął pierwsze w Polsce badania nad biologicznym zwalczaniem chwastów, które następnie rozszerzył na Europę i we współautorstwie w 1977 r. opublikował monografię pt. „Insects and Mites Associated with Cultivated and Weedy Cruciferous Plants in Poland and Central Europe” (PWN, Warszawa – Poznań, 364 ss.), szeroko cytowaną w literaturze światowej i nagrodzoną medalem X Międzynarodowego Kongresu Ochrony Roślin (ICPP) w Brighton w 1982 r.

Łączny dorobek naukowy prof. LIPY obejmuje 831 tytułów, w tym 6 monografii i 208 rozpraw naukowych, 31 książek lub ich rozdziałów, 571 artykułów oraz 15 tłumaczonych lub redagowanych książek.

W grupie książek z zakresu patologii i mikrobiologicznego zwalczania na uwagę zasługują m.in. „Insect Pathology: An Advanced Treatise” (1963), „Zarys Patologii Owadów” (1967), „Zatrucia Pszczół” (1969), „Microbial Control of Insects and Mites” (1971), „An Outline of Insect Pathology” (1975), „Biological Pest Control – The Glasshouse Experience” (1984), „Chrysomelidae Biology” (1996), „Insect Viruses and Pest Management” (1998), „Integrated Pest and Disease Management in Greenhouse Crops” (1999).

W grupie książek z zakresu entomologii stosowanej, biologicznego zwalczania oraz ogólnej ochrony roślin na uwagę zasługują m.in. „Pestycydy w Środowisku” (1972), „Biologiczne Sredstva Zaszczity Rastanii” (1974), „Zarys Entomologii” (1976), „Biologiczne Metody Walki ze Szkodnikami Roślin” (1978), „Klucz do Oznaczenia Szkodników na Podstawie Uszkodzeń Roślin” (1980) oraz „Kwarantannowe Agrofagi Europy” (1994) o dużej przydatności dla studentów i nauczycieli akademickich oraz pracowników inspekcji ochrony roślin.

Do najważniejszych osiągnięć prof. LIPY w badaniach podstawowych i we wdrożeniu biologicznych metod ochrony roślin w Polsce i Europie należy zaliczyć:

- 1) zbadanie kompleksu patogenów rolnic (*Lepidoptera: Noctuidae*) i opisanie mechanizmu chorobotwórczego wpływu mikrosporidiów w mieszanym infekcyjnym z wirusami oraz bakteriami w gąsienicach *Agrotis* spp. i *Spodoptera* spp.;
- 2) zbadanie fauny gregaryjnych i innych pierwotniaków pasożytujących w owadach, roztoczach i wijach w Polsce oraz innych krajach europejskich i pozaeuropejskich;

- 3) wykazanie, że załamanie się gradacji zwójki *Tortrix viridana* w Puszczy Niepołomickiej w latach 1970–1974 było wynikiem epizoocji spowodowanej przez cztery gatunki mikrosporidiów: *Nosema tortricis*, *Octosporea viridana*, *Thelohania weiseri* i *Plistophora* sp. Badania te rzuciły istotne światło na rolę mikrosporidiów w ograniczaniu liczebności zwójki zieloneczki i weszły do tekstów podręczników;
- 4) pierwsze stwierdzenie na terenie Polski występowania szpeciela *Aceria drabae* (Acarina: Eriophyidae) na *Cardaria draba* (Cruciferae) i zbadanie jego przydatności w biologicznym zwalczaniu tego chwastu;
- 5) zbadanie występowania i ekologii pierwotniaka *Nosema meligethi* (Microsporidia) pasyżującego w populacjach słodyszka rzepakowca (*Meligethes aeneus*) w Europie;
- 6) stwierdzenie występowania spiroplazm u stonki ziemniaczanej (*Leptinotarsa decemlineata*) w Europie oraz wykrycie pierwszej spiroplazmy w rzedzie motyli (Lepidoptera) u białki wierzbówki (*Stilpnolia salicis*);
- 8) współudział w pracach badawczo-wdrożeniowych nad biologicznym zwalczaniem przędziorków w szklarniach za pomocą introdukowanego do Polski drapieżnego roztocza *Phytoseiulus persimilis* (nagroda zespołowa Ministra Szkolnictwa Wyższego, Nauki i Techniki w 1976 r.);
- 9) współudział w pracach badawczo-rozwojowych nad uruchomieniem krajowej produkcji biopreparatów owadobójczych opartych na bakterii *Bacillus thuringiensis* i ich wdrożenie w biologicznym zwalczaniu gąsienic szkodliwych motyli (nagroda zespołowa Ministra Rolnictwa i Leśnictwa w 1978 r.);
- 10) współudział w pracach badawczo-wdrożeniowych nad uruchomieniem krajowej produkcji biopreparatu opartego na owadobójczym nicieniu *Steinernema feltiae* i wykorzystaniem w biologicznym zwalczaniu szkodników w szklarniach i pieczarkarniach (nagroda zespołowa Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej w 1996 r.);
- 11) współautorstwo czterech patentów: bakteryjny polski biopreparat Bacillan (P 246314 1985); wirusowy biopreparat Virin-LS (PL 165936 1995); metody stosowania biopreparatu Virin-LS (PL 165927 1995); biopreparat bakteryjno-czosnkowy Albak (PL 167237 1995).

Prof. LIPA był promotorem w sześciu przewodach doktorskich, czterech jego współpracowników habilitowało się, a jeden uzyskał tytuł profesora. Opiniował ponad pięćdziesiąt rozpraw doktorskich i habilitacyjnych oraz ponad 30 wniosków do tytułu profesora. Był organizatorem lub współorganizatorem wielu krajowych i międzynarodowych konferencji i sympozjów z zakresu biologicznych i integrowanych metod ochrony roślin oraz patologii bezkręgowców.

Jest członkiem Komitetu Ochrony Roślin PAN od 1962 r., a jego przewodniczącym od 1996 r. oraz członkiem dwóch komitetów przy Prezydium PAN – Komitetu Biotechnologii oraz Komitetu Człowiek i Środowisko. Jest członkiem wielu rad naukowych m.in. Instytutu Ochrony Roślin (przewodniczący 1995–1999), Zakładu Badań Środowiska Rolniczego i Leśnego PAN (przewodniczący od 1996 r.), Instytutu Ekologii PAN.

Jest zastępcą redaktora naczelnego „Progress in Plant Protection” i „Journal of Plant Protection Research” oraz członkiem komitetów redakcyjnych „Bulletin of the Polish Academy of Sciences – Biological Sciences”, „Biocontrol Science and Technology” i miesięcznika „Ochrona Roślin”. Był zastępcą redaktora, a następnie redaktorem „Annals of Agricultural Sciences – Series E – Plant Protection (dawniej Roczniki Nauk Rolniczych – Serii E – Ochrona Roślin) oraz członkiem komitetu redakcyjnego dwumiesięcznika „Journal of Invertebrate Pathology”.

Jest członkiem Komitetu Wykonawczego Międzynarodowej Organizacji Biologicznego Zwalczenia (IOBC/EPRS), członkiem założycielem tej organizacji i przez dwie pierwsze kadencje był jej Vice-Prezydentem (1976–1982). Przez ponad 20 lat był członkiem WHO/FAO Panel of Experts on Integrated Pest Management (1962–1987).

Polska Akademia Nauk powołała prof. LIPE na członka korespondenta w 1998 r., a Polska Akademia Umiejętności w 2000 r. Prof. LIPA jest także członkiem sześciu zagranicznych akademii: Indyjskiej Akademii Zoologii (1986), Rosyjskiej Akademii Nauk Rolniczych (1997), Nowojorskiej Akademii Nauk (1997), Gruzińskiej Akademii Nauk Ekologicznych (1998), Królewskiej Szwedzkiej Akademii Rolnictwa i Leśnictwa (1999), Ukraińskiej Akademii Agrarnych Nauk (1999). Jest członkiem honorowym Fińskiego Towarzystwa Entomologicznego (1980) oraz Rosyjskiego Towarzystwa Entomologicznego (1996). Świadczy to dobitnie o wysokiej ocenie osiągnięć naukowych prof. LIPY w zakresie entomologii stosowanej w Europie.

Wyrazem uznania dla wszechstronnej działalności naukowo-organizacyjnej prof. LIPY w Polsce jest przyznanie następujących odznaczeń: Srebrny Krzyż Zasługi (1971), Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1984), odznaka Zasłużony Pracownik Rolnictwa (1984), Medal 40-lecia Polski Ludowej (1984), Złota Odznaka za Zasługi dla Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (1989), Złota Odznaka Honorowa za Zasługi w Rozwoju Województwa Piłskiego (1983), oraz wymienione wcześniej nagrody PAN (1969), Ministra Szkolnictwa Wyższego, Nauki i Techniki (1976), Ministra Rolnictwa i Leśnictwa (1978), Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej (1996), oraz medale: Srebrny Medal im. Cieszkowskiego Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu (1962), Akademii Rolniczej w Krakowie (1998), a także medale zagraniczne kongresów – IUPAC (Helsinki 1974) i IPPC (Brighton 1982).

Prof. LIPA jest jednym z najstarszych stażem, członkiem Polskiego Towarzystwa Entomologicznego (wcześniej Polskiego Związku Entomologicznego) i od lat bierze czynny udział w organizacyjnej działalności Towarzystwa oraz publikuje rozprawy i artykuły w wydawnictwach PTE. W latach 1980–1989 przez trzy kadencje był przewodniczącym Oddziału PTE w Poznaniu, a w latach 1986–1989 wiceprezesem Zarządu Głównego PTE. W latach 1985–1990 był członkiem Rady Redakcyjnej wydawnictw PTE oraz członkiem komitetów redakcyjnych „Polskiego Pisma Entomologicznego” (1985–1989) i „Wiadomości Entomologicznych” (1987–1990).

Doceniając powyższe naukowe osiągnięcia i zasługi Zarząd Główny PTE nadał prof. LIPIE – podczas 43. Zjazdu (Poznań 4–6 IX 1998) – godność Członka Honorowego Polskiego Towarzystwa Entomologicznego oraz Medal za Zasługi dla PTE.

Wykaz publikacji

I. Prace z zakresu patologii i mikrobiologicznego zwalczania szkodników (162 poz.)

- LIPA J. J., 1957: Obserwacje nad rozwojem i patogennością *Nosema* sp., pasożyta *Aporia crataegi* L. (*Lepidoptera*). Wiad. Paraz., **3**: 461-466.
- LIPA J. J., 1957: Observations on development and pathogenicity of the parasite of *Aporia crataegi* L. (*Lepidoptera*) – *Nosema aporiae* n. sp. Acta Parasit. Pol., **5**: 559-584.
- LIPA J. J., STEINHAUS E. A., 1959: *Nosema hippodamiae* n.sp., a microsporidian parasite of *Hippodamia convergens* GUERIN (*Coleoptera, Coccinellidae*). J. Insect Pathol., **1**: 304-307.

- LIPA J. J., MARTIGNONI M. E., 1960: *Nosema phryganidiae* n. sp., a microsporidian parasite of *Phryganidia californica* PACKARD. J. Insect Pathol., **2**: 396-410.
- KELLEN W. R., LIPA J. J., 1960: *Thelohania californica* n. sp. a microsporidian parasite of *Culex tarsalis* COQUILLET. J. Insect Pathol., **2**: 1-12.
- LIPA J. J., 1962: *Nosema sperchoni* n. sp. (*Microsporidia*) a new protozoan parasite from the water mite *Sperchon* sp. (*Hydraarina, Acarina*). Bull. Acad. Sci. Polonaise, **10**: 435-437.
- LIPA J. J., 1962: Mikrosporidioza u wodnego roztocza *Sperchon* spp. (*Hydrocarina, Acarina*). Biul. Inst. Ochr. Roślin, nr 18: 203-204.
- LIPA J. J., 1962: Zwalczenie kilku szkodników kapustnych handlowymi preparatami mikrobialnymi (Biotrol 25W i Thuricide WP) zawierającymi bakterię *Bacillus thuringiensis*. Biul. Inst. Ochr. Roślin, nr 16: 235-255.
- LIPA J. J., STEINHAUS E. A., 1962: Further report on identification of *Protozoa* pathogenic for insects. Acta Parasit. Pol., **10**: 165-175.
- LIPA J. J., 1963: Studia inwazyologiczne i epizootologiczne nad kilkoma gatunkami pierwotniaków z rzędu *Microsporidia* pasożytującymi w owadach. Prace Nauk. Inst. Ochr. Roślin, **5** (1):103-165.
- LIPA J. J., 1964: On a new microsporidian *Nosema* sp., parasite of *Plusia gamma* L. (*Lepidoptera*). XIIth Intern. Congr. Entomology London. Abstracts of Papers: 53.
- LIPA J. J., 1964: A new *Nosema* sp. of *Euproctis chrysorrhoea* L. (Coll. Int. Pathol. Insectes, Paris 1962). Entomophaga Mem., No. 2: 77-81.
- LIPA J. J., 1966: *Blastocrithidia raabei* sp.n., a flagellate parasite of *Mesocercus marginatus* L. (*Hemiptera, Coreidae*). Acta Protozool., **4**: 19-28.
- LIPA J. J., 1966: Miscellaneous observations on protozoan infections of *Nepa cinerea* LINNAEUS including descriptions of two previously unknown species of microsporidiana, *Nosema bialoviesianae* sp. n. and *Thelohania nepae* sp.n. J. Invert. Pathol., **8**: 158-166.
- LIPA J. J., 1966: *Nosema leptocoridis* sp.n., microsporidian parasite of *Leptocoris trivittatus* (SAY) (*Hemiptera*). J. Invert. Pathol., **8**: 250-251.
- LIPA J. J., 1966: *Tribolium destructor* UYTT. as a new host for *Didymophyes minuta* (ISHII) WATSON (*Gregarinidae: Didymophyidae*). Zool. Zh., **14**: 1130-1133.
- LIPA J. J., 1967: *Pileocephalus astaurovi* n.sp. a gregarine parasite of *Baicalina spinosa* (MART.) (*Trichoptera*) from Baikal Lake. Acta Protozool., **5**: 89-91.
- LIPA J. J., 1967: *Nosema kozhovi* n. sp. a new microsporidian parasite of *Brandtia lata lata* (*Crustacea, Gammaridae*) of Baikal Lake. Acta Protozool., **5**: 93-96.
- LIPA J. J., 1967: Studies on gregarines (*Gregarinomorpha*) of arthropods in Poland. Acta Protozool., **5**: 97-221.
- LIPA J. J., SEMYANOV, V. P., 1967: Parazity kokcinellid (*Coleoptera, Coccinellidae*) Leningradskoy oblasti. Ent. Obozr., **46**: 75-80.
- LIPA J. J., 1968: *Herpetomonas chattoni* (PAILLOT) comb. nov., a flagellate parasite of adult moth of *Agrotis segetum* SCHIFF. (*Lepidoptera; Noctuidae*). Acta Protozool., **5**: 251-256.

- LIPA J. J., 1968: Observations on gregarines of *Gammaridae* (Crustacea) in the Baikal Lake. Acta Protozool., **5**: 257-268.
- LIPA J. J., 1968: *Nosema lepturae* sp. n., a new microsporidian parasite of *Leptura rubra* L. (Coleoptera, Cerambycidae). Acta Protozool., **5**: 269-272.
- LIPA J. J., 1968: *Nosema leptinotarsae* sp.n., a microsporidian parasite of the Colorado potato beetle (*Leptinotarsa decemlineata*) J. Invert. Pathol., **10**: 111-115.
- LIPA J. J., GERSHENSON S. M., GUDZ-GORBAN A. P., 1968: Electron microscopy, histopathology and pathogenicity of nuclear polyhedrosis virus of *Malacosoma neustria* L. Acta Microb. Polon., **17**: 191-202.
- LIPA J. J., 1968: *Nosema coccinellae* sp.n., a new microsporidian parasite of *Coccinella septempunctata*, *Hippodamia tredecimpunctata* and *Myrrha octodecimpunctata*. Acta Protozool., **5**: 369-374.
- LIPA J. J., 1968: On two microsporidians *Nosema whitei* WEISER from *Tribolium confusum* and *Nosema weiseri* sp.n. from *Rhizopertha dominica*. Acta Protozool., **5**: 375-380.
- LIPA J. J., 1968: Some observations on flagellate parasites of hemipterans *Corimelaena*, *Euschistus*, *Gerris*, *Leptocoris* and *Oncopeltus* in the United States. Acta Protozool., **6**: 59-67.
- LIPA J. J., 1968: *Stempellia scolyti* (WEISER) comb. nov. and *Nosema scolyti* sp. n. microsporidian parasites of four species of *Scolytus* (Coleoptera). Acta Protozool., **6**: 69-78.
- LIPA J. J., 1968: Gregarina, vydelenaya iz khlebnoj zhuzhelicy *Zabrus tenebrioides* GOEZE (Coleoptera, Carabidae). Trudy Vsesoyuz. Nauch.-Issledovat. Inst. Zashchity Rastenii, **31**: 340-343.
- LIPA J. J., 1968: Some observations on *Nosema heliothidis* LUTZ et SPLENDORE, a microsporidian parasite of *Heliothis zea* (BODDIE) (Lepidoptera, Noctuidae) Acta Protozool., **6**: 273-278.
- LIPA J. J., 1968: Histopathological studies on simultaneous infections caused by microsporidian and cytoplasmic and nuclear polyhedrosis viruses in *Heliothis zea* (BODDIE) (Lepidoptera, Noctuidae). Pol. Pismo Ent., **38**: 611-616.
- LIPA J. J., 1968: On gregarine parasites of *Coccinellidae* in California, USA. Acta Protozool., **6**: 263-272.
- LIPA J. J., 1968: *Plistophora geotrupina* sp.n., a microsporidian parasite of dung beetles *Geotrupes* spp. (Coleoptera, Scarabaeidae). Acta Protozool., **6**: 341-344.
- ISSI I., LIPA J. J., 1968: Report on identification of *Protozoa* pathogenic for insects in the Soviet Union (1961-1966), with descriptions of some new species. Acta Protozool., **6**: 281-290.
- ISSI I. V., LIPA J. J., 1968: *Gurleya sokolovii* sp.n., a new microsporidian parasite of water mite *Limnochara aquaticus* L. (Acarina: Hydracarina) and a note on gregarine infection. J. Invert. Pathol., **10**: 165-175.
- LIPA J. J., STACHURSKA, T., 1968: Gregarine parasites of *Polydesmus complanatus* L. – *Diplopoda*. Bull. Acad. Polon. Sci., CL. VI, **16**: 241-244.

- LIPA J. J., KOWALSKA T., SZCZEPAŃSKA K., 1969: Wyniki badań laboratoryjnych nad wrażliwością *Agrotis c-nigrum* L. (*Lepidoptera*, *Noctuidae*) na biopreparaty handlowe *Bacillus thuringiensis* BERLINER. Biul. Inst. Ochr. Roślin, **45**: 115-129.
- LIPA J. J., PRUSZYŃSKI S., BARTKOWSKI J., 1970: Zastosowanie biopreparatów w ochronie warzyw kapustnych. Biul. Inst. Ochr. Roślin, **47**: 347-354.
- LIPA J. J., PRUSZYŃSKI S., BARTKOWSKI J., 1970: Zastosowanie biopreparatów w ochronie warzyw kapustnych. [W:] Konferencja „Wpływ chemizacji na rozwój produkcji ogrodniczej oraz na jakość i wartość konsumpcyjną artykułów ogrodniczych”. Warszawa 23–29.IV.1970: 61-65.
- LIPA J. J., 1970: A cytoplasmic polyhedrosis virus of *Triphaena pronuba* L. (*Lepidoptera*, *Noctuidae*). Acta Microbiol. Polon., **2**: 237-242.
- LIPA J. J., 1970: Interaction of microsporidian *Plistophora noctuidae* and nuclear polyhedrosis virus *Borrelinavirus agrotidis* in *Agrotis segetum* (*Lepidoptera*, *Noctuidae*). Proc. 4 Intern. Coll. Insect Pathol. College Park. Aug. 25–28. 1970: 152-162.
- SMIRNOFF, W. A., LIPA J. J., 1970: *Herpetomonas swainei* sp.n., a new flagellate parasite of *Neodiprion swainei* (*Hymenoptera*: *Tenthredinidae*). J. Invert. Pathol., **16**: 183-195.
- LIPA J. J., SMIRNOFF, W. A., 1971: *Crithidia cimbexi* sp. n., a new flagellate parasite of *Cimbex americana* LEACH (*Hymenoptera*, *Tenthredinidae*). Bull. Acad. Polon., Ser. Sci. Biol., Cl. II. **19**: 269-274.
- LIPA J. J., WILAND E., 1971: Yeasts isolated from some noctuids and their pathogenicity to *Agrotis* spp. (*Noctuidae*: *Lepidoptera*). Acta Microbiol. Polonica, **4**: 89-95.
- LIPA J. J., ZIEMNICKA J., 1971: Studies on the granulosis virus of cutworms *Agrotis* spp. (*Lepidoptera*, *Noctuidae*). Acta Microbiol. Polonica, Ser. B. **3**: 155-162.
- LIPA J. J., ZIEMNICKA J., GUDZ-GORBAN A. P., 1971: Electron microscopy of nuclear polyhedrosis virus from *Agrotis segetum* SCHIFF. and *A. exclamationis* L. (*Lepidoptera*, *Noctuidae*). Acta Microbiol. Polonica, Ser. B, **3** (20): 55-61.
- LIPA J. J., 1971: Studies on interactions of various pathogens in one insect host (Cutworms). E21-ENT-17 FG-Po-194. Final Report May 1, 1966 to April 30, 1971: Instit. Plant Protect. Lab. Biol. Control. 138 ss.
- LIPA J. J., ZIEMNICKA J., LIPA I., 1971: Infekcyjność wirusa cytoplazmatycznej poliedrozy *Smithavirus agrotidis* LIPA dla ośmiu gatunków sówek (*Lepidoptera*, *Noctuidae*). Prace Nauk. Inst. Ochr. Roślin, **13** (1): 107-123.
- LIPA J. J., BARTKOWSKI J., 1972: A newly discovered poxlike virus disease of dung beetles, *Geotrupes silvaticus* (*Coleptera*: *Scarabaeidae*). J. Invert. Pathol., **20**: 218-219.
- LIPA J. J., WILAND E., 1972: Bacteria isolated from cutworms and their infectivity to *Agrotis* spp. (*Lepidoptera*, *Noctuidae*). Acta Microbiol. Polonica, Ser. B. **4**: 127-140.
- LIPA J. J., ZIEMNICKA J., 1972: Infekcyjność wirusa granulozy izolowanego z rolnicy zbożówki (*Agrotis segetum* SCHIFF.) dla siedmiu gatunków sówek (*Noctuidae*: *Lepidoptera*). Prace Nauk. Inst. Ochr. Roślin, **14** (1): 35-46.

- LIPA J. J., ZIEMNICKA J., LIPA I., 1972: Badania nad infekcyjnością wirusa nuklearnej poliedrozy *Borrelinavirus agrotidis* LIPA, ZIEMNICKA et GUDZ-GORBAN dla dziewięciu gatunków sówek (*Noctuidae*). Prace Nauk. Inst. Ochr. Roślin, **14** (1): 47-64.
- LIPA E., 1972: Issledovanie primenenija biopreparatov *B. thuringiensis* pri zascita owosej i fruktowych derezew v Polsce. Sovescanie SEV „Biologiceskie Metody dlja Borby s Vrednymi Nasekomymi Selskochozjastvennych Rastenij”. Bucharest 2–4.X.1973. 8 ss.
- LIPA J. J., 1973: Monitoring of the possible hazards of biological control agents during their operational use. WHO-Conference on the Safety of Biological Agents for Arthropod Control. Atlanta (USA) 16–19 April 1973: 1-12.
- LIPA J. J., ŚLIŻYŃSKI K., 1973: Wskazówki metodyczne i terminologia do wyznaczania średniej dawki śmiertelnej (LD_{50}) w patologii owadów i toksykologii. Prace Nauk. Inst. Ochr. Roślin, **15** (1): 59-83.
- ŚLIŻYŃSKI K., LIPA J. J., 1973: Wskazówki metodyczne do wyznaczania średniego czasu zamierania (LT_{50}) w patologii owadów i toksykologii. Prace Nauk. Inst. Ochr. Roślin, **15** (1): 85-98.
- LIPA J. J., ŚLIŻYŃSKI K., ZIEMNICKA J., BARTKOWSKI J., 1974: Synergism between virus and bacterial insecticides and microbial control of noctuids. Abstract Book: Third Intern. Congress of Pesticide Chemistry, Helsinki 3–9 July, 1974. 405 ss.
- SUJAK P., ZIEMNICKI K., ZIEMNICKA J., LIPA J. J., OBUCHOWICZ L., 1974: Wpływ wirusów nuklearnej poliedrozy na aktywność fosfataz u *Spodoptera exigua* (HUBNER) (*Lepidoptera: Noctuidae*). Streszczenia XII Zjazdu Polskiego Tow. Biochem., Warszawa, 4–7.IX.1974: 183-184.
- LIPA J. J., PRUSZYŃSKI S., BARTKOWSKI J., 1975: The parasites and survival of the lady bird beetles (*Coccinellidae*) during winter. Acta Parasitol. Polonica, **23**: 453-461.
- LIPA J. J., ŚLIŻYŃSKI K., ZIEMNICKA J., BARTKOWSKI J., 1975: Synergism between virus and bacterial insecticides and microbial control of Noctuidae. XIII Intern. Plant Protection Congress Moscow. Section V, Biological and Genetic Control: 129-137.
- ŚLIŻYŃSKI K., LIPA J. J., 1975: Infectivity of a new cytoplasmic polyhedrosis virus for *Dendrolimus pini* L. VIII Intern. Plant Protection Congress. Section V. Biological and Genetic Control, Moscow: 167-168.
- LIPA J. J., 1975: Ultrastruktura stadiów rozwojowych oraz spor mikrosporidiów a mechanizm zarażenia owadów żywicieli. Wiad. Parazytol., **21**: 856-864.
- LIPA J. J., ŚLIŻYŃSKI K., ZIEMNICKA J., BARTKOWSKI J., 1975: Interaction of *Bacillus thuringiensis* and nuclear polyhedrosis virus in *Spodoptera exigua*. [W:] F. COULSTON, F. KORTE (red.): „Pesticides — Enviromental Quality and Safety” . Suppl. vol. 3. Georg Thieme Publishers, Stuttgart: 668-671.
- ŚLIŻYŃSKI K., LIPA J. J., 1975: A cytoplasmic polyhedrosis virus of pine moth *Dendrolimus pini* L. (*Lepidoptera: Lasiocampidae*). Prace Nauk. Inst. Ochr. Roślin, **17** (2): 29-60.
- LIPA J. J., 1976: Protozoa as the regulators of pest insects populations. Wiad. Parazytol., **22**: 365-368.

- LIPA J. J., 1976: Laboratory experiments with microbial insecticide Bitoksybacillin on larvae of the Colorado potato beetle (*Leptinotarsa decemlineata* SAY). Bull. Acad. Polon. Sci., Ser. Sci. Biol. Cl. V., **24**: 505-508.
- LIPA J. J., 1976: Microorganisms in adults of several noctuid species (*Noctuidae: Lepidoptera*) caught in the light trap during 1973–1975. Bull. Acad. Polon. Sci., Ser. Sci. Biol. Cl. V., **24**: 783-787.
- LIPA J. J., 1976: Wyniki badań nad wykorzystaniem biopreparatów *Bacillus thuringiensis* w ochronie warzyw kapustnych w latach 1969–1974. Prace Nauk. Inst. Ochr. Roślin, **18** (2): 89-108.
- LIPA J. J., 1976: *Fungi* isolated from five noctuid species (*Noctuidae: Lepidoptera*). Prace Nauk. Inst. Ochr. Roślin, **18** (2): 25-48.
- LIPA J. J., BORUSIEWICZ-MADZIARA K., 1976: Microsporidians parasitizing the green tortrix (*Tortrix viridana* L.) in Poland and their role in the collapse of the tortrix outbreak in Puszcza Niepołomska during 1970–1974: Acta Protozool., **15**: 529-536.
- LIPA J. J., BORUSIEWICZ K., BAŁAZY S., 1976: Noxiousness of the rose fruit fly (*Rhagoletis alternata* MEIGEN) and infection of its puparia by a fungus *Scopulariopsis brevicaulis* (SACC.) Bainier. Bull. de L'Academie Polonaise Scien., **24**: 451-456.
- LIPA J. J., 1977: Masowy pojaw rolnic (*Agrotinae*) w Europie w latach 1975–1976 oraz badania nad patogenami w Polsce. Mat. XVII Sesji Nauk. Inst. Ochr. Roślin: 305-319.
- LIPA J. J., 1977: *Nosema porphyriniae* n.sp., a new microsporidian parasite of *Porphyrinia amasina* EVERSMAN (*Lepidoptera, Noctuidae*). Acta Protozool., **16**: 131-134.
- LIPA J. J., 1977: *Nosema pyrrhocoridis* n.sp., a new microsporidian parasite of red soldier bug (*Pyrrhocoris apterus* L.) (*Heteroptera, Pyrrhocoridae*). Acta Protozool., **16**: 135-140.
- LIPA J. J., 1977: Microsporidian infections of *Galleria mellonella* (L.) (*Lepidoptera, Galleriidae*) with the description of a new species *Nosema galleriae* n.sp. Acta Protozool., **16**: 141-149.
- LIPA J. J., 1977: *Thelohania ostriniae* n.sp., a new microsporidian parasite of the European corn borer *Ostrinia nubilalis* HBN. (*Lepidoptera, Pyralidae*). Acta Protozool., **16**: 151-155.
- LIPA J. J., 1977: Infection of *Notocellia udmanniana* L. (*Lepidoptera: Tortricidae*) by the microsporidian *Nosema carpocapsae* PAILLOT. Acta Protozool., **16**: 201-205.
- LIPA J. J., 1977: Electron microscope observations on the development of cytoplasmic polyhedrosis virus in *Scotogramma trifolii* ROTT. (*Lepidoptera, Noctuidae*). Bull. Acad. Polon. Sci., Ser. Sci. Biol. Cl. V., **25**: 155-158.
- LIPA J. J., BĄKOWSKI G., RYCHLEWSKA M., 1977: Skuteczność mikrobiologicznych insektycydów Bactospeine, Dipel, Selectzin i Thuricide w zwalczaniu znamionówki tarniówki (*Orgyia antiqua* L.) (*Lepidoptera, Lymantriidae*) na jabłoniach. Prace Nauk. Inst. Ochr. Roślin, **19**: 183-190.
- LIPA J. J., CARL K. P., VALENTINE E. W., 1977: *Blastocrithidia caliroae* sp. n., a flagellate parasite of *Caliroa cerasi* (L.) (*Hymenoptera: Tenthredinidae*) and notes on its epizootics in host field populations. Acta Protozool., **16**: 121-129.

- LIPA J. J., ŚLIŻYŃSKI K., ZIEMNICKA J., BARTKOWSKI J., 1977: Liczba gąsienic *Spodoptera exigua* HBN. używanych w doświadczeniach, a wartość LD_{50} *Bacillus thuringiensis* BERLINER. Prace Nauk. Inst. Ochr. Roślin, **19** (1): 241-248.
- LIPA J. J., 1977: Masowy pojaw rolnic (*Agrotinae*) w Europie w latach 1975–1976 oraz badania nad patogenami w Polsce. Mat. XVII Sesji Nauk. Inst. Ochr. Roślin, Poznań: 305-319.
- SUJAK P., ZIEMNICKI K., ZIEMNICKA J., LIPA J. J., OBUCHOWICZ L., 1978: Acid and alkaline phosphatasa activity in the fat body and midgut of the beet armyworm, *Spodoptera exigua* (*Lepidoptera: Noctuidae*), infected with nuclear polyhedrosis virus. J. Invert. Pathol., **1**: 4-9.
- LIPA J. J., 1979: *Nosema peridromae* sp.n., a new microsporidian parasite of the variegated cutworm *Peridroma saucia* (HBN.) (*Lepidoptera, Noctuidae*). Acta Protozool., **18**: 461-464.
- LIPA J. J., BĄKOWSKI G., 1979: Chemiczne i biologiczne zwalczanie czterech szkodników sadów: piędzika przedzimka (*Cheimatobia brumata* L.), brudnicy nieparki (*Lymantria dispar* L.), kuprówki rudnicy (*Euproctis chrysochroa* L.) i znamionówki tarniówki (*Orgyia antiqua* L.). Roczn. Nauk Roln., Seria E, **9** (2): 159-168.
- LIPA J. J., ISSI I. V., 1979: Histological observations on transovarial transmission of *Nosema heliothidis* L. et S. (*Microsporidia*) in *Laphygma exigua* HBN. (*Lepidoptera, Noctuidae*). Acta Protozool., **18**: 497-500.
- LIPA J. J., SIMCHUK P., 1979: *Chrysomela menthastris* SUFFR. as a host for *Gregarina munieri* (SCHNEIDER) and *Gregarina crenata* (BHATIA et SETNA). Bull. Acad. Polon. Sci., Ser. Sci. Biol. Cl. V, **27** (2): 105-108.
- LIPA J. J., 1980: *Plistophora syleptae* n.sp., a new microsporidian parasite of *Sylepta ruralis* SCOP. (*Lepidoptera, Pyralidae*). Bull. Acad. Polon. Sci., Ser. Sci. Biol., Cl. V, **28**: 459-462.
- LIPA J. J., ZIEMNICKA J., BARTKOWSKI J., 1980: Załamanie się gradacji kuprówki rudnicy w południowo-zachodniej Polsce wskutek epizoocji grzyba *Entomophthora aulicae* (REICH.). Ochrona Roślin, **1**: 14-17.
- LIPA J. J., RAKUSA-SUSZCZEWSKI S., 1980: An amphipod *Paramoera walkerii* STEBBING (*Crustacea, Amphipoda*) as a new host of eugregarine *Rotundula gammari* (DIESING). Pol. Arch. Hydrobiol., **27** (2): 313-315.
- BAŁAZY S., LIPA J. J., NOWACKA W., 1980: An epizootic caused by the fungus *Zoophthora radicans* (BREFELD) BATKO in an insectary rearing of *Aphrodes bicinctus* SCHRANK (*Homoptera, Cicadoidea*). Bull. Ac. Pol. Biol., **28**: 121-124.
- ZIEMNICKA J., LIPA J. J., ZIEMNICKI K., OBUCHOWICZ L., 1980: Ultrastructure of polyhedra and virions of Baculovirus from *Heliothis zea* (BODDIE) (*Lepidoptera: Noctuidae*). Acta Med. Pol., **21** (4): 421-422.
- LIPA J. J., 1981: *Plistophora legeri* (PAILLOT) comb. nov. (*Microsporidia*) as parasite of *Lobesia botrana* DEN. et SCHIFF. (*Lepidoptera, Tortricidae*). Bull. Acad. Pol. Sci., Ser. Sci. Biol. Cl. V, **29**: 305-310.

- LIPA J. J., BARTKOWSKI J., 1981: Light and electron microscope study of *Amblyospora (The-lohania) californica* (KELLEN et LIPA) (*Microsporidia*) in larvae of *Culex tarsalis* COQ. (*Culicidae*). *Acta Protozool.*, **20**: 209-213.
- LIPA J. J., 1982: Epizootics observed in laboratory rearing and in field population of *Lobesia botrana* DEN. et SCHIFF. (*Lepidoptera, Tortricidae*) caused by *Plistophora legeri* (PAILLOT) (*Microsporida*). *Bull. Acad. Pol. Sci, Ser. Sci Biol. Cl.V*, **29**: 311-316.
- LIPA J. J., 1982: *Nosema euzeti* sp. n. and *Gregarina euzeti* sp. n., two new protozoan parasites of a mite *Euzetes seminulum* (O. F. MULLER) (*Acarina, Oribatei*). *Acta Protozool.*, **21**: 121-126.
- LIPA J. J., 1982: Ameba (*Malamoeba locustae* KING et TAYLOR) i gregaryna (*Gregarina garnhami* CANNING) pasożyty szarańczy pustynnej (*Schistocerca gregaria* L.) w Ogrodzie Zoologicznym w Poznaniu. *Wiad. Parazytol.*, **28**: 489-492.
- LIPA J. J., ZIEMNICKA J., 1982: Zараżenie naturalnych populacji owocówki jabłkowieczki (*Carpocapsa pomonella* L.) przez wirus granulozy i mikrosporydia w Polsce w 1981 r. *Prace Inst. Sadownictwa i Kwaciarnictwa, Seria C, Biul. Inf. Nr 2 (79)*: 19-21.
- LIPA J. J., AMARGIER A., VAGO C., 1983: Histopathology of a microsporidian infection caused by *Plistophora legeri* (PAILLOT) in *Lobesia botrana* DEN. et SCHIFF. (*Lepidoptera, Tortricidae*). *Acta Protozool.*, **22**: 261-266.
- BADOWSKA-CZUBIK T., ZIEMNICKA J., LIPA J. J., SUSKI Z., 1983: Survival of the codling moth *Laspeyresia pomonella* L. reared on artificial diet with chemicals added to control a microsporidian *Nosema carpocapsae* PAILLOT. 10th Intern. Congr. Plant Prot. 1983: 784.
- LIPA J. J., MARTIGNONI M. E., 1984: *Leidyana phryganidia* and *Leidyana berkeleyi*: two new species of gregarines from *Phryganidia californica*. *J. Invert. Pathol.*, **43**: 69-76.
- LIPA J. J., ZIEMNICKA J., 1984: Mikrosporidyozy i wirus granuleza v estestvennykh populyatsyakh jablonnoy plodozhorki (*Carpocapsa pomonella* L.) v Polshe v 1981–1982. [W:] *Sbornik dokladov simpozyuma po teme KNTS–12.V. „Izuchenye entomopatogennykh mikroorganizmov, razrabotka tekhnologii proyzvodstva i primeneniya”*. Poznań – Ryto: 101-106
- BADOWSKA-CZUBIK T., ZIEMNICKA J., LIPA J. J., SUSKI Z. W., 1984: Wpływ fungicydów Benlate i Bavistin oraz antybiotyku Fumagillin na występowanie *Nosema carpocapsae* PAILLOT (*Protozoa, Microsporida*) w hodowli owocówki jabłkowieczki (*Laspeyresia pomonella* L.). *Prace Nauk. Inst. Ochr. Roślin*, **26** (1): 189-196.
- BADOWSKA-CZUBIK T., ZIEMNICKA J., LIPA J. J., 1984: Dalsze badania nad skutecznością antybiotyku Fumagillin w zwalczaniu *Nosema carpocapsae* PAILLOT (*Protozoa, Microsporida*) w dwóch hodowlach owocówki jabłkowieczki (*Laspeyresia pomonella* L.). *Prace Nauk. Inst. Ochr. Roślin*, **26** (1): 197-205.
- LIPA J. J., WOHLGEMUTH R., 1986: A new neogregarine infection of *Prostephanus truncatus* (HORN) (*Coleoptera, Bostrychidae*) caused by *Mattesia* sp. (*Ophryocystinae, Neogregarini-da*). *Acta Protozool.*, **25**: 219-222.

- LIPA, J. J., DESEO K. V., 1987: Occurrence of protozoan infections in *Calliptamus italicus* L. (*Orthoptera: Acrididae*), *Lobesia botrana* SCHIFF. (*Lepidoptera: Tortricidae*) and *Carpocapsa pomonella* L. (*Lepidoptera, Tortricidae*) in Italy. *Prace Nauk. Inst. Ochr. Roślin*, **29** (2): 43-46.
- LIPA J. J., TRIGGIANI O., 1987: Infection of *Leptomonas pyrrocoris* ZOTTA (*Trypanosomatida*) in the gut and in hemolymph of *Pyrrocoris apterus* L. (*Hemiptera*). *Prace Nauk. Inst. Ochr. Roślin*, **29** (2): 37-41.
- GŁOWACKA B., ZIEMNICKA J., LIPA J. J., CHŁODNY J., 1987: Laboratoryjna i terenowa ocena skuteczności biopreparatu Virox w zwalczaniu borecznika rudego (*Neodiprion sertifer* GEOFFR.) (*Hymenoptera: Diprionidae*). *Prace Nauk. Inst. Ochr. Roślin*, **28** (1/2): 399-407.
- LIPA J. J., JAROSZ J., 1988: Sensitivity of *Bacillus thuringiensis* var. *kurstaki* to antibiotics and other bactericidal compounds. *Prace Nauk. Inst. Ochr. Roślin*, **30** (1/2): 38-43.
- LIPA J. J., TRIGGIANI O., 1988: *Crithidia bombi* sp.n., a flagellated parasite of a Bumble-bee *Bombus terrestris* L. (*Hymenoptera, Apidae*). *Acta Protozool.*, **27** (3/4): 287-290.
- LIPA J. J., ZIEMNICKA J., GAZECKA B., KORYTEK L., 1988: A newly recorded spiroplasma infection in *Stilpnotia salicis* L. (*Lepidoptera, Lymantriidae*). *Prace Nauk. Inst. Ochr. Roślin*, **30** (1/2): 15-19.
- LIPA J. J., JAROSZ J., 1988: The joint application of garlic (Albarep) and bacterial (Bacilan) plant protection products. I. Inhibitory and bactericidal action of allicin on *Bacillus thuringiensis* var. *kurstaki*. *Prace Nauk. Inst. Ochr. Roślin*, **30** (1/2): 21-32.
- LIPA J. J., JAROSZ J., 1988: Sensitivity of *Bacillus thuringiensis* var. *kurstaki* to antibiotics and other bactericidal compounds. *Prace Nauk. Inst. Ochr. Roślin*, **30** (1/2): 38-43.
- LIPA J. J., JAROSZ J., 1988: Inhibitory and bactericidal action of garlic preparations on *Pseudomonas lachrymans* – an etiological agent of angular spot of cucumber – and on *P. fluorescens* and *P. aeruginosa*. *Prace Nauk. Inst. Ochr. Roślin*, **30** (1/2): 7-14.
- JAROSZ J., LIPA J. J., 1988: Comparative sensitivity of *Pseudomonas lachrymans* (SM. et B.) CARSONER, *P. fluorescens* MIGULA and *P. aeruginosa* (SCHROETER) MIGULA to some antibiotics and other bactericidal compounds. *Prace Nauk. Inst. Ochr. Roślin*, **30** (1): 33-37.
- JAROSZ J., LIPA J. J., 1988: Bacteriostatic and bactericidal activity of garlic preparations against six species of phytopathogenic bacteria of the genera *Agrobacterium*, *Erwinia*, *Pseudomonas*, and *Xanthomonas*. *Roczn. Nauk Roln., Seria E*, **16** (2): 191-199.
- LIPA J. J., TRIGGIANI O., 1989: *Gregarina nymphaeae* sp.n., a new eugregarine parasite of *Galerucella nymphaeae* L. (*Coleoptera: Chrysomelidae*). *Acta Protozool.*, **28**: 41-47.
- LIPA J. J., KOROL I. T., SOKOLCZYK A., BARTKOWSKI J., DEGA B., RATAJCZYK G., 1989: Biotoksybacillin i Boverin w zwalczaniu stonki ziemniaczanej (*Leptinotarsa decemlineata* SAY). *Mat. XXIX Sesji Nauk. Inst. Ochr. Roślin, Część I*: 35-43.
- TRIGGIANI O., LIPA J. J., 1989: Pathogens occurring in a population of *Tortrix viridana* L. (*Tortricidae*) in Southern Italy. *Entomologica*, **24**: 139-143.

- ZIEMNICKA J., LIPA J. J., 1989: Occurrence of pathogenic microorganisms in populations of the codling moth (*Carpocapsa pomonella* L.) in Poland and the GDR. Tag. Ber., Akad. Landwirtschaft. Wiss. DDR, Berlin, 278: 205-210.
- ZIEMNICKA J., KONOPACKA W., LIPA J. J., KOROL I. T., KOZŁOWSKI J., 1989: Infekcyjność Virin-Gjap dla polskiej populacji owocówki jabłkówekczki (*Carpocapsa pomonella* L.). Mat. XXIX Sesji Nauk. Inst. Ochr. Roślin, Część 2: 39-43.
- LIPA J. J., 1989: Pathogens of Sitona weevils. IOBC/WPRS Bulletin, **12** (4): 47.
- LIPA J. J., 1989: Spiroplasmas – a new group of insect pathogens. [W:] Biopesticides, Theory and Practice, September 25–28, 1989, Czechoslovakia, Abstracts: 33.
- LIPA J. J., ROBERT P., 1990: Pathogens of stored product insects in France. [W:] Proceedings 5th Intern. Working Conf. on Stored-Product Protection, Bordeaux, France, Sept. 9–14, 1990. vol. 2. 1275 ss.
- BALA P., KAUR D., LIPA J. J., BHAGAT R. C., 1990: *Gregarina alphitobii* sp.n. and *Mattesia alphitobii* sp.n., parasitizing *Alphitobius diaperinus* PANZ. (*Tenebrionidae*, *Coleoptera*). Acta Protozool., **29** (3): 245-256.
- KOROL I. T., ROMANOVEC Z. A., LIPA J. J., 1990: Effektivnost Novodora i Bitoksybacillina v borbe s koloradskim zhukom v Polshie i Belorussi. [W:] URAKOV N. N. (red.): II Simpozium Stran-chlenov SEV po Mikrobnym Pestitsidam (15–19 oktyabrya 1990, Protivno, SSSR). Tezisy Dokladov. Moskva: 55.
- LIPA J. J., JAROSZ J., 1990: Fungistatic and fungicidal activity of Albarep and garlic juice against phytopathogenic fungi. Roczn. Nauk Roln., Seria E, **20** (1/2): 53-59.
- LIPA J. J., 1991: Spiroplazmoz koloradskiego zhuka. Zashchita Rastenij, 4: 49.
- LIPA J. J., 1991: Microbial pesticides and their use in the EPRS-IOBC Region (Eastern Europe). IOBC/WPRS Bulletin, **14** (1): 23-32.
- LIPA J. J., 1991: Spiroplasmas – a neglected group of insect pathogens. IOBC/WPRS Bulletin OILB/SROP, **14** (7): 9-12.
- LIPA J. J., TRIGGIANI O., 1991: *Menzbieria adela* sp.n. (*Neogregarinida*) and *Nosema adela* sp.n. (*Microsporidia*), two new protozoan parasites of *Adela reamurella* L. (*Lepidoptera*, *Incurvariidae*) in Italy. Roczn. Nauk Roln. Seria E, **21** (1/2): 79-82.
- LIPA J. J., HOKKANEN H. M. T., 1991: A haplosporidian *Haplosporidium meligethi* sp.n., and a microsporidian *Nosema meligethi* I. et R., two protozoan parasites from *Meligethes aeneus* F. (*Coleoptera*: *Nitidulidae*). Acta Protozool., **30**: 217-222.
- LIPA J. J., GOLEMANSKI V. G., DUHLINSKA D. D., 1991: Some observations on protozoan infections of insects and gammarids in Bulgaria. Acta Zool. Bulg., **42**: 44-49.
- GOLEMANSKI V., LIPA J. J., 1991: Gregarines (*Apicomplexa*: *Eugregarinida*) from cave and terrestrial arthropods in Bulgaria. Acta Protozool., **30**: 201-208.
- HOKKANEN H. M. T., LIPA J. J., 1991: Ecology of *Nosema meligethi* (*Microsporida*) as a parasite of *Meligethes aeneus* (Col., *Nitidulidae*). IOBC/WPRS Bulletin OILB/SROP, **14** (7): 90-95.

- TOMALAK M., LIPA J. J., 1991: Factors affecting entomophilic activity of *Neoplectana felitiae* in mushroom compost. Entomol. Exp. Appl., **59**: 105-110.
- LIPA J. J., 1992: Integrated pest-management approaches in orchard, cereal and potato protection in Poland. Bulletin OEPP/EPPO Bulletin, **22**: 537-543.
- LIPA J. J., HOKKANEN H. M. T., 1992: *Nosema meligethi* I. & R. (*Microsporidia*) in populations of *Meligethes* spp. in Europe. Biocontrol. Sci. Technol., **2**: 119-125.
- LIPA J. J., HOKKANEN H. M. T., 1992: Safety of *Nosema meligethi* I. and R. (*Microsporida*) to *Apis mellifera* L. and *Coccinella septempunctata* L. J. Invertebr. Pathol., **60**: 310-311.
- LIPA J. J., TRIGGIANI O., 1992: A newly recorded neogregarine (*Protozoa, Apicomplexa*), parasite in honey bee (*Apis mellifera*) and bumble bees (*Bombus* spp). Apidologie, **23**: 533-536.
- LIPA J. J., SANTIAGO-ALVAREZ C., VARGAS-OSUNA E., ALDEBIS H. K., CABALLERO P., HERNANDEZ-CRESPO P., 1993: Microorganisms, nematodes and parasitoids of *Ocnogyna baetica* (RAMBUR) (*Lep., Arctiidae*) in Southern Spain with potential use in biological control. Biocontrol Sci. Technol., **3**: 347-353.
- LIPA J. J., ALDEBIS H. K., VARGAS-OSUNA E., CABALLERO P., SANTIAGO-ALVAREZ S., 1993: Light and electron microscopy of newly discovered Entomopoxvirus B of *Ocnogyna baetica* (RAMBUR) (*Lepidoptera: Arctiidae*) in Spain. J. Invertebr. Pathol., **62**: 262-267.
- VARGAS-OSUNA E., ALDEBIS H. K., CABALLERO P., LIPA J. J., SANTIAGO-ALVAREZ C., 1994: A newly described Baculovirus (subgroup B) from *Ocnogyna baetica* (RAMBUR) (*Lepidoptera: Arctiidae*) in Southern Spain. J. Invertebr. Pathol., **63**: 31-36.
- LIPA J. J., ALDEBIS H. K., VARGAS-OSUNA E., CABALLERO P., SANTIAGO-ALVAREZ C., HERNANDEZ-CRESPO P., 1994: Occurrence, biological activity, and host range of Entomopoxvirus B from *Ocnogyna baetica* (*Lepidoptera: Arctiidae*) in Southern Spain. J. Invertebr. Pathol., **63**: 130-134.
- LIPA J. J., HERNANDEZ-CRESPO P., GONZALEZ-REYES J. A., SANTIAGO-ALVAREZ C., 1994: A newly recorded Entomopoxvirus B in *Anacridium aegyptium* (*Orthoptera: Acrididae*). Biocontrol Sci. Technol., **4**: 343-345.
- LIPA J. J., EILENBERG J., BRESCIANI J., FRANDSEN F., 1994: A mermithid parasite in *Ixodes ricinus* L. (*Acarina: Ixodidae*). VIth International Colloquium on Invertebrate Pathology and Microbial Control. Abstracts. Montpellier, France 28 August – 3 September, 1994; Vol. 2: 284-285.
- HOKKANEN H. M. T., LIPA J. J., 1995: Occurrence and dynamics of *Nosema meligethi* (*Microsporida*) in populations of *Meligethes aeneus* (*Coleoptera, Nitidulidae*) in Finland. Entomologica Fennica, **6** (1): 11-18.
- LIPA J. J., 1995: Safety of parasitic protozoans *Nosema* sp. and *Mattesia* sp. for the predatory beetle *Teretriusoma nigrescens* used in biological control of *Prostephanus truncatus* (*Coleoptera, Bostrychidae*). Abstracts: XIII International Plant Protection Congress, The Hague – The Netherlands 2-7 July 1995. European J. of Plant Pathol., No. 139: 00-00.

- MACFARLANE R.P., LIPA J. J., LIU H. J., 1995: Bumble bee pathogens and internal enemies. *Bee World*, **76**: 130-148.
- LIPA J. J., HERNANDEZ-CRESPO P., SANTIAGO-ALVAREZ C., 1996: Gregarines (*Eugregarinorida: Apicomplexa*) in natural populations of *Dociostaurus maroccanus*, *Calliptamus italicus* and other *Orthoptera*. *Acta Protozool.*, **35**: 49-59.
- LIPA J. J., TRIGGIANI O., 1996: *Apicystis* gen. nov. and *Apicystis bombi* (LIU, MACFARLANE & PENGELLY) comb. nov. (*Protozoa: Neogregarinida*), a cosmopolitan parasite of *Apis* and *Bombus* (*Hymenoptera: Apidae*). *Apidologie*, **27**: 29-34.
- LIPA J. J., ZIEMNICKA J., 1996: Spiroplasma and microsporidian infections in populations of *Leucoma salicis* L. (*Lepidoptera: Lymantriidae*) in Poland. Proceedings of the International Conference „Integrated Management of Forest Lymantriidae”, March 27–29, Warszawa – Sękocin: 123-126.
- KONAI M., HACKETT K. J., WILLIAMSON D. L., LIPA J. J., POLLACK J. D., GASPARICH G. E., CLARK E. A., VACEK D., WHITCOMB R. F., 1996: Improved cultivation systems for isolation of the Colorado potato beetle spiroplasma. *Appl. Environ. Microbiol.*, **62**: 3453-3458.
- LIPA J. J., EILENBERG J., BRESCIANI J., FRANSEN F., 1997: Some observations on a newly recorded mermithid parasite of *Ixodes ricinus* L. (*Acarina, Ixodidae*). *Acta Parasitol.*, **42** (2): 109-114.
- HACKETT K. J., LIPA J. J., GASPARICH G. E., LYNN D. E., KONAI M., CAMP M., WHITCOMB R. F., 1997: The spiroplasma motility inhibition test, a new method for determining intraspecific variation among Colorado potato beetle spiroplasma. *Int. J. Syst. Bacteriol.*, **47**: 33-37.
- LIPA J. J., BARRANCO P., CABELLO T., CABALLERO P., 1997: Protozoos patogenos de especies de *Orthoptera* en Espana. Resumenes – VI Jornadas Cientificas de Sociedad Espanola de Entomologia Aplicada, Lleida, 17–21.XI.1997: 122.
- LIPA J. J., 1997: *Nosema steinhausi* WEISER (*Microsporida*) as a parasite of grain mite *Acarus siro* L. (*Acarina, Acaridae*) in Mexico. *Bull. Polish Acad. Sci. Biological Sciences*, **45**: 7-9.
- GOLEMANSKY V. G., LIPA J. J., PILARSKA D. K., TODOROV M. T., 1998: Unicellular parasites (*Protozoa: Eugregarinida, Microsporida & Trychostomatida*) of the Orthopterous insects (*Insecta: Orthoptera*) in Bulgaria. *Acta Zool. Bulg.*, **50** (1): 123-135.
- SOSNOWSKA D., LIPA J. J., 1999: Novodor, Mycotrol i Edovum putleri w zwalczaniu stonki ziemniaczanej (*Leptinotarsa decemlineata*). Materiały konferencji „Ochrona Ziemia-ka”. IHAR Oddział Bonin, Kołobrzeg 23–24.III.1999: 123-124.
- LIPA J. J., BARTKOWSKI J., 1999: Toxicity of Bitoksybacillin and Exotoxin MKS-105 to the Colorado potato beetle (*Leptinotarsa decemlineata* SAY). *Annals of Agricultural Sciences – Series E – Plant Protection*, **28** (1/2): 101-104.
- MARTIN P. W. A., SCHROEDER R. F. W., POPRAWSKI T. J., LIPA J. J., HAUSVATER E., RASOCHA V., 2000: Temperature effects on the susceptibility of the Colorado potato beetle (*Coleoptera: Chrysomelidae*) to *Beauveria bassiana* (BALSAMO) VUILLEMIN in Poland, the Czech Republic and the United States. *J. Entomol. Sci.*, **35**: 251-258.

II. Prace z zakresu entomologii i biologicznego zwalczania szkodników i chwastów (52 poz.)

- LIPA J. J., RUSZKOWSKI A., 1957: Obserwacje nad zmianami śmiertelności *Aporia crataegi* L. Ekol. Polska, Seria B, **3**: 231-237.
- WOJNAROWSKA P., LIPA J. J., 1957: Drugie w Polsce stanowisko *Stephanitis piri* (FABR.) (*Hemiptera – Tingidae*). Wszechświat, nr 10: 290.
- LIPOWA I., LIPA J. J., 1957: Stanowisko *Pyrrhocoris apterus* L. na Czarciej Wyspie na Jeziorze Śniardwy. Wszechświat, nr 12: 354-355.
- LIPA J. J., RUSZKOWSKI A., 1957: Badania nad zmianami śmiertelności *Aporia crataegi* L. w kolejnych latach masowego pojawu (1952–1957) w Polsce. Zeit. Pflanzenkrankh. Pflanzenschutz, **64**: 568-572.
- WOJNAROWSKA P., LIPA J. J., 1957: Nowy szkodnik drzew owocowych. Przegląd Ogrodniczy, nr 5: 11-12.
- LIPA J. J., 1958: Biologiczeskij metod borby s bojarysznicoj i złatoguzkoj. Zaszczita Rastienij ot Wreditielej i Bolezniej, nr 4: 48-49.
- LIPA J. J., 1958: Z badań nad gąsienicami *Aporia crataegi* L. porażonymi przez *Braconidae*. Ekol. Polska, Seria B, **4**: 167-172.
- LIPOWA I., LIPA J. J., 1958: Obserwacje nad odżywianiem się kowala bezskrzydłego (*Pyrrhocoris apterus* L.) i jego roślinami żywicielskimi. Biul. Inst. Ochr. Roślin, **2**: 199-206.
- LIPOWA I., LIPA J. J., 1958: Obserwacje nad kowalem bezskrzydłym (*Pyrrhocoris apterus* L.) Ekol. Polska, Seria B, **4**: 45.
- LIPA J. J., 1958: Die Fauna der Winterester von *Aporia crataegi* L. Zeit. Pflanzenkrankh. Pflanzenschutz, **65**: 591-594.
- LIPA J. J., 1958: Some observations upon the fauna of the winter nests of *Euproctis chrysorrhoea* (*Lepidoptera*). Entomol. News, **69**: 140.
- LIPA J. J., 1958: Effect on earthworm and *Diptera* populations of BHC dust applied to soil. Nature, 181: 863.
- LIPA J. J., 1958: Wljanje GHCG na poczwiennuju faunu. Agrobiologia, **6**: 135-136.
- LIPA J. J., 1961: Biologiczna metoda prognozowania tzn. na podstawie zdrowotności szkodników i liczebności ich wrogów naturalnych. [W:] Instrukcja dla Służby Prognoz i Sygnalizacji na rok 1962. IOR, Poznań: 65-66.
- LIPA J. J., 1962: Badania nad nowym szkodnikiem drzew owocowych w Polsce – prześwielnik gruszowy (*Stephanitis piri* FABR.) (*Heteroptera, Tingidae*). Biul. Inst. Ochr. Roślin, **16**: 141-144.
- LIPA J. J., 1965: Wstępne badania do integracji zwalczania szkodników buraków. Biul. Inst. Ochr. Roślin, **31**: 395-407.
- CHMIELEWSKI W., LIPA J. J., 1967: Biological and ecological studies on *Caloglyphus* mite (*Acarina: Acaridae*) associated with *Scarabaeidae*. Acta Parasitol. Pol., **14**: 179-190.

- LIPA J. J., PRUSZYŃSKI S., WEGOREK W., 1967: Wyniki wstępnych badań nad aklimatyzacją *Phytoseiulus persimilis* ATHIAS-HENRIOT przeciw przędziorkom w Polsce. Biul. Inst. Ochr. Roślin, **36**: 87-92.
- GŁOGOWSKI K., LIPA J. J., 1967: Gnatarz rzepakowiec jako szkodnik kapusty. Ochrona Roślin, nr 11: 12-13.
- LIPA J. J., 1969: Badania nad *Arma custos* (FABR.) (Hemiptera, Pentatomidae). Prace Nauk. Inst. Ochr. Roślin, **11** (1): 97-114.
- LIPA J. J., BAŁAZY S., 1969: Z badań nad fauną chrząszczy z rodziny biegaczowatych (Carabidae) Wielkopolskiego Parku Narodowego. Parki Narodowe – Biul. Inform., **5** (1): 6-7.
- LIPA J. J., 1970: The integrated control of glasshouse pests in Poland. [W:] Proceed. of the Conf. on Integrated Control in Glasshouses. Naaldwijk 28–30.IX.1970: 63-69.
- PRUSZYŃSKI S., LIPA J. J., WĘGOREK W., 1970: Praktyczne możliwości zastosowania *Phytoseiulus persimilis* A. H. w ochronie upraw szklarniowych przed przędziorkami. Biul. Inst. Ochr. Roślin, **47**: 337-346.
- PRUSZYŃSKI S., LIPA J. J., 1970: Obserwacje nad cyklem rozwojowym i specjalizacją pokarmową biedronki dwukropki – *Adalia bipunctata* L. (Coleoptera, Coccinellidae). Prace Nauk. Inst. Ochr. Roślin, **12** (2): 99-119.
- PRUSZYŃSKI S., LIPA J. J., 1971: The occurrence of predatory *Coccinellidae* on alfalfa crops. Ekol. Polska, **19**: 365-386.
- LIPA J. J., ZWOLIŃSKA-ŚNIATAŁOWA Z., BARTKOWSKI J., 1971: Wpływ witaminy E na gonady stonki ziemniaczanej (*Leptinotarsa decemlineata* SAY). Prace Nauk. Inst. Ochr. Roślin, **13** (2): 217-240.
- LIPA J. J., WIKLENDT M., 1971: Wpływ okresu przechowywania w niskiej temperaturze na żywotność jaj i poczwerek rolnicy panewki (*Agrotis c-nigrum* L.) (Lepidoptera: Noctuidae). Prace Nauk. Inst. Ochr. Roślin, **13** (1): 163-168.
- PRUSZYŃSKI S., BARTKOWSKI J., LIPA J. J., 1972: Biologiczne zwalczanie przędziorków na ogórkach szklarniowych przy pomocy drapieżnego roztocza *Phytoseiulus persimilis* A.-H. Biul. Inst. Ochr. Roślin, **52**: 367-378.
- LIPA J. J., PRUSZYŃSKI S., BARTKOWSKI J., 1975: The parasites and survival of the lady bird beetles (*Coccinellidae*) during winter. Acta Parasitol. Polonica, **23**: 453-461.
- LIPA J. J., 1976: Fungi isolated from five noctuid species (Noctuidae: Lepidoptera). Prace Nauk. Inst. Ochr. Roślin, **18** (2): 25-48.
- LIPA J. J., CHMIELEWSKI W., 1976: Effect of insect growth regulator Dimilin W.P. 25 on development of *Tyrophagus putrescentiae* (SCHRANK) (Acarina: Acaridae). Bull. Acad. Polon. Sci., Ser. Sci Biol. Cl V, **24**: 381-384.
- LIPA J. J., 1976: A new record of *Aceria drabae* (NAL.) (Eriophyiidae, Acarina) on a weed *Cardaria draba* L. (Cruciferae) in Poland. Bull. Acad. Polon. Sci., Ser. Sci Biol. Cl. V, **24**: 457-459.

- LIPA J. J., 1976: Laboratory experiments with Dimilin W.P. 25 against larvae of *Agrotis segetum* SCHIFF. and *Mamestra brassicae* L. (*Lepidoptera*, *Noctuidae*). Bull. Acad. Polon. Scien., Ser. Sci. Biol. Cl. V, **24**: 509-515.
- LIPA J. J., 1976: Gatunki stawonogów (*Arthropoda*) introdukowane do Polski w latach 1959–1974 przez Instytut Ochrony Roślin celem biologicznego zwalczania szkodników. Prace Nauk. Inst. Ochr. Roślin, **18** (2): 157-166.
- LIPA J. J., CHMIELEWSKI W., 1977: Pasożytniczy roztocz *Pyemotes scolyti* OUD. (*Acarina*, *Pyemotidae*) na ogłodku – *Scolytus pygmaeus* FABR. (*Coleoptera*, *Scolytidae*). Pol. Pismo Ent., **47**: 345-349.
- LIPA J. J., 1978: Wstępne badania nad szpecielem *Aceria drabae* NAL. (*Acarina*, *Eriophyidae*) i jego przydatnością w biologicznym zwalczaniu chwastu *Cardaria draba* L. (*Cruciferae*). Prace Nauk. Inst. Ochr. Roślin, **20** (1): 139-155.
- LIPA J. J., PRUSZYŃSKI S., 1980: Toxicity of two insect growth regulators Dimilin W.P. 25 and Enstar 5E for *Phytoseiulus persimilis* A.-H. Bull. Acad. Polon. Sci., Ser. Sci. Biol., Cl. V, **27**: 1037-1040.
- LIPA J. J., 1983: Usefulness of *Aceria drabae* in biological control of hoary cress. 10th Intern. Congr. Plant Prot. 1983: 773.
- BAŁAZY S., LIPA J. J., 1984: Skład gatunkowy i sezonowe zmiany w liczebności biegaczowatych (*Coleoptera*, *Carabidae*) w leśnych biotopach Wielkopolskiego Parku Narodowego. Bad. Fizj. Pol. Zach., C, Zool., **34**:45-53.
- LIPA J. J., SOSNOWSKA D., DOMAGAŁA T., 1985: Owady występujące w magazynach kazeiny. Prace Nauk. Inst. Ochr. Roślin, **27** (1): 125-130.
- LIPA J. J., 1988: Wpływ światła księżyca na aktywność lotu sówek (*Noctuidae*). Wiad. Entomol., **8** (1-2): 7-11.
- LIPA J. J., SOSNOWSKA D., 1988: Owady występujące w magazynach surowca wosku pszczelego. Prace Nauk. Inst. Ochr. Roślin, **30** (1/2): 105-112.
- LIPA J. J., 1993: Hyperparasitism as a modifying factor in host-parasite relationships: theoretical and practical aspects. Wiad. Parazytol., **39**: 318-319.
- CABALLERO P., ALAMO S., VARGAS-OSUNA E., SANTIAGO-ALVAREZ C., LIPA J. J., 1993: Biology of *Cotesia* (= *Apanteles*) *telengai* (*Hymenoptera*: *Braconidae*) on its natural host *Agrotis segetum* (*Lepidoptera*: *Noctuidae*). Biocontrol Sci. Techn., **3**: 481-489.
- LIPA J. J., SANTIAGO-ALVAREZ C., PAPP J., ALDEBIS H. K., VARGAS-OSUNA E., CABALLERO P., 1993: *Ocnogyna baetica* (RAMBUR) (*Lepidoptera*: *Arctiidae*) as winter host for *Cotesia plutellae* (KURDJUMOV) and *Glyptapanteles compressiventris* (MUESBECK) (*Hymenoptera*: *Braconidae*) in Spain. Ann. Ent. Soc. France, **29**: 435-437.
- LIPA J. J., VARGAS-OSUNA E., O'HARA J. E., WOOD D. M., TSCHORSNIG H. P., SANTIAGO-ALVAREZ C., ALDEBIS H. K., HERNANDEZ-CRESPO P., CABALLERO P., 1994: Some observations on tachinid parasitoids of *Ocnogyna baetica* (RAMBUR) (*Lepidoptera*: *Arctiidae*) in Spain. Ent. General., **20**: 73-80.

- LIPA J. J., VIDAL S., BAIXERAS J., CABALLERO P., 1997: Parasitacion de *Anacamptis populella* (CLERCK) (*Lepidoptera: Gelechiidae*) y *Gypsonoma minutana* (HBN.) (*Lepidoptera: Tortricidae*) por parasitoides himenopteros. Resúmenes – VI Jornadas Científicas de Sociedad Española de Entomología Aplicada, Lleida, 17–21.XI.1997: 151.
- LIPA J. J., Iriarte J., Tschorsnig P. H., Caballero P., 1998: Incidencia de *Meigenia mutabilis* (MEIGEN) (*Diptera: Tachinidae*) en poblaciones de *Colaspidema atrum* (OLIV.) (*Coleoptera: Chrysomelidae*). Bol. San. Veg. Plagas, **24**: 347-352.
- LIPA J. J., MURILLO J.M., CASTRO F., VINUELA E., DEL ESTAL P., BUDIA F., CABALLERO P., 1998: Primera cita de *Aceria drabae* (NALEPA) (*Acarina: Eriophyidae*) en España. Bol. San. Veg. Plagas, **24**: 797-802.
- LIPA J. J., SOSNOWSKA D., PRUSZYŃSKI S., 1998: Advances in biological control of *Leptinotarsa decemlineata* in Poland. Bulletin OEPP/EPPO Bulletin, **28**: 463-469.
- LIPA J. J., 1999: Prognosis of pest population development and decision on protective treatments based on monitoring of entomopathogens and entomophages abundance. [W:] Promyslennje Technologii Proizvodstva i Primenenja Sredstw Biologizacii Zemledelja – Monitoring Entomofagow. Sbornik Naucznych Trudow Mezhdunarodnogo Simpoziuma VPS MOBB, 28.IX.–2.X.1999, Odessa: 189.
- LIPA J. J., 1999: Do climate changes increase the threat to crops by pathogens, weeds and pests? Geogr. Polon., **72** (2): 99-109.

III. Książki i rozdziały w książkach (31 poz.)

- LIPA J. J., 1963. Protozoan infections other than sporozoa. [W:] STEINHAUS E. A. (red.): Insect Pathology: An Advanced Treatise, vol. 2. Academic Press, New York: 335-361.
- LIPA J. J., 1963. Hasło: Biologiczne metody ochrony roślin. [W:] Encyklopedia Ochrony Roślin. PWRiL, Warszawa. 934 ss.
- LIPA J. J., 1964. Obecny stan stosowania metod biologicznych w ochronie roślin. CBR, Warszawa. 85 ss.
- LIPA J. J., 1965: Owady sprzymierzeńcy i wrogowie rolnika. PWRiL, Warszawa. 224 ss.
- LIPA J. J., 1967: Zarys patologii owadów. PWRiL, Warszawa. 364 ss.
- KOSTECKI R., LIPA J. J., 1969: Zatrucia pszczół. PWRiL, Warszawa. 132 ss.
- LIPA J. J., 1971: Microbial control of mites and ticks. [W:] BURGESS H. D., HUSSEY N. W. (red.): Microbial control of insects and mites. Academic Press, London: 357-373.
- LIPA J. J., 1971: Rovorok – a Mezogazsa Szovetsegesi es Ellensegei Mezogazdasagi Kiado. Budapest. 168 ss.
- LIPA J. J., 1974: Prostejszije – vobuditeli zaboľevanii nasekomych: metody ich izuczeja i ispolzovanja v mikrobiologiceskoj borbe s vrediteljami rastenii. [W:] SZUMAKOV E. M., GUSEV G. B., FEDORINCZIK N. S. (red.): Biologiceskije sredstva zaszcity rastenii. Kolos, Moskwa: 346-359.
- LIPA J. J., 1975: An outline of insect pathology. USDA and NSF, Springfield. 269 ss.

- LIPA J. J., 1976: Biologiczne metody zalczania szkodników i chorób roślin oraz chwastów. [W:] MICHAJŁOW W. (red.): Człowiek i nauka. Wiedza Powszechna, Warszawa: 156-182.
- LIPA J. J., STUDZIŃSKI A., MAŁACHOWSKA D., 1977: Insects and mites associated with cultivated and weedy cruciferous plants in Poland and Central Europe. PWN, Warszawa – Poznań. 364 ss.
- LIPA J. J., 1978: Biologiczne metody ochrony roślin. [W:] KOCHMAN J, WĘGOREK W. (red.): Ochrona roślin (wyd. IV). PWRiL, Warszawa: 36-44.
- LIPA J. J., 1978: Ekologiczne podstawy biologicznego zwalczania owadów szkodliwych. [W:] BOCZEK J., LIPA J. J. (red.): Biologiczne metody walki ze szkodnikami roślin. PWN, Warszawa: 11-31.
- LIPA J. J., 1978: Riketsje – patogeny owadów. [W:] BOCZEK J., LIPA J. J. (red.): Biologiczne metody walki ze szkodnikami roślin. PWN, Warszawa: 89-92.
- LIPA J. J., 1978: Pierwotniaki – patogeny owadów. [W:] BOCZEK J., LIPA J. J. (red.): Biologiczne metody walki ze szkodnikami roślin. PWN, Warszawa: 135-147.
- LIPA J. J., 1978: Możliwości genetycznego zwalczania szkodników. [W:] BOCZEK J., LIPA J. J. (red.): Biologiczne metody walki ze szkodnikami roślin. PWN, Warszawa: 549-557.
- LIPA J. J., 1978: Pasożytnicze pierwotniaki owadów: metody ich badania oraz wykorzystywanie w mikrobiologicznym zwalczaniu szkodników roślin. [W:] SZUMAKOW J., GUSIEW G., FEDORINCZIK N. (red.): Biologiczne metody ochrony roślin. PWRiL, Warszawa: 370-386.
- ANDREEV S. V., BEGLYAROV G. A., BONDARENKO N. V., VORONIN K. E., SHEKHURINA T. A., WEISER J., LIPA J. J., 1981: Biologiczeskij i geneticzeskij metody. [W:] FADEEV Y. N., NOVOZHILOV K. V. (red.): Integrirovannaja zaszczita rastenii. Kolos, Moskva: 171-187.
- ANDREEV S. V., BEGLYAROV G. A., BONDARENKO N. V., VORONIN K. E., SHEKHURINA T. A., WEISER J., LIPA J. J., 1983: Biologiczen i geneticzen metod. [W:] FADEEV Yu. N., NOVOZHILOV K. V. (red.): Integrirana zashczita na rasteniyata. Zemizdat, Sofia: 158-173.
- LIPA J. J., 1984: History of biological control in protected cultures: Eastern Europe. [W:] HUSSEY N. W., SCOPES N. (red.): Biological pest control – the glasshouse experience. Blandford Press, Poole-Dorset: 23-29.
- LIPA J. J., 1988: Ochrona roślin rolniczych. [W:] ROŹDŻYŃSKI E. (red.): Poradnik rolniczy. PWRiL, Poznań: 47-74.
- LIPA J. J., 1990: Lotta biologica nell Europa Orientale. [W:] DESEO K. V. (red.): Applicazioni alternative nella difesa delle piante. Agro-Bio-Frut, Cesena: 139-148.
- HACKETT K., LIPA J. J., 1996: Mollicutes associated with the *Chrysomelidae*. [W:] JOLIVET P. H. A., COX M. L. (red.): *Chrysomelidae* biology (vol. 2). SPB Academic Publishing: 139-146.
- LIPA J. J., 1996: Przepisy fitosanitarne w krajach Unii Europejskiej i w Polsce. [W:] Wielkopolski Kalendarz Rolniczy 1997: 159-164.

- WOLNY S., LIPA J. J., 1997: Kwarantanna. [W:] KOCHMAN J., WĘGOREK W. (red.): Ochrona roślin. Plantpress, Kraków: 12-21.
- LIPA J. J., 1997: Biologiczne metody ochrony roślin. [W:] KOCHMAN J., WĘGOREK W. (red.): Ochrona roślin. Plantpress, Kraków: 31-37.
- LIPA J. J., 1997: Systemy integrowanej ochrony roślin. [W:] KOCHMAN J., WĘGOREK W. (red.): Ochrona roślin. Plantpress, Kraków: 29-31.
- LIPA J. J., 1998: Eastern Europe and the Former Soviet Union. [W:] HUNTER-FUJITA F. R., ENTWISTLE P. F., EVANS H. E., CROOK N. E. (red.): Insect viruses and pest management. John Wiley & Sons, Chichester: 216-231.
- LIPA J. J., SMITS P. H., 1999: Microbial control of pests in greenhouses. [W:] ALBAJES R., GULLINO M. L., VAN LENTEREN J. C., ELAD Y. (red.): Integrated pest and diseases management in greenhouse crops. Kluwer Academic Publishers, Dordrecht: 295-309.
- LIPA J. J., 1999: Czy zróżnicowanie gatunkowe ogranicza występowanie gradacji agrofagów? [W:] RYSZKOWSKI L., S. BAŁAZY S. (red.): Uwarunkowania ochrony różnorodności biologicznej i krajobrazowej. ZBŚRL PAN, Poznań: 81-98.

IV. Książki tłumaczone, adaptowane lub redagowane (15 poz.)

- CINGER J.A., 1971: Zajmująca zoologia. PZWS, Warszawa. 157 ss. [adaptacja i tłum. z rosyjskiego]
- WHITE-STEVENS R., 1972: Pesticidy w środowisku. PWRiL, Warszawa. 527 ss. [redakcja i tłum. z angielskiego z K. GŁOGOWSKIM]
- Pasożytnicze i rapieżne Owady oraz ich wykorzystanie w biologicznej metodzie ochrony roślin. Zesz. Probl. Postępów Nauk Rolniczych, Nr 144 (1973). PWN, Warszawa. 323 ss. [redakcja]
- BI EJ-BI ENKO G., 1976: Zarys entomologii. PWRiL, Warszawa. 375 ss. [adaptacja i tłum. z rosyjskiego wspólnie z W. WĘGORKIEM]
- Integrowane metody ochrony roślin w dużych szklarniach. Zesz. Probl. Postępów Nauk Rolniczych, Nr 200 (1977). PWN, Warszawa. 132 ss. [redakcja]
- KRIEG A., 1978: Wirusy stawonogów. PWN, Warszawa. 479 ss. [tłum. z niemieckiego i adaptacja]
- BOCZEK J., LIPA J. J., (red.) 1978: Biologiczne metody walki ze szkodnikami. PWN, Warszawa. 593 ss. [redakcja z J. BOCZKIEM]
- STUDZIŃSKI A., 1979: Piętnówki w Polsce: *Hadeninae, Noctuidae, Lepidoptera*. PWN, Warszawa – Poznań. 190 ss. [redakcja]
- OSMOŁOWSKI G., 1980: Klucz do oznaczania szkodników na podstawie uszkodzeń roślin uprawnych. PWRiL, Warszawa. 755 ss. [tłum. z rosyjskiego i adaptacja]
- PIGULEWSKI S. W., 1982: Jadowite zwierzęta bezkręgowce. PWN, Warszawa. 427 ss. [tłum. z rosyjskiego z W. PILECKIM]

Formy użytkowe pestycydów, analiza, skuteczność w zwalczaniu chwastów. Zesz. Probl. Postępów Nauk Rolniczych, Nr 319 (1982). PWN, Warszawa. 381 ss. [redakcja]

BOND E. J., 1989: Zwalczanie owadów metodą gazowania. IOR, Poznań. 432 ss. [redakcja i tłum. z angielskiego z zespołem]

Kwarantannowe agrofagi ustalone przez EPPO, tom 1 (1990). IOR, Poznań. 583 ss. [redakcja i tłum. z angielskiego z zespołem]

Kwarantannowe agrofagi ustalone przez EPPO, tom 2 (1990). IOR, Poznań. 330 ss. [redakcja i tłum. z angielskiego z zespołem]

SMITH J. M., MCNAMARA D. G., SCOTT P. R., HARRIS K. M., 1994: Agrofagi kwarantannowe Europy. Inspektorat Kwarantanny Roślin, Warszawa. 1069 ss. [redakcja z A. ZYCHEM i tłum. z angielskiego z zespołem]

Prócz wyżej wyszczególnionych opracowań oryginalnych, w dorobku piśmienniczym prof. Jerzego J. LIPY znajduje się szereg artykułów przeglądowych, popularno-naukowych oraz recenzji książek (w sumie 571 pozycji z tej grupy).

**Zarząd Główny
Polskiego Towarzystwa Entomologicznego**

Wiad. entomol.	19 (3-4): 221-226	Poznań 2001
----------------	-------------------	-------------

KRONIKA

CHRONICLE

Zebranie Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Entomologicznego Poznań, 13 grudnia 2000 r.

Ostatnie w XX-tym stuleciu zebranie Zarządu Głównego odbyło się pod znakiem podsumowań dotychczasowych osiągnięć i planów na najbliższe lata.

Po przywitaniu zebranych i zapoznaniu ich z porządkiem obrad Prezes Towarzystwa, prof. dr hab. Janusz NOWACKI, przekazał wstępne informacje dotyczące działalności finansowej PTEnt.

Dzięki środkom uzyskanym z KBN, darowiznom, sponsoringowi i opłatom członkowskim mijający rok zamyka się dodatnim saldem finansowym. Udało się również zrealizować wcześniejsze plany wydawnicze. Oprócz kolejnych zeszytów naszych wydawnictw:

- „Polskie Pismo Entomologiczne” – t. 69
- „Wiadomości Entomologiczne” – t. 19 wraz z suplementem, oraz drugi suplement t. 18
- „Klucze do Oznaczania Owadów Polski” (Nr 153 – *Hymenoptera: Apidae: Andreninae*, Nr 160 – *Heteroptera: Pentatomidae*)

ukazały się również:

- „Polish Entomological Monographs” t. 1 („The *Lepidoptera* of Poland. A Distributional Checklist”)
- „Stonkowate – *Chrysomelidae*. cz. VII” (z serii „Fauna Polski”)

Zebrani podjęli decyzję o wystąpieniu do KBN w celu przyznania środków na wydanie kolejnego tomu „Fauny Polski” (*Diptera: Calliphoridae*). W związku z wcześniejszymi zastrzeżeniami co do zasadności finansowania tego wydawnictwa przez PTEnt. zobowiązano Prezesa do renegotjacji warunków finansowych z MiZ PAN w Warszawie.

Na przełomie maja i czerwca odbył się w Białowieży XII Kongres Międzynarodowego Towarzystwa Lepidopterologicznego (SEL), którego współorganizatorem było Nasze Towarzystwo.

Bazując na uchwale Walnego Zgromadzenia, ZG postanowił podnieść wysokość opłat członkowskich o stopę inflacji, ustalając je na poziomie:

- składka członkowska – 30,- zł
- prenumerata „PPE” (z 20% zniżką) – 36,- zł
- prenumerata „WE” (z 20% zniżką) – 28,- zł

Dla osób nie będących członkami PTEnt. i instytucji wysokość prenumeraty (bez 20% zniżki) wynosi zatem odpowiednio: 45,- zł („PPE”) i 35,- zł („WE”).

W dalszej części zebrania przeanalizowano kilka propozycji mających na celu promowanie młodych entomologów oraz najciekawszych prac z tej dziedziny. W wyniku prowadzonej dyskusji wypracowano i przyjęto jednogłośnie uchwałę następującej treści:

- „ZG PTEnt. podejmuje uchwałę o uruchomieniu konkursu na najlepszą pracę doktorską z dziedziny entomologii dla młodych naukowców (do 32 lat), ocenianą w przedziałach 3-letnich między kolejnymi zjazdami Towarzystwa”.

Postanowiono również wprowadzić zasadę, iż nowi członkowie Towarzystwa będą przyjmowani na zebraniach ZG odbywających się w pierwszym półroczu. Uznano, iż powinno to zapobiec dyskusjom dotyczącym zasadności uiszczania opłat członkowskich przez osoby przyjmowane pod koniec roku.

W końcowej części zebrania Prezes poinformował zebranych o skardze dr Stefana MIELEWCZYKA skierowanej do Sądu Polubownego. Zobowiązał również Sekretarza Generalnego do rozesłania bieżących informacji do wszystkich Członków Towarzystwa, przekazując im życzenia pomyślności i wielu sukcesów w Nowym Stuleciu.

Marek BUNALSKI, Poznań
Sekretarz Generalny PTEnt.

Pierwsze krajowe Sympozjum *Staphylinidae* Rogów koło Łodzi, 10–12 listopada 1999 r.

W dniach 10–12 listopada 1999 roku w Rogowie koło Łodzi odbyło się Pierwsze Sympozjum *Staphylinidae* pt. „Rola chrząszczy kusakowatych (*Coleoptera*, *Staphylinidae*) w funkcjonowaniu i ochronie ekosystemów leśnych”. Organizatorami spotkania krajowych „kusakologów” byli: prof. dr hab. Andrzej SZUJECKI z Katedry Ochrony Lasu i Ekologii SGGW w Warszawie, mgr inż. Andrzej MAZUR z Katedry Entomologii Leśnej AR w Poznaniu oraz dr Andrzej NOWOSAD z Zakładu Zoologii Systematycznej UAM w Poznaniu. Dodatkowym celem Sympozjum była wymiana doświadczeń i informacji o kierunkach badań i możliwości współpracy pomiędzy zainteresowanymi osobami zajmującymi się tą grupą chrząszczy. Obrady plenarne toczyły się w Zespole Domów Studenckich nr 6 „Jodełka” SGGW. Sympozjum zgromadziło uczestników z Warszawy, Krakowa, Lublina, Kalisza i Poznania.

Pierwszego dnia obrad dyskutowaliśmy nad szczegółowym programem dalszych spotkań, rozważaliśmy możliwość powołania Sekcji Chrząszczy Kusakowatych PTEnt. i omawialiśmy sprawy organizacyjne. Mgr inż. A. MAZUR omówił tradycje spotkań poświęconych *Staphylinidae* na Zachodzie Europy. Drugiego dnia obrad wysłuchaliśmy następujących referatów:

- 1 – M. SMOLEŃSKI (SGGW Warszawa): Wzorzec epigeicznego zgrupowania kusakowatych borów bażynowych.
- 2 – A. MAZUR (AR Poznań): Różnorodność gatunkowa zgrupowań kusakowatych lasów bukowych w rejonie Przedgórze Sudeckiego.
- 3 – G. PAŚNIK (PAN Kraków): *Aleocharinae* Beskidu Małego.
- 4 – A. SZUJECKI (SGGW Warszawa): Badania nad chrząszczami kusakowatymi arboretum w Rogowie.
- 5 – A. MAZUR (AR Poznań): Przyczynek do poznania kusakowatych Pienin.
- 6 – Sz. KONWERSKI, A. MELKE (UAM Poznań): *Staphylinidae* Obszaru Chronionego Krajobrazu rynny Jeziora Lusowskiego.
- 7 – A. NOWOSAD (UAM Poznań): Chrząszcze kusakowate *Staphylinidae* (*Micropeplinae-Tachyporinae*) gniazd wybranych gatunków ptaków i ssaków.
- 8 – Sz. KONWERSKI (UAM Poznań): Nowe stanowiska *Encephalus complicans* STEPH. i *Thoraxophorus corticinus* MOTSCH.
- 9 – A. NOWOSAD (UAM Poznań): Przewidywane zachowania u chrząszczy kusakowatych na przykładzie *Platystethus arenarius* (FOURCROY, 1785) i *Bledius spectabilis* KRAATZ, 1857.
- 10 – B. STANIEC (UMCS Lublin): Występowanie gatunków chrząszczy kusakowatych z rodzaju *Bledius* na Lubelszczyźnie.

Obejrzeliliśmy również bardzo interesującą projekcję przezroczy barwnych z Pienin, zaprezentowaną i ciekawie komentowaną przez mgr inż. A. MAZURĄ. Część referatów uzupełniały postery: „Występowanie i rozmieszczenie w Polsce, zagrożenie i perspektywy ochrony *Zeteotomus brevicornis* (ERICHSON, 1839)” (opracował A. MAZUR) oraz „Prof. dr Wacław SKURATOWICZ – w dziesiątą rocznicę śmierci” (opracował A. NOWOSAD). Sesję plenarną prowadził A. NOWOSAD.

Wszyscy uczestnicy Sympozjum wykazywali żywe zainteresowanie problematyką szeroko pojętych badań chrząszczy kusakowatych, co przejawiało się w ożywionych dyskusjach toczonych na sesjach plenarnych i poza nimi.

Dni mieliśmy wypełnione od rana do nocy. W środę 10 listopada wizytowaliśmy Muzeum Lasu i Drewna (z działami zoologii, łowiectwa, entomologii, fitopatologii, botaniki, ochrony przyrody, klimatologii, a także z ksyloteką) a w czwartek 11 listopada zwiedzaliśmy arboretum i alpinarium (z bogatą kolekcją drzew i krzewów leśnych i ozdobnych), po którym oprowadził nas prof. dr hab. Jerzy TUMIŁOWICZ. Gorące dyskusje spowodowały, że w trakcie zwiedzania arboretum nie czuło się uporczywego chłodu, mimo że temperatura powietrza spadła tego dnia poniżej zera. W przerwie obrad, dzięki uprzejmości Panów dra Janusza SAWONIEWICZA i mgra inż. Jerzego BOROWSKIEGO, mieliśmy okazję wizytować dwukrotnie w czwartek i piątek, Insektarium Katedry Ochrony Lasu i Ekologii SGGW ze słynną hodowlą termitów prowadzoną od lat przez prof. dr. hab. Jana DOMINIKA.

Wieczory (i noce) spędziliśmy na spotkaniach i dyskusjach. Po codziennej dawce wiedzy wydawałoby się, że na wieczorne spotkania nie starczy już energii i sił. Nic bardziej błędnego! Spotkania przy tradycyjnym kuflu piwa i przy pysznych daniach stołówkowej kuchni wzbudzały nie lada emocje, a my poznawaliśmy się lepiej i dobrze się czuliśmy. Była też okazja do skomentowania tego, co działo się podczas Sympozjum oraz do wyrażenia bardziej ogólnych przemyśleń. W dniu wyjazdu mówiliśmy o tym czego się nauczyliśmy, co odkryliśmy i co zabieramy ze sobą.

Pierwsze ogólnopolskie spotkanie „Kusakologów” utwierdziło organizatorów w zamiarze kontynuowania Sympozjów w następnych latach. Uzgodniono też, że kolejny zjazd odbędzie się jesienią 2000 roku w Stacji Ekologicznej UAM w Jeziorach pod Poznaniem w centrum Wielkopolskiego Parku Narodowego.

Uczestnicy spotkania składają szczególnie serdeczne podziękowania Panu Prof. dr hab. Andrzejowi SZUJECKIEMU, nestorowi badań chrząszczy kusakowatych w Polsce, za to, że zechciał podjąć się trudu współorganizacji Sympozjum oraz wyraził zgodę na honorowe przewodnictwo obrad, a także za opiekę duchową i finansową.

Andrzej NOWOSAD, Poznań
Andrzej MAZUR, Poznań

XXVII Sympozjum naukowe pt. „Wpływ zabiegów gospodarczych na owady leśne i zdrowotność drzewostanów”. Spała 25–28 września 2000 r.

W dniach 25–28 września 2000 r. w Spale, w woj. łódzkim odbyło się ogólnopolskie sympozjum naukowe na temat „Wpływu zabiegów gospodarczych na owady leśne i zdrowotność drzewostanów”. Organizatorami spotkania była Sekcja Entomologii Leśnej Polskiego Towarzystwa Entomologicznego, Komisja Ochrony Zasobów Leśnych Polskiego Towarzystwa Leśnego oraz Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Łodzi.

W spotkaniu uczestniczyli przedstawiciele Zespołów Ochrony Lasów, Regionalnych Dyrekcji Lasów Państwowych i Parków Narodowych, a także osoby reprezentujące ośrodki naukowe Poznania, Warszawy, Krakowa i Kielc.

Wszystkich przybyłych gości powitał mgr inż. Adam PEWNIAK – dyrektor Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Łodzi. Za pomocą łączności medialnych przywitał się z uczestnikami spotkania Generalny Dyrektor Lasów Państwowych dr inż. Konrad TOMASZEWSKI, który życzył wszystkim udanych obrad i wspaniałych wrażeń. Następnie głos zabrał prof. Andrzej LEŚNIAK i dr inż. Andrzej KOLK, współorganizatorzy spotkania.

Na konferencji przedstawiono 15 referatów, na 2 sesjach. Jeden dzień sympozjum przeznaczono na sesję terenową, w czasie której uczestnicy zwiedzili okolicę Spały.

Na wstępie ogólną charakterystykę lasów nadzorowanych przez Regionalną Dyrekcję Lasów Państwowych w Łodzi podał z-ca dyrektora mgr inż. J. PIĄTKOWSKI. Następnie głos zabrał prof. Jan SZYSZKO, który w swoim referacie omówił możliwość wykorzystania negatywów sosnowych w ochronie bioróżnorodności i regeneracji borów sosnowych. Dr Andrzej MAZUR, prof. Jacek MICHALSKI i dr Andrzej ŁABĘDZKI (AR Poznań) przedstawili wyniki badań mówiące o faunistycznych konsekwencjach stosowania zabiegów ochronnych przeciwko brudnicy mniszce w Nadleśnictwie Przedborów.

Bardzo interesujący referat przedstawiła prof. Eliza DĄBROWSKA-PROT (Instytut Ekologii PAN – Dziekanów Leśny). Łąki śródleśne, które były tematem wystąpienia mają olbrzymie znaczenie w utrzymaniu bogatej i zróżnicowanej fauny i flory. Podczas przerwy toczyła się ożywiona dyskusja na temat wysłuchanych referatów.

Po przerwie dr hab. Krystyna PRZYBYŁ (Instytut Dendrologii PAN – Kórnik) przedstawiła wstępne badania dotyczące zamierania jesionu w Nadleśnictwie Jary.

Temat zagrożenia i zwalczania populacji pędraków chrabąszcza majowego (*Melolontha melolontha*) poruszyły mgr Jolanta KOWALSKA (IOR – Poznań) i mgr inż. Małgorzata OLCZYK, która omówiła ten temat na przykładzie lasów spalskich.

Dr hab. Ignacy KORCZYŃSKI (AR – Poznań) omówił problem wpływu biologicznych pasów przeciwpożarowych na uszkodzenie upraw sosnowych przez choinka *Brachyderes* sp. i inne igliwiożerne ryjkowcowate.

O stosowaniu metody ogniskowo-kompleksowej w Nadl. Spała mówili mgr inż. Andrzej KULEZA i mgr inż. Andrzej RODZIEWICZ z Zakładu Ochrony Lasu w Warszawie.

Dr W. ZĄBECKI (AR – Kraków) referował problem cięć sanitarno-higienicznych jako zabiegu ograniczającego zagrożenie ze strony kambio-ksylofagicznych owadów w drzewostanach sosnowych uszkodzonych przez emisje przemysłowe.

Na zakończenie dnia wspólny referat wygłosili dr Bernard KONCA, J. GÓRAL, K. NOWIK i K. SAŁACKA, którzy zajęli się problemem ograniczenia liczebności kambio- i ksylofagów na terenie Rejonowej Dyrekcji Lasów Państwowych we Wrocławiu. Po ogólnej dyskusji na temat referatów, pan Maciej SROCZYŃSKI – przedstawiciel firmy Cyanamid przedstawił swoją ofertę dotyczącą insektycydów, feromonów i innych wyrobów. Uczestników spotkania zapoznano również z najnowszymi publikacjami dotyczącymi ochrony lasu.

Pierwszy dzień sympozjum zakończył się uroczystą kolacją.

We środę, 27 września zorganizowano wycieczkę terenową, która poprowadził miejscowy gospodarz Nadleśnictwa Spała – mgr inż. Zbigniew GODLEWSKI. Zwiedzanie rozpoczęło od obejrzenia kościółka z XI w. w Inowłodzu, poniemieckich bunkrów i Domu Pamięci Walki i Męczeństwa Leśników i Drzewiarzy Polskich. Odwiedzono również drzewostan nasienny w Nadleśnictwie Spała.

Na zakończenie wycieczki goście zwiedzili Centralny Ośrodek Przygotowań Olimpijskich w Spale.

Sesja referatowa w dniu 28 września 2000 r. rozpoczęła się po śniadaniu, o godz. 9⁰⁰.

Pierwszy referat pt. „Organizmy genetycznie zmodyfikowane i możliwości ich wykorzystania w ochronie lasu”, wygłosił prof. Henryk MALINOWSKI (IBL – Warszawa). W swoim referacie poruszył problem roślin transgenicznych odpornych na owady.

Dr Andrzej BORKOWSKI, reprezentujący Katedrę Ekologii Akademii Świętokrzyskiej w Kielcach przedstawił problem zagrożenia drzewostanów sosnowych przez cetyńce wokół tartaku w miejscowości Zagnańsk koło Kielc.

Wspólny referat pt. „Próby biologicznego ograniczenia liczebności strzygoni choinówki” wygłosili dr Iwona SKRZECZ (IBL – Warszawa) i Piotr GAWĘDA (ZOL – Gdańsk). W Instytucie Badawczym Leśnictwa został wykonany zabieg wprowadzenia wirusa do organizmu gąsienic strzygoni choinówki, a jego efekty przedstawiono na ciekawych przeźroczach.

Wędrowkę po Ameryce Północnej w swoim referacie zapewnił nam dr Jacek HILSZCZAŃSKI (IBL – Warszawa). Barwne slajdy zobrazowały stopień zagrożenia drzewostanów przez korniki w Dakocie, Kolorado i innych stanach Ameryki.

Na zakończenie obrad dr A. KOLK podziękował gospodarzom spotkania za serdeczne przyjęcie i miło spędzony czas i zaprosił na następne sympozjum, za rok do Puszczykowa k. Poznania.

Jolanta BAŁ, Kielce

XVI Sympozjum Sekcji Owadów Kopalnych P.T.Ent. Kraków, 8 grudnia 2000 r.

W dniu 8 grudnia 2000 roku odbyło się w Krakowie XVI Sympozjum Sekcji Owadów Kopalnych P.T.Ent., zorganizowane przy współudziale Muzeum Przyrodniczego Instytutu Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN w Krakowie. Obrady odbywały się w gmachu Muzeum przy ul. św. Sebastiana 9, niedawno otwartego ponownie po kompleksowym remoncie, i trwały od godzin porannych do późnego popołudnia. W Sympozjum wzięło udział 36 osób. Oprócz entomologów-amatorów zainteresowanych fauną kopalną, uczestniczyli w nim pracownicy placówek naukowych z całej Polski (Gdańsk, Poznań, Warszawa, Białystok, Sosnowiec, Katowice, Opole, Kraków) oraz dwoje gości zagranicznych: ze Słowacji i Armenii. Pierwszym punktem obrad, oprócz spraw bieżących, był wybór Przewodniczącego Sekcji; został nim ponownie doc. dr hab. Wiesław KRZEMIŃSKI z Muzeum Przyrodniczego ISEZ PAN. Otwierając „referatową” część obrad podkreślił on fakt pomyślnego rozwoju Sekcji w ostatnich latach, o czym świadczy fakt coraz szerszego zainteresowania jej działalnością, także wśród młodych adeptów entomologii, uczestniczących w tym roku po raz pierwszy w jej obradach. Następnie zaprezentowano 9 referatów, poświęconych różnym aspektom paleoentomologii. Obejmowały one szeroki przedział czasowy od karbonu po czwartorzęd, a każdy z nich stał się podstawą do ożywionej i interesującej dyskusji. Wygłosili je kolejno:

- Wojciech KRAWCZYŃSKI i Paweł FILIPIAK (Katedra Paleontologii i Stratygrafii Uniwersytetu Śląskiego): „Skrzydła owadów z westfalu A warstw załęskich z północno-wschodniej części Górnośląskiego Zagłębia Węglowego”;
- Wiesław KRZEMIŃSKI (ISEZ PAN): „Wielbłądki (*Raphidioptera*) z dolnej kredy Brazylii - informacja z międzynarodowego sympozjum o kopalnych stawonogach w Brazylii”;
- Jan KOTEJA (Akademia Rolnicza w Krakowie): „Czerwce bursztynu burmańskiego”;
- Jacek SZWEDO (Katedra Zoologii Uniwersytetu Śląskiego): „Pierwsze informacje o obecności *Bothriocerinae* w bursztynie bałtyckim (*Hemiptera: Fulgoroidea: Cixiidae*)”;

- Jerzy PAWŁOWSKI (ISEZ PAN): „Chrząszcze z grupy *Trechus austriacus* (*Carabidae*) w bursztynie bałtyckim”;
- Daniel KUBISZ (ISEZ PAN): „Chrząszcze (*Coleoptera*) z bursztynu bałtyckiego w zbiorach gdańskiego Muzeum Inkluzji w Bursztynie”;
- Elżbieta SONTAG (Katedra Zoologii Bezkręgowców Uniwersytetu Gdańskiego): „Współwystępowanie włosków gwiaździstych z inkluzjami zwierzęcymi”;
- Mieczysław MAZUR i Daniel KUBISZ (ISEZ PAN): „Rzeźba pokryw u gatunków z rodziny *Dytiscidae* (*Coleoptera*) jako cecha diagnostyczna w oznaczaniu materiałów kopalnych”;
- Wiesław KRZEMIŃSKI (ISEZ PAN): „Słownik paleontologiczny – owady kopalne”.

Południową przerwę w obradach wykorzystano, oprócz dyskusji kularowych, na zapoznanie się z bardzo interesującymi okazami inkluzji bursztynowych z kolekcji gdańskiego Muzeum Inkluzji w Bursztynie, przywiezionymi przez opiekunkę tej kolekcji Elżbietę SONTAG. Na zakończenie obrad ustalono, że kolejne, XVII Sympozjum Sekcji Owadów Kopalnych P.T.Ent. odbędzie się pod koniec 2001 roku w Krakowie.

Daniel KUBISZ, Kraków

Z głębokim żalem zawiadamiamy, że w dniu 28 stycznia 2001 roku zmarł w wieku 74 lat

Prof. dr hab. Stanisław BURDAJEWICZ

długoletni Członek Polskiego Towarzystwa Entomologicznego, piastujący przez szereg lat funkcje Przewodniczącego Oddziału Poznańskiego i Redaktora Naczelnego „Wiadomości Entomologicznych”, odznaczony medalem „Za Zasługi dla PTEnt.”. Wybitny specjalista w zakresie entomologii stosowanej, w latach 1987–1993 kierownik Katedry Entomologii Akademii Rolniczej w Poznaniu, autor licznych prac naukowych i książek. Za działalność naukową i dydaktyczną odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Odznaką honorową Miasta Poznania, a także nagrodami Rektora AR w Poznaniu.

Odszedł od nas dobry i skromny człowiek, lubiany pedagog, ceniony uczony.

Pochowany został na cmentarzu parafialnym w Lwówku koło Pniew.

Cześć Jego Pamięci

**Zarząd Główny
Polskiego Towarzystwa Entomologicznego**

które były już reprodukowane, należy w opisie odpowiednio oznaczyć. Unikać należy tabel o dużym formacie (przekraczającym na wydruku szerokość 18 cm). Liczba fotografii i tabel powinna być maksymalnie ograniczona. Rysunki, fotografie i wykresy należy znakować liczbami arabskimi, a ich detale literami, natomiast tabele liczbami rzymskimi. Objaśnienia rycin należy zamieścić oddzielnie, a objaśnienia tabel łącznie z nimi, w języku polskim i angielskim.

- W wykazie piśmiennictwa należy uwzględniać wyłącznie pozycje cytowane w tekście pracy. Wykaz ten powinien być zestawiony według alfabetycznego porządku nazwisk autorów, z podaniem nazwiska i inicjałów imion, roku wydania, pełnego tytułu pracy, skróconego tytułu wydawnictwa, miejsca wydania (w przypadku wydawnictw ciągłych nie będących czasopismami), tomu (ewentualnie także zeszytu) i liczby pierwszej i ostatniej strony. Np.:

Marcinkowski H., 1984: Rzadkie gatunki motyli większych (*Macrolepidoptera*) z Gór Sowich. Pol. Pismo ent., 54: 229-230.

Burakowski B., Mroczkowski M., Stefańska J., 1985: Chrząszcze *Coleoptera* - *Buprestoidea*, *Elateroidea* i *Cantharoidea*. Kat. Fauny Polski, Warszawa, XXIII, 10: 1-401.

Przy wydawnictwach zwartych należy podawać ponadto nazwę instytucji wydawniczej z jej siedzibą. Np.:

Jura C. (red.), 1988: Biologia rozwoju owadów. PWN, Warszawa. 250 ss.

W krótkich doniesieniach dopuszcza się jedynie niezbędne, skrócone cytowania, zamieszczone w tekście wg wzoru:

Marcinkowski H. 1984: Pol. Pismo ent., 54: 229-230.

- Transliterację z alfabetów niełacińskich należy przeprowadzić według Polskiej Normy, a stosowane skróty tytułów czasopism winny być zgodne z „World list of scientific periodicals”.

- Do prac historiograficznych, przedstawiających sylwetki entomologów, należy dołączyć możliwie pełny wykaz ich publikacji z zakresu entomologii i dziedzin pokrewnych, a w treści tychże prac zaprezentować entomologiczną spuściznę materialną danego entomologa (zbiory, księgozbiór itp.) z podaniem jej aktualnych losów.

- W artykułach i doniesieniach (za wyjątkiem recenzji, sprawozdań, komunikatów i materiałów kronikarskich) należy przy nazwach systematycznych rodzajów i gatunków cytowanych po raz pierwszy w pracy, umieszczać nazwiska (lub ich skróty) odpowiednich autorów (według zasad przyjętych w „Międzynarodowym Kodeksie Nomenklatury Zoologicznej”).

- Zaleca się:

- podawanie elementów daty w kolejności – dzień, miesiąc, rok, przy czym miesiące należy oznaczać liczbami rzymskimi (np. 25 IX 1989);
- podawanie przy nazwach stanowisk, oznaczeń kwadratów siatki UTM 10 x 10 km;

- W celu zapewnienia właściwego poziomu merytorycznego czasopisma, wszystkie artykuły (za wyjątkiem materiałów kronikarskich, recenzji, polemik itp.) przed przyjęciem do druku są recenzowane przez specjalistów z odpowiedniej dziedziny.

- Materiały do druku prosimy przysyłać pod adresem Redakcji. Do przesłanych materiałów należy dołączyć: adres korespondencyjny (z telefonem) oraz kserokopię dowodu uiszczenia opłat statutowych PTEnt. za rok bieżący (lub inny dokument potwierdzający ich uiszczenie).

- Autorzy artykułów otrzymują bezpłatnie 50 nadbitek. Autorzy krótkich doniesień i materiałów kronikarskich otrzymują nadbitki według każdorazowo ustalonego podziału, natomiast autorzy recenzji, polemik, sprostowań itp. nadbitek nie otrzymują.

„Wiadomości Entomologiczne” drukują odpłatnie ogłoszenia drobne i reklamy popularyzujące wyroby i usługi mające zastosowanie w szeroko pojętej działalności entomologicznej. Za treść ogłoszeń i reklam Redakcja nie odpowiada. W ogłoszeniach drobnych opłata wynosi 0,50 zł od znaku, natomiast opłata za reklamy ustalana jest każdorazowo na drodze umowy między reklamującym a Redakcją. Członkom Polskiego Towarzystwa Entomologicznego przysługuje 20% zniżka.

WARUNKI PRENUMERATY - SUBSCRIPTION ORDERS

PRENUMERATA KRAJOWA

- Prenumeratę krajową dla osób fizycznych nie będących członkami PTEnt. oraz osób prawnych prowadzi Biblioteka Polskiego Towarzystwa Entomologicznego, ul. Sienkiewicza 21, 50-335 Wrocław. Wpłaty na rok 2001, w wysokości 35,- zł., przyjmowane są na konto:
PKO BP I O/Poznań
Nr 10204027-2596-270-1
- Zamówienia hurtowe prosimy kierować pod adresem Redakcji. Przy zakupie powyżej 30 egzemplarzy udzielamy 20% rabatu.
- Prenumeratę dla członków PTEnt., z 20% zniżką, przyjmuje:
Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Entomologicznego,
ul. Dąbrowskiego 159, 60-594 Poznań,
PKO BP I O/Poznań, nr 10204027-2596-270-1
- Sprzedaż pojedynczych numerów oraz subskrypcję na stałą dostawę prowadzą Oddziały ORPAN na terenie całego kraju.

FOREIGN SUBSCRIPTION

Subscription order and all payments should be addressed to:

Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Entomologicznego,
Dąbrowskiego 159, 60-594 Poznań, Poland.

Our account: № 10204027-2596-270-1
is placed in: PKO Bank Państwowy, I O/Poznań, Poland.

Price: institutional - 30 \$, personal - 20 \$, single fascicles - 10 \$ each.